

Notulen van het verhandelde in de Statenbrede voorbereidende vergadering
van Provinciale Staten van Utrecht
gehouden op 18 november 2020
(middag)

Bladwijzer

op de notulen van Provinciale Staten van Utrecht Vergadering 18 november 2020

BESTUUR, EUROPA EN MIDDELEN

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 22 september 2020, dienst/sector Stedelijke Leefomgeving, nummer PS2020BEM19, inzake toestemming treffen centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed.

Daartoe besloten
PS2020BEM19

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 29 september 2020, dienst/sector BDO, nummer PS2020BEM20, inzake vaststelling tijdelijke voorschriften voor gebied opgeheven gemeenten Leerdam en Zederik 2021.

Daartoe besloten
PS2020BEM20

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 10 maart 2020, dienst/sector Leefomgeving, nummer PS2020BEM17, inzake uitvoering motie M56 – handelsmissie Guangdong.

Daartoe besloten
PS2020BEM17

Amendement A43, ingediend door de fracties van GroenLinks, D66, CDA en SP, inzake een nieuwe relatie tot China. Het amendement is aanvaard.

Daartoe besloten

Amendement A44, ingediend door de fractie van de VVD, inzake vriendschapsrelatie Guangdong.

Het amendement is verworpen.
Daartoe besloten

Amendement A45, ingediend door de fracties van de ChristenUnie, PvdA, SGP, FvD en Lijst Bittich, inzake beëindiging relatie met Guangdong.

Het amendement is verworpen.
Daartoe besloten

Amendement A46, ingediend door de fractie van de SGP, inzake geen vriendschapsband zonder gemeenschappelijke waarden.

Het amendement is verworpen.
Daartoe besloten

Motie M119, ingediend door de fracties van het CDA, GroenLinks, VVD, SGP en de ChristenUnie, inzake de Krijgerdoctrine.

De motie is aanvaard.
Daartoe besloten

RUIMTE, GROEN EN WATER.

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 29 september 2020, dienst/sector SLO, nummer PS2020RGW10, inzake programma-uitvoeringsprogramma versnelling woningbouw 2021-2024.

Daartoe besloten
PS2020RGW10

Motie M116, ingediend door de fractie van het FvD, inzake bouwen aan een toekomst in eigen regio.

De motie is verworpen.
Daartoe besloten

Motie M117, ingediend door de fractie van de PvdA, inzake kennisbijeenkomst voor middenhuur woningen.

De motie is aanvaard.
Daartoe besloten

Motie M118, ingediend door de fractie van de SP, inzake kaders voor middeldure huur.

De motie is verworpen.
Daartoe besloten

STATEN (provinciale)

Vaststelling agenda.

Mondelinge vragen van de heer De Jager inzake de VRT.

Lijst met moties en lange termijn planning 12 november 2020.

Motie M120 vreemd aan de orde van de dag, ingediend door de fracties van het FvD, inzake sabbatical pauzelandchap Rijnenburg.

De motie is verworpen.

Daartoe besloten

Motie M121 vreemd aan de orde van de dag, ingediend door de fracties van het FvD, inzake Utrechtse bibliotheken als bewaker van publieke waarden.

De motie is verworpen.

Daartoe besloten

Motie M122 vreemd aan de orde van de dag, ingediend door de fracties van de PVV, inzake red Zwarte Piet.

De motie is verworpen.

Daartoe besloten

Motie M123 vreemd aan de orde van de dag, ingediend door de fracties van D66, GroenLinks, PvdA, CDA en ChristenUnie, inzake Fairtrade provincie Utrecht.

De motie is aanvaard.

Daartoe besloten

Presentielijst vergadering 18 november 2020

Voorzitter:	mr. J.H. Oosters, commissaris van de Koning
Griffier:	dhr. dr. R.J. Poort
GroenLinks	dhr. J.J. Bart, Utrecht mevr. A.C. Boelhouver, Wijk bij Duurstede mevr. M. van Elteren, Woudenberg mevr. mr. N.M. Groen MA, Doorn mevr. M. de Jong, Utrecht dhr. dr. A.R.S. Karataş, Utrecht dhr. ing. D.A. Oude Wesselink, Utrecht mevr. T.M.S. Vrielink, Amersfoort
VVD	dhr. mr. B.M.H. de Brey MBA, Doorn mevr. J.C.A.M. van Gilse Bsc, Utrecht dhr. drs. B.C. de Jager, Loenen dhr. V.C. Janssen, Amersfoort dhr. drs. A.H.L. Kocken, Utrecht mevr. O. de Man, Zeist dhr. A.G. van Schie, Utrecht mevr. mr. S.F. van Ulzen, Zeist
FvD	dhr. S.A. Berlijn, Utrecht dhr. drs. E.H.R. Dinklo, Driebergen dhr. M.C. Fiscalini, Maarssen dhr. Y.V. Potjer, Utrecht mevr. N.J.F. Pouw-Verweij MSc (vanaf 19.55 uur.)
D66	dhr. W.J.A. Weijers, Zeist mevr. H. Chidi, Amersfoort dhr. M.J. de Droog Msc RA, Utrecht dhr. drs. E.A. Kamp, Doorn mevr. L.E. Veen, Utrecht mevr. ir. M. de Widt MPM, Utrecht
CDA	dhr. ing. D.G. Boswijk, Wilnis mevr. T. Koelewijn-Koelewijn RDM, Bunschoten mevr. L.M. Welschen-van der Hoek, Zeist dhr. C. Westerlaken, Lopik
PvdA	dhr. W.G.J. Wijntjes RA, Nieuwegein mevr. drs. J.P. d'Hondt, Utrecht mevr. N.A. Krijgsman, Utrecht mevr. M. Lejeune-Koster, Linschoten dhr. H.O. Suna, Soest
ChristenUnie	mevr. N. de Haan-Mourik, Amersfoort dhr. J.A. de Harder, Buschoten-Spakenburg dhr. drs. J.H. van Oort, Utrecht mevr. H.J. Rikkoert Msc, Utrecht
PvdD	mevr. H.J. Keller, Driebergen-Rijsenburg dhr. W. van der Steeg, De Meern
PVV	mevr. E.J. Broere-Kaal, Soest dhr. R.G.J. Dercksen, Bosch en Duin
SP	dhr. M.E.J. Eggermont, Utrecht mevr. A.M. Poppe, IJsselstein
SGP	dhr. ing. B.C. van den Dikkenberg, Elst
50Plus	mevr. W.M.M. Hoek, Vreeland
Lijst Bittich	mevr. H. Bittich, Utrecht

Afwezig -

Leden van Gedeputeerde Staten:

mevr. drs. H.G.J. Bruins Slot, Utrecht
dhr. ir. H.P. van Essen, Utrecht
dhr. ir. R.G.H. van Muilekom, Amersfoort
dhr. A.J. Schaddelee, Houten
dhr. R.C.L. Strijk, Utrecht

Opening.

De VOORZITTER: Ik open de statenbrede voorbereidende vergadering. Ik heet u van allen van harte welkom in de statenzaal. Van harte welkom aan de Statenleden die vanuit huis deelnemen aan de vergadering en alle belangstellenden die onze vergadering via de livestream volgen. Ik spreek deze tekst langzaam en gedragen uit, om te testen of alles het doet en iedereen elkaar kan horen. Dat blijkt het geval te zijn. Hulde voor de organisatie dat het allemaal weer op orde is gekomen.

Ik heb geen berichten van verhindering voor deze vergadering ontvangen. Ik wijs u erop dat vanavond om 20.00 uur ik de digitale statenvergadering zal openen om besluitvorming te plegen over hetgeen wij vandaag in de voorbereidende vergadering bespreken.

Vaststellen agenda.

De VOORZITTER: U heeft een agenda voorgelegd gekregen. Ik heb begrepen dat mevrouw d'Hondt bij dit punt het woord wil voeren.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Sinterklaas is weer in het land, maar ik was onaangenaam verrast met wat ik gisteren in mijn schoen vond. Aan de reacties te merken, waren velen dat met mij. Daarbij doel ik op het bericht dat minister Van Nieuwenhuizen het tracébesluit over de Ring Utrecht toch heeft ondertekend. Daarmee vervalt het doel van de motie vreemd aan de orde van de dag geen gehak buiten de bak, namelijk om de minister te verzoeken bij het nemen van een nieuw tracébesluit in haar heroverweging mee te nemen binnen de bestaande bak te blijven. Daarom heeft het geen zin om de motie vreemd aan de orde van de dag vandaag in deze vorm in te dienen. Dat is heel jammer, want ik had mij verheugd op een mooi debat over het nut en de noodzaak van deze beslissing.

De VOORZITTER: Dat is voldoende voor dit agendapunt. De motie vreemd aan de orde van de dag geen gehak buiten de bak wordt ingetrokken. Bij dit agendapunt is er geen ruimte voor inhoudelijke beschouwingen.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een vraag aan de gedeputeerde.

De VOORZITTER: Dat kan niet bij dit agendapunt. Mocht u hierover verder willen praten, dan adviseer ik u dat in de commissie te doen.

Zijn er anderen die bij de vaststelling van de agenda het woord wensen? Dit is niet het agendapunt waarbij u met elkaar kunt debatteren. Dat moeten wij niet doen, want dan ontstaat er een ongemakkelijke situatie.

Zonder hoofdelijke stemming stellen Provinciale Staten de agenda aldus gewijzigd vast.

Vragenhalfuurtje.

De VOORZITTER: Voor het vragenhalfuurtje zijn vragen ingediend door de VVD betreffende de VRT. Het woord is aan de heer De Jager.

De heer DE JAGER (VVD): Mijnheer de voorzitter! Namens de VVD heb ik een aantal vragen betreffende het VRT-project. Dit naar aanleiding van het spoeddebat dat wij enige tijd geleden hebben gevoerd, de toezeggingen die daar zijn gedaan door gedeputeerde Schaddelee, berichtgeving in de media dat er inmiddels gesproken zou zijn met verschillende ondernemers en berichten over de testritten. Wij hebben daarover een aantal vragen geformuleerd die iedereen heeft kunnen lezen. Wij vragen de gedeputeerde of hij ons mee kan nemen in de status van de verschillende onderwerpen die wij hebben aangekaart.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Schaddelee.

De heer SCHADDELEE (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het is goed dat de VVD hiernaar vraagt. Dit is een onderwerp waarover wij uitgebreid gedebatteerd hebben en de reizigers en ondernemers sterk raakt. Zoals ik u heb beloofd, heb ik alle ondernemers in dit gebied uitgenodigd voor twee digitale bijeenkomsten twee weken geleden. Daarop heb ik verschillende reacties ontvangen. Er waren vier of vijf ondernemers van City Plaza uit Nieuwegein aanwezig en twee ondernemers uit Utrecht. Vanuit IJsselstein kreeg ik van de voorzitter van de winkeliersvereniging IJsselstein de reactie dat zij niet aanwezig zouden zijn, omdat zij geen nadelige gevolgen hadden ervaren van het niet rijden van de tram.

Met de ondernemers uit Utrecht en Nieuwegein heb ik uitgebreid gesproken. Ik heb uitvoerig excuses gemaakt voor de situatie en de hinder en overlast die zij daardoor ervaren. Vervolgens hebben wij met hen gesproken over een oplossing. Wij hebben verschillende varianten besproken en ik heb beloofd dat ik drie dingen doe. Als eerste gaan wij met elkaar kijken hoe wij de overlast zoveel mogelijk kunnen beperken.

Ten tweede gaan wij kijken hoe wij ervoor kunnen zorgen dat meer klanten de winkels vinden. Dat speelt met name bij City Plaza waar voor langere tijd bouwwerkzaamheden zijn, omdat de tramhalte daar volgend jaar verplaatst wordt. Ik heb beloofd dat ik met de gemeente Nieuwegein in gesprek ga over hoe wij ervoor kunnen zorgen dat de routing op de goede manier gaat, zodat er geen ondernemers in een dode hoek komen te zitten waar geen mensen meer langs komen. Ik heb beloofd dat wij alles zullen doen om dat te organiseren.

Ten derde gaan wij met elkaar een traject in om te kijken hoe wij tot nadeelcompensatie kunnen komen. Dit was een uitdrukkelijk verzoek van de ondernemers. Dat is een juridisch traject. Dat betekent niet dat ik over een maand of twee een zak geld kan overmaken, want dit betreft publiek geld. Dat moet ik goed kunnen verantwoorden en juridisch goed moeten kunnen onderbouwen. De inzet en de insteek van de provincie zal daarbij niet zijn dat wij er onderuit proberen te komen. Er zijn oorzaken die bij de provincie liggen waardoor de vertraging is ontstaan. Als daardoor juridisch aantoonbare schade is ontstaan, dan lopen wij daarvoor niet weg. Ik heb een vervolgbijeenkomst belegd met de ondernemers die voor dit traject belangstelling hebben en die de juridische vorm van nadeelcompensatie willen verkennen. In deze vervolgbijeenkomst gaan wij met een jurist praten over wat dit betekent, welke dossiers de provincie moet opbouwen en wat de ondernemers moeten aanleveren. Daarvoor zullen allerlei cijfers op tafel moeten komen, zoals de normale omzet, de omzet in de lockdown en de omzet toen de tram niet meer reed. Wij gaan dat met open vizier in om te kijken hoe wij tot een goede oplossing kunnen komen.

Aan de Utrechtse ondernemers heb ik beloofd dat wij gaan kijken hoe wij kunnen zorgen voor een goede verbinding tussen de P&R Westraven en de binnenstad van Utrecht. De tram was hiervoor normaal de perfecte verbinding. Wat kunnen wij doen om deze verbinding sneller en steviger te krijgen? Daaronder zit een stukje data-analyse, want waar komen de bezoekers vandaan? Dat is een traject dat wij met de gemeente Utrecht ingaan.

Wat betreft de voortgang van de testritten komt er binnenkort een kwartaalrapportage naar u toe waarin de voortgang wordt gemeld. Tot op heden liggen wij goed op schema om eind januari te gaan rijden.

De VOORZITTER: Dank voor dit uitvoerige antwoord. Hierdoor is iedereen gelijk geïnformeerd over de actualiteit. Ik verzoek gedeputeerde Van Muilekom naar hier te komen.

[Statenvoorstel Toestemming treffen centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed.](#)

De VOORZITTER: Dit is een hamerstuk.

[Statenvoorstel vaststelling tijdelijke voorschriften voor gebied opheffen gemeenten Leerdam en Zederik 2021.](#)

De VOORZITTER: Dit is een hamerstuk.

Statenvoorstel programmaplan uitvoeringsprogramma versnelling woningbouw 2021-2024.

De VOORZITTER: Mijnheer Van Muilekom, welkom in onze vergadering. Aan de orde is agenda-punt 6: statenvoorstel programmaplan uitvoeringsprogramma versnelling woningbouw 2021-2024. Door de commissie is voorgesteld om hierover een klein debat te voeren. Dat doen wij in een termijn. Ik wijs u erop dat wij opnieuw met spreektijden werken. U ziet de volledige spreektijd voor de hele vergadering in beeld. Als eerste is het woord aan mevrouw De Jong.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! GroenLinks vindt de programmaversnel-ling woningbouw een belangrijk document. De wooncrisis is ontstaan door het bouwen teveel over te laten aan de vrije markt en tegelijk de armslag van corporaties te beperken. Dat zijn problemen die de provincie niet kan oplossen, maar waarvoor GS wel aandacht kan vragen in Den Haag. Daarom drin-gen wij er steeds op aan om de minister te herinneren aan de afschaffing van de verhuurdersheffing.

Het programma versnelling woningbouw is een goede invulling van de rol die de provincie wel kan spelen en in eigen hand heeft, namelijk die van verbinder, leverancier van expertise en extra inzet. Daarbij kan een beperkte hoeveelheid geld als smeermiddel werken. Het bedrag van € 5.000.000 per jaar is een mooie ophoging. GroenLinks ziet de inzet van dit programma daarom als kansrijk, zeker als het gaat functioneren in combinatie met de methodiek van het regionaal programmeren.

GroenLinks heeft aangegeven dat de kwalitatieve aspecten bij de inzet van dit programma van belang zijn. Daarmee bedoelen wij klimaatadaptieve bouw, energieneutraal, leefbaarheid, inclusiviteit en cir-culariteit. Bij de monitoring van de woningbouw moeten deze aspecten meegenomen worden. Vorig jaar omstreeks deze tijd werd op initiatief GroenLinks de motie 'houtbouw' aangenomen, waarin gevraagd werd naar onderzoek en pilots. GroenLinks kijkt uit naar de toegezegde notitie over hout-bouw.

Er is behoefte aan collectieve woonvormen in onze provincie. Wij merken dat initiatiefnemers op dit terrein veel extra hindernissen ondervinden. Is het budget voor de versnelling van woningbouw ook voor deze vorm van wonen of overweegt GS om met een andere vorm van ondersteuning voor collec-tieve woonvormen te komen?

GroenLinks stemt van harte in met het voorstel versnelling woningbouw.

Tot slot heb ik een vraag aan de voorzitter. Dit debat wordt in een termijn behandeld. Betekent dit dat ik later moet ingaan op de ingediende moties?

De VOORZITTER: Daarvoor mag u deze termijn gebruiken. Anders krijgt u bij de stemverklaringen de gelegenheid om de stem van GroenLinks aan te geven.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Dan neem ik de gelegenheid om kort in te gaan op de moties. Over de moties over statushouders kan ik zeggen: statushouders zijn mensen die asiel hebben aangevraagd. Zij hebben bescherming gezocht in ons land op grond van het vluchtelin-genverdrag en daarop beoordeeld zijn. Deze mensen werden vervolgd en zijn gevlucht uit oorlogsge-bieden, zoals de Syriërs uit Aleppo waarmee ik veel te maken had in mijn vorige werkkring. Te sugge-reren dat zij de negatieve gevolgen zelf veroorzaken, is een sterk staaltje 'blaming-the-victim'. Dat de-ze mensen in ons land een verblijfsvergunning krijgen en daarmee het recht op wonen, is een basaal onderdeel van de rechten van de mens. Ik zal niet verder ingaan op de verdachtmakingen en verdraai-ingen in deze motie.

Voor wat betreft de motie sabbatical pauzelandschap Rijnenburg.

De VOORZITTER: Dat is een motie vreemd aan de orde van de dag. Die komt later aan de orde.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Dank u wel.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! In het begin van de bijdrage van GroenLinks werd gezegd dat de wooncrisis is veroorzaakt door de markt, omdat die te veel vrijheid zou bieden. Welke vrijheid bedoelt mevrouw De Jong?

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De vrijheid die ik bedoel betreft het speculeren met grond en het grootschalig doorverkopen van complexen die in korte tijd van eigenaar veranderen waarop flink verdient wordt. In Utrecht zijn er daarvan duidelijke voorbeelden. Het vragen van exorbitant hoge huur is een ander voorbeeld van vrije marktwerking.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw De Jong zegt hiermee dat beleggers hun vastgoed niet mogen verkopen. Beleggers mogen geen grond hebben, want dat is speculatie. Dan zegt u dat de hele woningmarkt in handen moet komen van de overheid. Als men zijn eigendom niet mag verkopen, dan houdt het op voor private investeerders.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! GroenLinks pleit voor een veel grotere greep van de overheid op de woningmarkt. Dat betekent niet dat dit tot op de laatste procent zo moet zijn. Een van de dingen die wij voorstellen is dat 90 % van de woningen onder het woningwaarderingstelsel valt om exorbitant hoge huren tegen te gaan. De woningmarkt moet niet volledig in handen van de overheid komen, maar ik ben voorstander van een grotere greep van de overheid om de wooncrisis te bestrijden.

De VOORZITTER: De heer Berlijn heeft een interruptie.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Is mevrouw De Jong ervan op de hoogte dat mijn vrouw uit een oorlogsgebied komt en in Nederland in een asielzoekerscentrum heeft gezeten? Haar eigen huis was kapot geschoten door de Serven en haar vader was vermoord. Als zij de kans had gekregen om in Bosnië een huis te krijgen met onze steun, dan had zij dat met beide handen aangegrepen. Bosnië is een land dat economisch enorm in puin ligt. Alle mensen die het zich konden veroorloven zijn voor veel geld naar het buitenland vertrokken. Met name de stad Srebrenica is inmiddels een spookstad geworden. Ik kan mevrouw De Jong aanraden daar eens op bezoek te gaan. Dan ziet u met eigen ogen wat ons beleid in dat soort landen teweeg brengt.

De VOORZITTER: Dank u wel voor deze aanvulling. Het woord is aan mevrouw De Man.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! In de commissie heb ik al punten naar voren gebracht over de tekst van het uiteindelijke besluit. Bedankt voor de aanpassing daarop. Dit sluit veel beter aan bij de intentie van het beleid waar wij achter staan. Er is een positieve ervaring met de versnellingssteams van de provincie. De intensivering daarvan is een prima voorstel als dit op dezelfde voet plaatsvindt. De extra menskracht volgens het voorstel is het komende jaar nodig. De invoering van de Omgevingswet in 2022 zal het komende jaar bij gemeenten een gigantische piek opleveren van mensen die nog snel even een bestemmingsplan willen indienen. De oproep van onze zijde is of de gedeputeerde snel aan de slag kan gaan om die ondersteuning te bieden. Mede door de gemeenten komen de 10.000 woningen in onze provincie tot stand.

Gisteren kregen wij positief nieuws: de regio Amersfoort krijgt meer geld uit Den Haag voor het bouwen van huizen, waardoor zij sneller huizen kan bouwen. Amersfoort, Nijkerk, Soest, Woudenberg, Baarn, Bunschoten en Barneveld zijn toegevoegd aan de woondeal. Het Kamerlid Daniel Koerhuis en Carla Dik-Faber hebben dit voor elkaar gekregen. Daar zijn wij heel trots op.

De vraag is wel welke invloed deze deal heeft op het voorliggend beleidsdocument en de versnelling van bepaalde aspecten. Ik kan mij voorstellen dat daar waar geld is en middelen zijn, iets sneller tot stand kan komen. Dat is een verdiepvingsvraag voor deze behandeling.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Berlijn.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! "Wij kampen in onze provincie met een nijpend woningtekort. Veel mensen met een laag en midden inkomen krijgen hun hypotheek niet of nauwelijks rond. Jonge leraren, verplegers en kappers hebben geen eigen huis, simpelweg omdat de prijzen te hoog zijn. Wie een goede sociale huurwoning wil vinden, moet daarop vaak een decennium wachten. Daarom is de aanpak van het woningtekort voor ons een topprioriteit." Dat zijn de woorden van de gedeputeerde bij het voorwoord van het programma versnelling woningbouw. Dat is duidelijke taal. Verderop verdwijnt deze duidelijke taal als de redenen voor de extra inspanningen genoemd worden die nodig zijn, namelijk de stikstofcrisis, coronacrisis en PFAS. Er wordt geen woord gezegd over immigratie als een van de oorzaken van het woningtekort. Over Rijnenburg heb ik tevens niks gelezen.

Het FvD vindt het maar niks dat er vooral op binnenstedelijke ontwikkelingen ingezet wordt om de woningnood aan te pakken. Al het groen in de binnensteden moet opgeofferd worden om te dure en te kleine appartementen te bouwen in een al overvolle binnenstad. Tegelijkertijd kiest men ervoor om een van de weinige gebieden die geschikt is voor grootschalige woningbouw tot 2035 uit te sluiten en te gebruiken als een energielandschap.

Terug naar het andere verboden woord: immigratie. Er is een enorm tekort aan woningen in Nederland. Een van de oorzaken daarvan is de alsmat toenemende bevolking. Deze bevolkingstoename is vooral het gevolg van massale immigratie. De netto toename van het migratiesaldo in 2019 was 108.035. Ongeveer 50 % van de immigranten komt uit landen in Europa. De overige 50 % komt uit landen buiten Europa. Uiteraard zorgt deze enorme aanwas van de bevolking voor een gigantische druk op de woningmarkt. Het woningtekort in Nederland is inmiddels 331.000 woningen. De verwachting is dat in 2035 Nederland 18.800.000 inwoners telt. Dat zijn 1.500.000 immigranten erbij. Een simpel rekensommetje laat zien dat minimaal 50.000 woningen in de provincie Utrecht bijgebouwd moeten worden om de toename van immigratie op te vangen.

Hoewel de helft van de immigranten uit Europese landen komt, is daarvan slechts de helft arbeidsgereguleerd. Uiteindelijk is het zo dat er behoorlijk wat negatieve gevolgen zitten aan immigranten, los van waar zij vandaan komen. Een aantal landen waar migratie plaatsvindt, heeft als gevolg daarvan te kampen met enorme problemen. De bevolking krimpt in een razend tempo en in sommige landen dreigt een complete 'brain drain' waardoor deze vrijwel ongecontroleerde immigratie ontwrichtend werkt op de desbetreffende landen. Zo krimpt de bevolking van Bulgarije tussen 2017 en 2050 met maar liefst 23%.

Het is zelfs zo dat landen als Duitsland jonge mensen uit landen als Bosnië opleiden en naar Duitsland laten komen. Steeds meer bedrijven uit Nederland richten hun peilen op buitenlandse werknemers. Is dat wel wenselijk? Het antwoord is natuurlijk: nee. Eigenlijk is dit systeem ontzettend egoïstisch van ons. Waarom mogen wij onze tekorten op de arbeidsmarkt aanvullen met mensen uit andere landen en dat betreffende land mag het verder zelf uitzoeken. Dat is geen duurzame oplossing. Daarom komen wij met een constructieve en creatieve oplossing. Wij weten allemaal dat de kosten voor de opvang van asielzoekers enorm hoog zijn. Laten wij die kosten omzetten in investeringen en een toekomst in hun eigen land. Laten wij huizen bouwen daar waar immigranten en statushouders vandaan komen, in plaats van woningen in Utrecht beschikbaar te stellen voor statushouders. Laten wij een begin maken met mensen een kans te bieden en een toekomst in eigen land op te bouwen en laten wij deze landen helpen om het land op te bouwen en te herstellen.

De VOORZITTER: Mevrouw De Man heeft een interruptie.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het verhaal van de heer Berlijn klinkt logisch, maar op mij komt het toch over dat de kans bestaat dat dit een aantrekkende werking zou hebben voor Nederland. Heeft u daarop een antwoord?

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Die aantrekkende werking heeft Nederland al door de andere maatregelen die inmiddels genomen zijn, maar dat is zeker een punt dat in overweging genomen moet worden. Wij komen in ieder geval met een oplossing.

De VOORZITTER: De heer Suna heeft een interruptie.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Hoe ziet u het voor u dat een woning gebouwd wordt in Syrië waar mensen op hun eigen land kunnen wonen? Was dat mogelijk in de afgelopen jaren?

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Dat denk ik wel, als ik teruggrijp naar mijn eigen vrouw uit Bosnië: dat land ligt in puin. Er staat geen woning meer overeind. Zij zouden blij zijn geweest als daar nieuwe huizen gebouwd werden. Hetzelfde geldt voor Syrië.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Er is al ruim negen jaar oorlog in Syrië en u beweert dat men daar kan leven. Dan weet ik voldoende over hoe het FvD denkt over mensen en hoe het leven er daar aan toe gaat. U gaat te kort door de bocht.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Er zijn landen in Europa waaruit mensen terugkeren naar Syrië, zoals uit Denemarken. Syrië is hierin een voorbeeld. Er kan ook naar andere landen gekeken worden. Het feit is dat het land in puin ligt en wij daar niks aan kunnen doen. Dat vind ik erg kortzichtig van de PvdA.

De VOORZITTER: Mevrouw Bittich heet een interruptie.

Mevrouw BITTICH (Lijst Bittich): Mijnheer de voorzitter! De heer Suna heeft een deel van mijn vraag al gesteld. Stelt u zich voor met dat budget lopende oorlogen te stoppen zodat mensen daar kunnen blijven wonen of stelt u voor dat zij in oorlogsgebied blijven wonen en wij hun huis opknappen?

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik begrijp de vraag niet goed. Mevrouw Bittich spreekt over een oorlogsgebied waar mensen moeten blijven wonen. Nogmaals, mijn vrouw is uit een oorlogsgebied weggetrokken. Zij zou het heel fijn hebben gevonden als er snel een goede woning zou zijn gebouwd in Bosnië. Veel families zouden dan snel terug zijn gegaan.

De VOORZITTER: Mevrouw Veen heeft een interruptie.

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik ben in de war. De heer Berlijn zegt dat een land in puin ligt, maar dat mensen daar wel moeten blijven wonen. Hoe ziet hij dit voor zich?

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik zeg niet dat de mensen daar moeten blijven wonen. Ik heb gelijk een wedervraag. Het land ligt in puin en wie gaat dat opknappen?

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! De internationale gemeenschap heeft daarin een rol. Het is een onmenselijke insteek. Als uw land in puin zou liggen, dan zou u het fijn vinden als iemand zou helpen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat wij langs elkaar heen praten.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Verander de wereld en begin bij jezelf. Wij kunnen wel naar de internationale gemeenschap kijken, maar wij hebben hierin onze verantwoordelijkheid. Als daar een land in puin ligt, dan is het onze morele plicht om daar wat aan te doen. Ik heb niet ge-

zegd dat mensen daar moeten blijven wonen. Wij spreken over mensen in Nederland die wij willen helpen aan woningen daar.

De VOORZITTER: Mevrouw Koelewijn heeft een interruptie.

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik heb twee vragen aan de heer Berlijn. Hoe staat het FvD tegenover het onderwerp ontwikkelingssamenwerking? Is de heer Berlijn ervan op de hoogte op welke wijze en met welke bedragen de Europese Unie dit onderwerp momenteel oppakt? Deze bedragen liggen rond de € 300.000.000 dat Nederland van de EU heeft mogen ontvangen om met dit onderwerp aan de slag te gaan.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Het lijkt mij heel mooi om van die € 300.000.000 wat huizen te bouwen in het buitenland. Uw eerste vraag ging over de ontwikkelingssamenwerking. Dit is een mooie innovatieve vorm van ontwikkelingssamenwerking.

De VOORZITTER: Mevrouw De Jong heeft een interruptie.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Wij moeten het probleem sorteren. Zolang er in een gebied groot gevaar is kunnen mensen niet terugkeren. Ik snap dat dit in de situatie van de vrouw van de heer Berlijn inmiddels anders is.

Ik sluit mij graag aan bij de opmerking van mevrouw Koelewijn. Er zijn ruime programma's om mensen te laten terugkeren en er wordt ruim in ontwikkelingssamenwerkingen geprobeerd om landen op de been te helpen. Ik ben er niet blij mee dat zaken op deze manier gekoppeld worden. Dit deel van het beleid ligt in eerste instantie niet bij de provincie.

De VOORZITTER: Mevrouw Rikkoert heeft een interruptie. Ik stel vast dat dit de laatste interruptie is, want ik zie enige herhaling in de argumenten.

Mevrouw RIKKOERT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een vraag om de motie helder te krijgen. Wil het FvD het budget voor de versnelling van woningbouw in de provincie Utrecht inzetten om woningbouw te realiseren in oorlogsgebied?

De VOORZITTER: Ik stel voor dat u deze vraag beantwoordt en dan uw betoog afmaakt.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! In de motie staat: "te onderzoeken welke mogelijkheden en middelen er zijn". Dat lijkt mij een duidelijk antwoord op de vraag van mevrouw De Jong. Haar reactie dat het in Bosnië anders zou zijn geweest is pertinente onzin. Ik weet niet hoe zij op de hoogte is van de geschiedenis, maar in juli 1995 werd daar een genocide gepleegd. De vader van mijn vrouw is toen vermoord. Mijn vrouw zat twee maanden later in Nederland en was graag heel snel terug gegaan. Hoe de situatie is in Syrië zullen wij moeten bekijken. Het is pertinente onzin dat de situatie in Bosnië anders zou zijn dan die in Syrië.

Laten wij een begin maken met mensen een kans te bieden een toekomst in eigen land op te bouwen en laten wij deze landen helpen het land op te bouwen en te herstellen. Laten wij zo snel mogelijk stoppen met de complete vernieling van landen door hun productieve bevolking weg te lokken. Wij kunnen simpelweg niet alle mensen die naar Nederland willen komen hier opvangen en niks aan de problemen ter plekke doen. Dat is egoïstisch en getuigt niet van een langetermijnvisie. Concreet stellen wij voor om actief te onderzoeken wat de mogelijkheden en middelen zijn om in landen zoals Syrië, Afghanistan of Bulgarije huizen te bouwen met behulp van lokale arbeiders of hier opgeleide migranten/statushouders. Laten wij zorgen voor een stukje opvang in de regio die volgens ons op den duur veel effectiever zal zijn dan opvang in Nederland. Dit zal onderdeel moeten worden van onze EU-strategie en onze lobby richting Den Haag. Als het even kan mag het bonnetje naar Brussel gestuurd worden. Hierover dienen wij een motie in.

Motie M116 (FvD): bouwen aan een toekomst in eigen regio

Provinciale Staten van Utrecht, bijeen in vergadering op woensdag 19 november 2020;

overwegende:

- *dat het inwonertal van de provincie Utrecht de komende jaren alleen maar zal groeien,*
- *dat de woningnood in de provincie Utrecht nu al hoog is en daar voorlopig geen eind aan zal komen,*
- *dat immigratie zorgt voor extra vraag naar woningen*
- *dat het niet mogelijk is iedereen uit een ander land die dat wenst in Nederland en de provincie Utrecht een woning aan te bieden*
- *dat het wegtrekken van de bevolking uit bepaalde regio's verregaande negatieve gevolgen heeft voor die regio*

constaterende:

- *dat alleen al de gemeente Utrecht de afgelopen 5 jaar meer dan 13.000 statushouders telt*
- *dat 78 procent van de statushouders in de gemeente Utrecht afhankelijk is van een uitkering*
- *dat de beleidsdruk om grote aantallen migranten in Nederland te laten landen vooral van de EU afkomstig is*

draagt op:

- *te onderzoeken welke mogelijkheden en middelen er zijn om – teneinde immigranten in staat te stellen hun herkomstland levensvatbaar te houden – woningen te laten bouwen in het land van origine*
- *de uitgaven die hiermee gepaard gaan vrij te maken uit het EU-budget of andere fondsen die gebruikt worden om immigranten op te vangen en statushouders te vestigen/onderhouden*
- *en dat onderdeel uit te laten maken van de provinciale Europa-strategie*
- *statushouders/immigranten te hervestigen in het land van herkomst en dit aantal in mindering te brengen op het aantal te vestigen statushouders in de provincie Utrecht.*

En gaat over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de be-
raadslaging. De heer Eggermont heeft een interruptie.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Wat wil het FvD tegelijkertijd hier doen?

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Dat is al heel vaak gezegd. Dan denk ik aan de pol-
der Rijnenburg.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Betekent dat wel dat er woningen komen voor
de mensen die dat nodig hebben?

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ja.

De VOORZITTER: Dat is mooi.

De heer VAN SCHIE (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een punt van orde. Ik zag de heer Eg-
germont een gebaar maken en daarvan wil ik publiekelijk afstand nemen.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Mijn excuses.

De VOORZITTER: Waarvan akte. De heer Eggermont excuseert zich voor dat gebaar. Het woord is
aan mevrouw Koelewijn.

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het CDA is blij dat de focus op het ondersteunen van de zogenaamde 500 plus projecten niet meer in dit statenvoorstel staat. De grens is mede op ons verzoek in de commissie verlaagd naar bouwprojecten met meer dan 50 woningen. Hier is het spreekwoord van toepassing: vele kleintjes maken een grote bouwopgave. Kleinere projecten kunnen vaak veel sneller gerealiseerd worden dan omvangrijke projecten. Wel voorziet het CDA dat juist gemeenten met een klein binnenstedelijk bouwplan met minder dan 50 woningen kunnen vastlopen. Mijn vraag aan de gedeputeerde is: is er ruimte om deze gemeenten vanuit de provincie ondersteuning te bieden? Mocht dit het geval zijn, kan dit duidelijk bij de gemeenten onder de aandacht worden gebracht?

Tot slot heeft het CDA een voorstel. Is het een idee om de namen van de accounthouders van de gemeenten met de Staten te delen? Dat kan ons helpen wanneer statenleden met vragen rond bouwprocessen worden geconfronteerd of benaderd. Een aanspreekpunt helpt ons om op een eenduidige en transparante manier door te kunnen verwijzen.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Veen.

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde opende in de commissie met aan te geven dat hij aan de vele vragen van de fracties merkte dat het onderwerp leeft bij fracties. Eigenlijk raakte deze opmerking mij een beetje. Hoezo merkt de gedeputeerde aan vragen van de fracties dat het onderwerp leeft? Praat hij niet met woningzoekenden? Om een beeld te schetsen van hoe het de gemiddelde starter op de woningmarkt gaat, zal ik u meenemen in dit proces.

Het begint bij een studentenhuus. Je bent afgestudeerd en met een beetje geluk heb je net je eerste baan. De realiteit is echter dat veel starters met flexcontracten en tijdelijke contracten te maken hebben. Dan begint het feestje, want je moet je studentenhuus uit. Niet omdat je dat wilt, maar omdat je dat moet. Op een studentenkamer zit een campuscontract en dat betekent dat het uit is met de pret na het afstuderen en je plaats moet maken voor een student. Dat zou geen probleem zijn, want studentenkamers zijn immers schaars, ware het niet dat het voor een starter waarschijnlijk betekent dat je een tijdje bij je ouders op bezoek mag. Je geeft niet op, want voor het zover is ga je proberen een huis te vinden. Op Facebook-groepen komen er af en toe huizen voorbij en natuurlijk kun je gebruik maken van de vrije huursector. Van een huis kopen kun je de komende 20 jaar alleen maar dromen met de studieschuld die je bent aangegaan, omdat jou destijds beloofd was dat die nergens voor zou meetellen en rentevrij zou zijn. Je eigen huurstudio van 25 vierkante meter gaat je € 750 kale huur kosten. Inclusief gas, water en licht kom je dan uit op € 900 per maand. Als je de goede baan hebt gekregen, dan is dat de helft van je starterssalaris.

De VOORZITTER: Mevrouw Koelewijn heeft een interruptie.

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Hoe kijkt D66 aan tegen het leenstelsel waardoor hele generaties jongeren op kosten en schulden worden gejaagd?

De VOORZITTER: Dit is geen provinciale kwestie, maar dat geldt voor meer onderwerpen. Misschien kan mevrouw Veen de vraag van mevrouw Koelewijn kort beantwoorden en daarna haar betoog vervolgen.

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Het huidige leenstelsel werkt niet. Er zitten voorwaarden aan het leenstelsel verbonden die niet zijn waargemaakt, zoals het rentevrij lenen en dat het niet meetelt voor je hypotheek. In de huidige vorm werkt het leenstelsel zeker niet.

De VOORZITTER: U vervolgt uw betoog.

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! € 900 per maand is de helft van je starterssalaris. Samenwonen is net iets goedkoper, maar wij blijven allemaal wat langer vrijgezel. Dan moet je met een vriend of vriendin gaan samenwonen, maar een woning delen is bijna onmogelijk. Je gaat op zoek naar

een appartement met twee slaapkamers en die beginnen rond de € 1350 kale huur. Je mag hopen dat je een nette verhuurder treft. Anders betaal je € 500 contractkosten. Dit is illegaal, maar daar ga je niks van zeggen, want je hebt een dak boven je hoofd. Je hebt toevallig wat kunnen sparen, want de eerste maanden dat je werkte zat je nog op je studentenkamer. Als je het slim speelt kun je het allemaal precies betalen. Anders hang je voor nog meer schuld. Dit is het verhaal van starters. Dit is het verhaal van mij. Dit het verhaal van de kinderen van mevrouw Boelhouwer. Dit is de realiteit.

Ik ben blij dat in dit programmaplan scherpe keuzes worden gemaakt. Er wordt gekozen voor een actieve rol en grotere initiatieven om vaart te maken. Dat is fijn. Echter in het programmaplan uitvoeringsprogramma versnelling woningbouw 2021-2024 kan helemaal niemand wonen. Ik zal er de komende tijd scherp op zijn dat de gedeputeerde zijn ambities van 10.000 woningen per jaar gaat halen en dat de kwaliteit en klimaatbestendigheid niet uit het oog verloren worden, dat kleine kernen de mogelijkheid krijgen om te bouwen en op de wijze waarop de gedeputeerde zijn regierol gaat invullen in de provincie. Wij zijn positief en hebben vertrouwen, maar de noodzaak op dit dossier is te hoog om niet kritisch te zijn. Met goede moed stemmen wij voor dit statenvoorstel.

Tot slot vraag ik de gedeputeerde: neem ons mee. De ambitie van 10.000 woningen is niet niks. Daarvoor zijn veel partijen nodig. Neem ons mee in de ontwikkeling hiervan. Wees realistisch, zodat wij in 2024 terugkijken en zien dat het klimaat op de woningmarkt een stukje beter is geworden.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Dercksen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Veen zegt dat er een groot probleem is op de woningmarkt voor starters en dat is waar. Ik mis echter de analyse van hoe dat komt. U zegt dat er een probleem is en u zet uw microfoon uit. Hoe is het gekomen dat er een probleem is? Wat is uw analyse daarvan? Waarom kunnen de studenten niet terecht in een sociale huurwoning?

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Dat is een meerledig probleem waarvoor geen enkele oplossing te noemen is. De situatie bij de woningcorporaties is onderdeel van het probleem. Een ander onderdeel van het probleem is dat er in de voorgaande jaren veel gekozen is voor het bouwen van eengezinswoningen, omdat er minder rendement zit op starters- en ouderenappartementen. Daar is meer rendement op te maken, dus het is een logische keuze om Leidsche Rijn 2.0 te bouwen. Dat zal de woningnood echter niet oplossen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik ben het met u eens dat het probleem meerdere oorzaken heeft. Dat starterswoningen minder rendement opleveren is echter onzin. Deze woningen leveren meer rendement op. Mensen hebben vraag naar een huis met een tuin. De woningnood is echter zo groot dat zij met hun gezin in een meterkast wonen. Daar moeten wij wat aan doen. Dan moet je er wat aan doen dat in de sociale woningen niet 80.000 mensen uit andere landen wonen. Dat is een van de grootste problemen op de woningmarkt. U kunt zeggen dat de starters het heel moeilijk hebben en dat is waar. Als u echter weigert deze oorzaak onder ogen te zien, dan gaat er niks gebeuren.

De VOORZITTER: Mevrouw Koelewijn heeft een interruptie.

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Richting D66 heb ik de vraag in hoeverre u het meeneemt dat senioren een vraag hebben naar woningen. Het onderwerp doorstroming kan de starter helpen. Dat zie ik terugkomen in het statenvoorstel. Ik ben benieuwd hoe D66 tegen de senioren aankijkt.

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik ben het eens met mevrouw Koelewijn. Doorstroming is absoluut onderdeel van het probleem. Sterker nog, het is een van de grote oorzaken van het probleem. Het is heel comfortabel als een eengezinswoning is afbetaald en men steeds makkelijker thuis kan blijven wonen. Hierdoor houden zij echter de eengezinswoning met de tuin bezet voor een gezin dat hieraan een grote behoefte heeft. Een groot deel van de oplossing van het probleem ligt in doorstroming.

De VOORZITTER: De heer Berlijn heeft een interruptie.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Veen benoemt wel het probleem, maar komt niet met oplossingen. Een oplossing die er ligt in Rijnenburg wordt afgewezen. Daar wil zij liever vijf windturbines dan 20.000 woningen. De bevolking van Utrecht zal de komende jaren enorm groeien. Er zullen meer dan 100.000 mensen bij komen. Wat ziet mevrouw Veen als concrete oplossing, behalve meer regie van de provincie? Waar wil zij gaan bouwen?

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! De heer Berlijn noemt vaak Rijnenburg. Wij spreken over de versnelling van het uitvoeringsprogramma, de versnelling van woningbouw en het versnellen van de plannen. Rijnenburg is daarvan geen onderdeel. Zelfs als wij nu zouden beginnen met Rijnenburg, dan duurt het nog tien jaar voordat wij daar kunnen wonen. Het debat daarover wil ik een keer met u voeren, maar Rijnenburg is momenteel niet aan de orde.

De VOORZITTER: Er doet zich straks een gelegenheid voor op de agenda om over Rijnenburg te spreken. De discussie hierover verwijs ik naar dat agendapunt. Mevrouw De Man heeft een interruptie.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik haak aan op de bewoordingen van mevrouw Veen over het bezet houden van woningen. Ik mag toch hopen dat ik en mijn partner in ons huis mogen blijven wonen als de kinderen het huis uit zijn en ik woon in mijn grote huis en geniet van mijn tuin. Daarvoor heb ik gewerkt en mijn hypotheek betaald. Dan moet er niet iemand aankloppen en zeggen dat ik mijn huis bezet houd. Het gaat om de bewoordingen. Ik begrijp de intentie, maar vraag om dat terug te nemen.

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw De Man heeft gelijk. Als u hard gewerkt heeft voor uw woning en u woont daar prettig, dan moet u daar kunnen wonen. Met de term 'bezet' houden doel ik op de groep mensen die wel willen verhuizen maar waarvoor geen passende woning beschikbaar is. Dit zijn senioren die naar een kleinere centraal gelegen woning zouden willen die er momenteel niet is.

De VOORZITTER: U geeft met elkaar een hele nieuwe dimensie aan het begrip 'klein debat'. Mevrouw De Jong heeft een interruptie.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De woningmarkt loopt vast op alle fronten en in alle categorieën woningen. Wij moeten er op alle fronten voor zorgen dat er meer gebouwd wordt. Dat helpt voor de doorstroming. Ik raad mevrouw De Man aan het landelijk programma van de VVD te lezen, want daarin staan vrij dwingende dingen over scheefwonen waarvan zij nog kan schrikken als ik haar inbreng goed begrepen heb. Ik wijs u op de presentatie die wij recent gekregen hebben in het kader van het BO-MIRT.

De VOORZITTER: U begint een nieuwe termijn. Een interruptie is bedoeld om een vraag te stellen aan mevrouw Veen. U geeft daarbij een hele beschouwing. Het is voldoende voor dit moment. De termijn van mevrouw Veen is klaar. De heer Eggermont heeft nog een interruptie.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Veen zei dat de mensen met een koopwoning hun woning niet bezetten. Begrijp ik het goed dat de mensen met een huurwoning wel degenen zijn die hun woning blijven bezetten?

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Dat is absoluut niet wat ik bedoel. Ik doelde op de groep mensen met een koopwoning of huurwoning die graag kleiner willen wonen, zoals mijn eigen ouders. Deze groep vindt momenteel geen geschikte woning. Dit is de groep die zelf naar een andere geschikte woning wil, maar die momenteel niet kan vinden.

De VOORZITTER: Mevrouw Hoek heeft een interruptie.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Ik reageer op mevrouw Veen over Rijnenburg. Zij zegt dat daar over tien jaar gewoond kan worden als wij daar vandaag mee beginnen. Als wij daar niet mee beginnen, dan kan daar pas over twintig jaar gewoond worden.

De VOORZITTER: Ik heb zojuist met algemene instemming gezegd dat wij later op de dag met elkaar over Rijnenburg spreken. Ik ga mevrouw Veen niet de gelegenheid geven om te reageren.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Ik wil alleen deze opmerking maken tijdens haar betoog. Later zal ik hierop terugkomen.

De VOORZITTER: Dat is mooi. Het woord is aan de heer Suna.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het mag bekend zijn dat wij naast de betaalbaarheid veel waarde hechten aan zaken zoals een gezonde leefomgeving en een groene wijk waarin omgekeken wordt naar elkaar. Dat kan ik niet vaak genoeg zeggen. Wij zien dit uitvoeringsprogramma als een mooie start. Onze complimenten aan het college en het ambtelijk apparaat dat zij ervoor zorgen dat er snel tastbare resultaten te zien zullen zijn. Wij hopen dat de versnelling heel snel te zien is en dat er woningen gerealiseerd worden.

Wij vragen ons af of de € 20.000.000 voor de komende jaren voldoende zal zijn. Wat gaan wij doen als er meer budget nodig is? Graag horen wij bijtijds van het college als er meer financiële middelen nodig zijn om de ambities te kunnen realiseren.

De VOORZITTER: De heer Berlijn heeft een interruptie.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! De PvdA hecht veel waarde aan de gezonde leefomgeving. Dat doet het FvD ook. Wat vindt de heer Suna ervan dat de stad Utrecht naar 450.000 inwoners gaat? Ligt er ergens een grens aan hoe groot een stad binnenstedelijk kan groeien?

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben in de discussies meerdere malen aangegeven dat er gekeken moet worden naar plekken waar binnenstedelijk gebouwd kan worden, maar dat niet al het groen volgebouwd moet worden. Er moet gekeken worden naar de transformatie. Op het moment dat het niet toereikend is, dan moet je durven kijken buiten de kern van de stad.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Als ik het mij goed herinner bent u mee geweest met de tour langs de kanaalzone. Daar hebben wij kunnen constateren dat daadwerkelijk elk stukje groen in de stad gaat verdwijnen en opgeofferd wordt aan woningbouw. Hoe rijmt u dat met uw gezonde leefomgeving?

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het is niet zo dat elk stukje groen gaat verdwijnen met de kernrandzone bij de A12. Er wordt juist gekeken naar slimme oplossingen om daar meerdere zaken aan elkaar te koppelen, zoals woningbouw, bereikbaarheid en recreatie. Het is niet zo dat al het groen gaat verdwijnen met die plannen.

In het college is afgesproken dat 50% van de woningen in het sociale- en middensegment gebouwd wordt, het liefst in de huursector. Daar zit op dit moment een heel groot probleem. Wij vragen het college om er bij het Rijk op aan te dringen om de verhuurderheffing op te heffen, zodat woningbouwcorporaties ruimte krijgen om meer woningen in de sociale sector te realiseren. Daarnaast is er een tweede probleem: de mensen in het middensegment komen net niet in aanmerking voor een sociale woning. Zij worden geconfronteerd met dure huurwoningen in de particuliere sector. Er zijn wel wat initiatieven om die mensen te dienen met woningen in de tussenklasse van € 750 tot € 1.000.

Wij weten dat de gemeente gaat over haar eigen volkshuisvestingsverordening, maar vragen het college middels een motie om partijen bij elkaar te brengen en kennisbijeenkomsten te organiseren waarbij gemeenten, woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars kunnen aanschuiven om te kijken of wij

meer stimulans kunnen geven aan de realisatie van huurwoningen en dat segment kunnen behouden op de lange termijn.

Motie M117 (PvdA): kennisbijeenkomst voor middenhuur woningen

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 18 november 2020, ter bespreking van het Statenvoorstel "Programmaplan Uitvoeringsprogramma Versnelling Woningbouw 2021-2024";

constaterende dat:

- *in het coalitieakkoord de ambitie is opgenomen om bij het vergroten van de woningvoorraad 50% daarvan te realiseren in de categorieën sociale en middeldure huur;*
- *huishoudens die net boven de sociale grens verdienen geconfronteerd worden met hoge huurprijzen;*
- *gemeenten zelf gaan over de eigen huisvestingsverordeningen;*

van mening dat:

- *het van belang is om heldere afspraken te maken over de huurprijzen van woningen in het middensegment;*
- *de Provincie Utrecht een belangrijke verbindende rol op zich kan nemen voor het hanteren van eenduidige normen in verschillende gemeenten en belanghebbenden bij elkaar kan brengen;*
- *in de gemeente Utrecht al een werkbare set afspraken is vastgelegd in het Actieplan Middenhuur1, wat als goede voorbeeld gebruikt kan worden;*

verzoekt het college:

- *bij de uitvoering van het Programmaplan Versnelling Woningbouw een kennisbijeenkomst over middenhuur te organiseren met gemeenten, corporaties en project ontwikkelaars;*
- *1 De maximale huurprijs wordt gekoppeld aan het gebruikersoppervlak (GBO), van minimaal 50 m2 bij een kale huur vanaf de liberalisatiegrens, tot minimaal 80 m2 GBO bij een kale huur aan de bovengrens van de Middenhuur;*
- *maximale jaarlijkse huurstijging CPI + 1%, minimaal 20 jaar verhuur binnen het segment Middenhuur;*
- *voorrang voor doorstromers uit de sociale huur.*

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging. Het heer Eggermont heeft een interruptie.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Zoals de heer Suna waarschijnlijk weet worden er in de hele provincie verschillende maatstaven gehanteerd voor middenhuur. De Rekenkamer heeft geconstateerd dat het nuttig kan zijn dat de provincie daarop de regie neemt. Hoe kijkt de PvdA er tegenaan om dat te reguleren, zodat in de verschillende gemeenten in Utrecht dezelfde categorieën ontstaan? Hierdoor ontstaat er geen wildgroei aan woningen en is het vergelijkbaar met elkaar wat wij verstaan onder middenhuur. Daardoor wordt het gelijkwaardig. Wat verwacht u van de gedeputeerde om dat voor elkaar te krijgen?

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De PvdA is het met u eens dat de provincie meer een regierol moet krijgen. Wij kijken naar wat er kan. In die zin is het niet mogelijk om dingen op te leggen aan gemeenten, omdat zij gaan over hun huisvestingsverordening. Je kunt alleen bijsturen en waar nodig stimuleren en ondersteunen. Vandaar dat de PvdA deze motie indient.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Rikkoert.

Mevrouw RIKKOERT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Het is vanmorgen al veelvuldig benoemd dat er een groot woningtekort is. Wij zijn blij dat er een plan ligt voor de versnelling en doorstroming in de woningbouw. Onze complimenten voor dit plan. Wat ons betreft moet snel de vaart erin. Wij zijn blij met de ondersteuning aan gemeenten. Wij zijn tevreden met de inzet op het faciliteren van nieuwe woonvormen en de nadrukkelijke aandacht voor het levensloopbestendig bouwen, wonen voor jongeren en specifieke doelgroepen. Versnellen is hard nodig, maar dat moet niet ten koste gaan van alles.

In de commissie hebben wij gesproken over de kwalitatieve ambities en dat in het statenvoorstel is opgenomen dat niet op alle ambities een 10 gescoord kan worden. Wat de ChristenUnie betreft kunnen wij niet gaan voor een 4 voor klimaatadaptatie. Als wij niet investeren in klimaatadaptatie, dan worden reparaties tien keer duurder. Wij kunnen niet tegen bewoners zeggen dat zij een keer per jaar natte voeten bij hun betaalbare woning krijgen. De gedeputeerde geeft aan dat kwaliteitsaspecten onderdeel van gesprek zijn, dat gemeenten het erg belangrijk vinden en dat maatwerk wordt gehanteerd. Het blijft zoeken hoe dergelijke afwegingen worden gemaakt. Daarom zijn wij blij dat de gedeputeerde op ons verzoek naast aantallen en betaalbaarheid, de kwaliteitsaspecten gaat monitoren. Over een half jaar kunnen wij dan de stand van zaken bespreken. De bouwplannen liggen er. Hiermee moet snel aan de slag worden gegaan om samen met gemeenten werk te maken van de uitvoering.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Als ik het goed heb gehoord, dan zei u: "Als wij niet klimaatadaptief bouwen, dan zijn de reparaties straks tien keer zo duur." Kunt u dat toelichten?

Mevrouw RIKKOERT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Wij moeten rekening houden met de problemen van wateroverlast die wij in de toekomst verwachten. Als wij dat niet doen, dan moeten wij de waterschade repareren. Dat is tien keer duurder dan momenteel investeren in klimaatadaptatie.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Dercksen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Speciaal voor mevrouw De Jong heb ik een citaat van Ronald Reagan: "De overheid is niet de oplossing van onze problemen. De overheid is in veel gevallen het probleem." In deze woningbouwopgave laat zich dat heel eenvoudig uitleggen. De overheid maakt bouwen onbetaalbaar met bizarre bouweisen en zelfbedachte problemen, zoals PFAS, PFOS en stikstof. Het moet circulair, duurzaam, natuurinclusief en klimaatadaptief. Alsof het klimaat zich wat zou aantrekken van een paar woningen in Utrecht.

Aannemers moeten bij een vergunningaanvraag aangeven met welke auto's zij naar de bouwplaats gaan, zodat een ambtenaar in een modelletje kan uitrekenen hoeveel stikstof dat gaat opleveren en welk plantje op de Veluwe daarvan last krijgt. Dat is Nederland op dit moment. Tevens verhoogt het Rijk de overdrachtsbelasting van 2% naar 8%, waardoor betaalbaar bouwen nog moeilijker wordt. Den Haag begrijpt helemaal niks. Alsof de eisen van het Rijk nog niet idioot genoeg zijn, verzinnen allerlei gemeenten extra linkse ideeën. Zij leggen de plicht op dat er deelauto's neergezet moeten worden of dat er geen parkeerplaatsen gerealiseerd mogen worden. Vervolgens komen zij in de statenzaal klagen dat bouwen zo duur is geworden.

De reactie in dit voorstel van de provincie is: als het niet lukt, dan doen wij er wat belastinggeld bij. Beleggers zouden graag sociaal bouwen, maar het is simpelweg te duur. Hoe gaat de gedeputeerde dat verhelpen, anders dan met geld storten? De markt is zo overspannen dat het niet nodig is om tegemoet te komen aan woonwensen. Elke meterkast kun je verhuren of verkopen, maar mensen willen een huis met een tuin. Doe daar wat aan. Deze gedeputeerde vond voor de verkiezingen dat Utrecht overvol was en zei: "Laat mensen maar naar Drenthe verhuizen." In Drenthe willen zij waarschijnlijk ook niet meer wonen, omdat het daar intussen vol staat met subsidiemolens.

80.000 sociale huurwoningen zijn de afgelopen jaren naar asielzoekers gegaan. Dat is ongeveer de wachtlijst met Nederlanders. In Zoetermeer gingen van de 112 nieuwe sociale huurwoningen de afgelopen twee jaar 109 naar asielzoekers. Wij bouwen dus niet voor Nederland, maar voor Syrië en Afghanistan. Wat heb je aan provinciale doelstellingen als je er helemaal niet over gaat? De grootste problemen worden opgelegd door het Rijk en de grenzen staan wagenwijd open. Wij mogen niet naar een restaurant, maar er komen wel elke week 500 asielzoekers bij.

Zolang de thema's die van grote invloed zijn op de woningmarkt onbesproken blijven, heeft het weinig zin om het gerommel in de marge op provinciaal niveau te steunen.

De VOORZITTER: De PvdD heeft aangegeven niet het woord te wensen bij dit onderwerp. Het woord is aan de heer Eggermont.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Het fundamentele probleem bij het woningtekort is de grondrente. Dat betekent dat de grond niet vrij is, maar beperkt. Daar komt het probleem vandaan. Het probleem is dus niet de vrije markt, maar dat de grond niet vrij is. Daarom is regulering van de woningmarkt nodig.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Hadden er woningen gestaan in Rijnenburg als de markt vrij was geweest? Of was dit nog steeds weiland geweest?

De VOORZITTER: Mevrouw Rikkoert heeft een interruptie op hetzelfde punt.

Mevrouw RIKKOERT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een vraag aan de heer Dercksen. Ik hoor vooral wat er allemaal niet moet gebeuren. Hoe gaat de heer Dercksen zich inzetten voor de provincie Utrecht, de mensen die hier wonen en hoe kunnen de woningen hier gebouwd worden?

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een geringe aanleiding nodig om het woord te voeren, maar zijn termijn was afgerond. Wij zijn bij de interruptie die de heer Dercksen pleegde op de heer Eggermont. Het woord is aan de heer Eggermont.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! De heer Dercksen heeft een punt. Ik sprak echter over het fundamentele probleem van de woningbouw en dat is de grondrente. Dat probleem wordt de lucht ingegooid op het moment dat de grond vrijkomt, maar de grond is per definitie beperkt.

De VOORZITTER: De heer Eggermont vervolgt zijn betoog.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Een aantal discussies ging over de oorsprong van het fundamentele probleem. Vandaar dat ik hierover sprak. Wat ons in dit statenvoorstel opvalt, is dat er totaal geen regie is over de regulering van de middenhuur. De Rekenkamer heeft geconstateerd dat het tijd wordt dat de provincie daarop regie gaat pakken. Dat is voor ons de reden dat wij een motie indienen, waarin wij heel duidelijk neerzetten dat er een relatie moet zijn tussen het gebruikte oppervlak en de maximale huurstijging. Het belang hiervan is dat in de provincie Utrecht eenduidige normen gehanteerd worden. Wij stellen daarom voor om bij de uitvoering van het programma voor de categorie middenhuur de afspraken die zijn vastgelegd in het actieplan middenhuur van de gemeente Utrecht als uitgangspunt te nemen. Op die manier kunnen wij daarover praten met de gemeenten, zodat er meer eenduidigheid ontstaat in de provincie.

Motie M118 (SP): kaders voor middeldure huur

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 18 november 2020, ter bespreking van het Statenvoorstel "Programmaplan Uitvoeringsprogramma Versnelling Woningbouw 2021-2024",

constaterende dat:

- *in het coalitieakkoord de ambitie is opgenomen om bij het vergroten van de woningvoorraad 50% daarvan te realiseren in de categorieën sociale huur en middeldure huur;*

van mening dat:

- *het van belang is voor de categorie middeldure huur afspraken vast te leggen over aanvangshuren in relatie tot het gebruiksoppervlak, maximale huurstijgingen en de minimale periode waarin middenhuurwoningen binnen dat segment worden verhuurd;*
- *het van belang is dat hiervoor in de Provincie en regio eenduidige normen voor worden gehanteerd;*
- *in de gemeente Utrecht al een werkbare set afspraken is vastgelegd in het Actieplan Middenhuur1;*

verzoeken het college:

- *bij de uitvoering van het Programmaplan Versnelling Woningbouw voor de categorie Middenhuur de afspraken zoals die zijn vastgelegd in het Actieplan Middenhuur van de gemeente Utrecht als uitgangspunt te nemen.*

En gaan over tot de orde van de dag.

- *1 De maximale huurprijs wordt gekoppeld aan het gebruikersoppervlak (GBO), van minimaal 50 m2 bij een kale huur vanaf de liberalisatiegrens, tot minimaal 80 m2 GBO bij een kale huur aan de bovengrens van de Middenhuur.*
- *Maximale jaarlijkse huurstijging CPI + 1%, minimaal 20 jaar verhuur binnen het segment Middenhuur,*
- *Voorrang voor doorstromers uit de sociale huur.*

De VOORZITTER: De motie wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de be-
raadslaging. Het woord is aan de heer Van den Dikkenberg.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Onze inbreng in de commissie had een statenwaardige inhoud. Daarom houd ik het kort. De SGP hoopt dat met de intensiveringen in dit plan de woningbouw versneld wordt. Na acht jaar alle bouwplannen afgeknepen te hebben, leek er provinciebreed ruimte te komen voor woningbouw. De regelgeving van de overheid zorgt er echter voor dat plannen nog steeds blijven hangen.

Ik voorzie dat in een komend kabinet volkshuisvesting en ruimtelijke ordening terugkomt. Mogelijk met een eigen departement. Als dit gebeurt, dan zal het een blamage zijn voor de provinciale overheid. Blijkbaar hebben wij dan niet het lef getoond om de problemen te tackelen waarover wij al wel tien jaar praten.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Hoek.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Het is mooi dat dit document voorligt, maar het is een start. Ik ben ervan overtuigd dat het in de loop van de tijd constant aangepast zal moeten worden. Ik sprak eerder over Rijnenburg. 50Plus vindt het niet aardig van de stad Utrecht dat zij zo dominant is om de Rijnburgerpolder niet te bebouwen. In Stichtse Vecht is de wachtlijst meer dan twaalf jaar en in Nieuwegein en IJsselstein meer dan acht jaar. Dit komt doordat deze gemeenten de woningzoekenden van de gemeente Utrecht constant opvangen. De overloop van de stad Utrecht ontnemt ontzettend veel woningen van de omliggende gemeenten. Als Utrecht Rijnenburg gaat ontwikkelen, dan voorziet dit over tien jaar in de behoefte waarmee de stad Utrecht te maken heeft.

De VOORZITTER: Mevrouw De Jong heeft een interruptie.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben recent een presentatie gekregen over de woningbouw mogelijkheden in de stad Utrecht. Wat is het beeld dat u daaraan overgehouden heeft?

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Bedoelt u ons werkbezoek in de Merwedekanaalzone?

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Nee, ik bedoel de presentatie BO-MIRT. Daarin werd aangegeven dat de gemeente Utrecht meer dan genoeg woningbouwplaatsen heeft buiten Rijnburg om te voldoen aan de woningbehoefte.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Dat kan Utrecht wel zeggen, maar hoe komt het dan dat er een gigantische uitstroom is uit de stad Utrecht naar de omliggende gemeenten om daar de betaalbare woningen van de woningbouwcorporaties te bezetten? Hoe verklaart u dat?

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Je kunt mensen niet verbieden om naar een andere plaats te verhuizen.

De VOORZITTER: Ik stel voor dat mevrouw Hoek haar betoog vervolgt en daarna afrondt.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Het grootste probleem is de enorme woningnood. De wachtlijsten zijn ellenlang en de starters en studenten komen niet aan bod. Het is bekend waar de kantoorpanden volgens het provinciaal inpassingsplan omgebouwd worden tot woningen. Er komt een toren met 750 appartementen. 80% daarvan wordt bezet door de studenten uit Utrecht. Ik gun iedereen een woning, maar dan moeten wij kijken wat er nog meer ontwikkeld kan worden. Vandaar dat 50Plus pleit om Rijnburg in het proces mee te nemen.

De doorstroming is een punt. Veel ouderen die in gezinswoningen wonen willen graag naar een andere woning, maar moeten daarvoor een grote huursprong maken. Als je komt uit een woning van een woningbouwvereniging van € 300 tot € 400 per maand en je kunt naar een seniorenwoning van € 800 of € 900 en je hebt alleen maar AOW en € 100 pensioen, dan kun je de huursprong niet betalen. Hoe wordt deze doorstroom bevorderd? Dit wordt steeds benoemd, maar in de praktijk blijkt het anders te zijn. Er is een grote groep mensen met een koopwoning in de middensector. Zij kunnen geen woning vinden, waardoor de middensector niet vrij komt op de vrije markt. Daarnaast zijn de huurprijzen in de stad Utrecht niet meer op te brengen voor mensen met een normaal inkomen.

De provincie is gekoppeld aan de U16 waarvan de stad Utrecht deel uitmaakt. De stad Utrecht kan niet alleen in omliggende gemeenten gebruikmaken van woningen die vrijkomen, maar in de hele U16. Dat is een groot probleem, waardoor de huizen niet meer beschikbaar komen voor de lokale inwoners. In Stichtse Vecht zijn ontzettend veel sociale woningen naar de statushouders gegaan.

De VOORZITTER: Mevrouw Bittich heeft aangegeven niet het woord te wensen. Het woord is aan gedeputeerde Van Muilekom voor zijn beantwoording.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het onderwerp woningbouw leeft nog steeds heel erg in deze provincie. Ik heb drie kinderen in de 20. Twee kinderen studeren nog en een is er net klaar. Het beeld dat mevrouw Veen schetste herken ik helemaal. Dat is een van de redenen waarom wij dit programma versnelling woningbouw hebben gemaakt. Wij hoeven elkaar niet wijs te maken of te overtuigen dat er een groot vraagstuk is, want dat is er.

Met dit programma proberen wij ervoor te zorgen dat wij extra inzet plegen met menskracht en middelen om hier iets aan te doen. Dat doen wij richting de gemeenten. De gemeenten hebben soms een tekort aan expertise om de plannen goed doorgevoerd te krijgen. Dat is een groot probleem. Soms hebben wij bij de binnenstedelijke opgaven te maken met onrendabele tekorten met transformatieopgaven, complexe projecten en soms dure grond. Daarnaast hebben wij te maken met stikstof en PFAS.

Wij hebben gezegd dat wij het budget verhogen. De komende jaren besteden wij vier keer € 5.000.000. Meerdere fracties hebben gevraagd of dat voldoende is. Ik weet het niet. Ik moet laten zien dat met dit geld voldoende in beweging komt en dat er voldoende woningen komen. Daarvan ga ik u goed op de hoogte houden. Met dit geld proberen wij meer geld te maken voor onze provincie,

onze inwoners en de woningzoekenden. Er zijn drie gemeenten die een beroep gaan doen op de gelden voor de woningbouwimpuls van het Rijk. Het is belangrijk dat de provincie daaraan bijdraagt, want dan gaat het Rijk nog meer geld geven aan die projecten.

Een flexpool van het ministerie van BZK wil ongeveer € 2.700.000 beschikbaar stellen om de woningbouw te stimuleren in de gemeenten als de provincie meedoet. Dat gaan wij doen en dat kunnen wij doen, omdat wij dit programma hebben. Daarnaast ben ik met de gedeputeerden Schaddelee en Van Essen bezig om de middelen voor grote investeringen in deze provincie op het gebied van mobiliteit en voorzieningen naar deze provincie toe te halen, zodat wij de woningen kunnen bouwen. Dat gaat niet alleen over de woningen, maar ook om de groene omgeving. Met dit geld proberen wij meer te doen. Wij hebben al een instrument voor de transformatieopgave. De OMU kan ons helpen bij de transformatie van bepaalde plekken.

Gisteren is in de Tweede Kamer een stemming geweest over de status van de woondeal, mede voor de regio Amersfoort. De Tweede Kamer heeft gezegd dat er een woondeal komt voor Amersfoort. De minister wil geen nieuwe gebieden aanwijzen en kijken hoe kan worden aangesloten bij de bestaande woondeal van de U16. De provincie moet daarin de regie nemen met het Rijk en de twee regio's over hoe wij dat op een goede manier in de steigers zetten. Het is heel goed voor de regio Amersfoort. Dit geeft een prioritaire status als er gelden komen van het Rijk. Ik wil echter niet dat de goedlopende woondeal in de U16 daardoor in de vertraging komt en dat daar minder middelen komen. Dat gaan wij proberen om goed in de steigers te zetten met het Rijk en gemeenten.

De VOORZITTER: Mevrouw De Man heeft een interruptie.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Verandert hierdoor de focus? De gedeputeerde zegt dat het niet ten nadele mag zijn van de U16, maar er gaat wel geld richting Amersfoort. Het is de bedoeling dat dit geld wordt ingezet, zeker gezien de urgentie door de invoering van de Omgevingswet.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Met dit programma werken wij voor alle gemeenten die met projecten komen. Daarin maken wij geen onderscheid. Het Rijk maakte dat onderscheid wel. Dat was het grote verschil. Als er middelen beschikbaar werden gesteld, dan scoorde je extra punten als je in een woondealgebied ligt. In de prioriteitstelling van de provincie geldt dat niet als het goede projecten zijn waar de juiste woningen worden geproduceerd. In het kader van het regionaal programmeren is het een belangrijk onderdeel om goed in beeld te brengen waar in welke gemeente projecten liggen en wat die projecten nodig hebben om tot realisatie te komen. Dat kan op allerlei vlakken: juridisch, plan economisch of een mediator die de goede partijen om tafel zet om tot goede afspraken te komen. Het is belangrijk dat 50% van de woningen in het sociale of middensegment gebouwd wordt. Dat is de categorie waar de nood erg hoog is. Het college wil voorkomen dat de mensen met een kleinere beurs van de woningmarkt worden weggedrongen.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde zegt dat er een analyse wordt gemaakt hoe sociale woningbouw bevorderd kan worden. Het is wat vreemd om te zeggen dat 50% van de nieuwbouw sociale woningbouw moet zijn. De enigen die sociale woningen kunnen bouwen zijn sociale corporaties. Dat zijn min of meer aan de overheid gelieerde organisaties, want commercieel is het niet te betalen. U zegt dat de provincie de corporaties zou moeten helpen om te komen tot sociale woningbouw. In het vorige college is weleens gezegd: "Je gaat er over of je gaat er niet over." Hoe denkt u dat een bestuurlijke tussenlaag corporaties moet helpen om te komen tot sociale woningbouw?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het percentage van 50% is niet gericht op 50% sociale huurwoningen, maar 50% betaalbare woningen. Dat gaat ook over het middensegment en de goedkopere koopwoningen. Meerdere partijen hebben aangegeven dat de corporaties in

onze provincie te weinig middelen hebben. Dat gaat ook over de korting op de verhuurdersheffing waarmee zij te maken hebben. Daarbij wordt een duidelijk signaal afgegeven door de corporaties dat wij met de beschikbare middelen in 2028 tegen beperkingen aanlopen, omdat wij te weinig middelen hebben om de projecten voor elkaar te krijgen. Daarom is de lobby bij het Rijk ontzettend belangrijk. Wij kunnen niet de verhuurdersheffing en de DEAB-grens aanpassen waardoor de corporaties de huurgrenzen kunnen verhogen. Dit zijn wel dingen waarop wij onze inzet plegen om daar verandering in te krijgen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Natuurlijk is de verhuurdersheffing een rem op ontwikkelingen bij de corporaties. Dit is een rijksmaatregel die zorgt voor minder woningbouw. De provincie kan de financiële nadelen van de corporaties niet opvangen met belastinggeld van de automobilist. Dat is niet de bedoeling van de inrichting van dit land. De overheid moet zeggen dat dit een probleem is dat zij gaat oplossen. De provincie hoeft dit probleem niet op te lossen met het geld van een andere belastingbetaler.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Met de € 5.000.000 die de provincie jaarlijks ter beschikking stelt, komen wij niet tot de realisatie van de 10.000 woningen. Daarvoor zijn andere partijen nodig. In het programma van de afgelopen jaren hebben wij gemerkt dat de gemeenten ongelooflijk positief zijn over de steun die zij ontvangen waardoor projecten wel van de grond komen en dat wij daarmee meer middelen genereren. De € 5.000.000 klinkt als heel veel geld, maar er gaan grote hoeveelheden geld om in de gebiedsontwikkelingen. Daarom heb ik gezegd dat wij andere geldstromen vanuit het Rijk makkelijker naar ons toe kunnen halen. Ik ga niet zeggen dat dit iets makkelijk is. Het is zeker moeilijk.

Ik ga door met de vragen van de heer Suna en de heer Eggermont over de middenhuur. De middenhuur is een belangrijke categorie om de beruchte doorstroming op gang te krijgen. Het liefst met een fatsoenlijke woning in relatie met de prijs en de kwaliteit. Ik vraag mij af of de moties van de PvdA en de SP veel van elkaar verschillen. De heer Eggermont stelt dat de stad Utrecht de maat der dingen is in de provincie Utrecht. Dat lijkt mij niet. In Woudenberg of andere kleinere gemeenten is de problematiek heel anders en zullen beleggers en ontwikkelaars hier op een andere manier mee omgaan. Het is wel belangrijk om het vraagstuk van de middenhuur een keer aan de orde te stellen. Daarvoor kunnen wij de stad Utrecht uitnodigen met goede voorbeelden en ontwikkelaars en corporaties met de punten waar zij tegenaan lopen. Dit om te kijken wat de provincie kan doen, wat gemeenten zelf moeten oppakken en in hun huisvestingsverordening moeten optekenen en wat op rijksniveau moet gebeuren.

De VOORZITTER: De heer Eggermont heeft een interruptie.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Het gaat er niet om dat de gemeente Utrecht als de maat der dingen wordt genomen, maar dat de gemeente Utrecht als een van de weinigen een beleid hieromtrent heeft dat uitgerold kan worden naar andere gemeenten. Op welke manier wilt u het voor elkaar krijgen om de regierol te nemen, anders dan mensen met elkaar te laten praten. Wij hebben hierover gepraat met de PvdA, maar kwamen niet verder dan met elkaar praten. Daarmee neemt de provincie toch geen regie?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Een van de thema's in dit programma is dat wij vraagstukken die bij alle gemeenten leven aan de orde stellen en kijken hoe wij dat beter kunnen borgen en aandacht aan kunnen geven. De provincie kan niet zeggen wat gemeenten moeten doen. Wij kunnen er wel met gemeenten over praten, naar goede voorbeelden kijken en aangeven dat zij dat moeten overnemen in hun huisvestingsverordening. Wij kunnen dit niet opleggen of reguleren.

De VOORZITTER: Mevrouw Koelewijn heeft een interruptie.

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde maakte een vergelijking met Woudenberg. Vanuit mijn fractie wil ik heel duidelijk aangeven dat de knellende situatie ook in

dorpen als Woudenberg op zijn minst vergelijkbaar is voor de middenhuur en de bereikbaarheid van de totale voorraad.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dat is zeer herkenbaar en geldt voor bijna alle 26 gemeenten.

Ik ga de vragen doorlopen. Mevrouw De Jong sprak over het regionaal programmeren. Hierin gaan wij locaties in beeld brengen. Dat is voor ons de basis. Als de afspraken met gemeenten over locaties niet voor komen in de regionale programmering, dan gaan wij die niet steunen.

Meerdere fracties hebben een vraag gesteld over de monitoring. Wij gaan monitoren op aantallen en om te kijken hoe wij de kwalitatieve ambities kunnen meenemen. In de commissie heb ik u toegezegd dat ik in het eerste kwartaal met een voorzet kom van de invulling van de monitoring.

Collectieve woonvormen, nieuwe woonvormen of collectief particuliere opdrachtgevers (CPO) is een van de onderdelen van het programma om te stimuleren en door te laten gaan. Dat is zeker heel belangrijk.

De motie van het FvD en mevrouw De Jong spraken over statushouders. Ik herken het persoonlijke verhaal van de heer Berlijn over de situatie in landen die in puin liggen. Als het echter gaat over immigratiebeleid, dan moet dit punt aan de orde worden gesteld in de Tweede Kamer; de provincie gaat hier niet over. Steun aan landen voor de opbouw van het land, is een punt waarbij de Tweede Kamer wil meedenken in de richting van herstelprogramma's. In het kader van de versnelling van de woningbouw in onze provincie moeten wij de focus op onze provincie houden.

De VOORZITTER: De heer Berlijn heeft ene interruptie.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Natuurlijk is dat meer landelijk beleid, maar de provincie heeft hier wel degelijk mee te maken. De heer Dercksen noemde net wat cijfers en die spelen ook in de gemeenten in de provincie. De provincie Utrecht kan hierin een voortrekkersrol nemen. Wij hebben niet voor niks lobbyisten in Brussel en Den Haag. Mij lijkt het heel erg kort door de bocht om het naar de Tweede Kamer door te schuiven en niet op zijn minst te onderzoeken waartoe de motie oproept en te kijken welke mogelijkheden en middelen er zijn. Waarom zouden wij wegstijven voor die verantwoordelijkheid?

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik hoor u, maar geef prioriteit aan het vraagstuk van de provincie Utrecht. Het is heel goed als partijen dit vraagstuk in de Tweede Kamer agenderen.

Dank aan mevrouw De Man voor de suggestie om het beslispunt over de 50% scherp te maken.

Wij moeten aan het werk en wij moeten laten zien dat er wat gebeurt. Dat is het allerbelangrijkste. Dit programma is niet alleen gericht op de locaties in de binnensteden, wij richten ons op alle locaties in de provincie. Dat zijn locaties in de binnensteden, dat kunnen transformatie-opgaven zijn en locaties aan de randen. Wat dat betreft kunnen alle locaties in aanmerking komen die een plek hebben gekregen in de regionale programmering.

Wij hebben voldoende gesproken over Rijnenburg. Dat komt later vandaag terug. Met dit programma moeten wij ons richten op de woningbouw voor de komende vier tot vijf jaar. Daarbij gaat het niet over Rijnenburg of andere grote uitleglocaties.

Mevrouw Koelewijn sprak over de focus op 500-plus projecten, 50-plus projecten of nog minder. Wij zeggen allemaal dat er veel te weinig woningen zijn. Wij willen het liefst projecten ondersteunen die tot veel woningen leiden en woningen waaraan wij behoefte hebben. Er moet wel gekeken worden naar de efficiëntie en de inzet van menskracht en middelen. Wij denken daarbij wel aan een omvang van 50 woningen, omdat de inzet anders te versplinterd wordt. Mevrouw Koelewijn vroeg naar de kleinere plannen. Als een gemeente meerdere kleine plannen heeft en de optelsom is meer dan 50 woningen, dan is dat voldoende om de gemeente te helpen om de plannen voor elkaar te krijgen. Daarnaast werken wij met accounthouders. Dat heb ik genoemd in de commissie. Voor de U16 is dat de heer Smit, voor de regio Amersfoort mevrouw (onverstaanbaar) en mevrouw Wessels voor FoodVal-

ley. Er moeten goede contacten zijn waardoor mensen en gemeenten ons snel weten te vinden. Dat loopt redelijk goed en daar ben ik blij om.

Mevrouw Veen sprak over de starters. Dat beeld is heel herkenbaar. De 50% betaalbare woningen is gericht op studenten, starters of eenpersoonshuishoudens. Daarnaast was er een discussie over de huisvesting van arbeidsmigranten. Kortom, dit is een hele brede groep. Daarom zullen wij onze focus daarop richten.

Wij maken jaarlijks een uitvoerprogramma dat adaptief is. Dat betekent dat wij ons op een bepaalde focus richten, daarvan wat leren en in de loop der jaren deze focus wellicht verschuiven. Wij gaan informeren over de voortgang. Als u ergens meer aandacht voor wilt hebben, dan kunnen wij het programma aanpassen.

De beruchte discussie over mensen wiens kinderen de deur uit zijn gaat er niet over om mensen hun woning uit te sturen, maar om mensen daartoe te verleiden. Daarvoor zijn passende woningen nodig. Corporaties willen de huursprong zo klein mogelijk maken zodat mensen verleid worden om een stap te maken.

De VOORZITTER: Mevrouw Hoek heeft een interruptie.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Er is nog niks gezegd over het sociale aspect, zeker in het kader van vitaal platteland, langer thuis wonen, thuiszorg, mantelzorg et cetera. Als woningen in de sociale sector op de markt komen, dan is er een korte termijn waarin de directe omgeving daarop aanspraak mag maken. Vervolgens wordt het ingezet op de U16 gemeenten.

De VOORZITTER: Heeft u een vraag?

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Ik kom tot mijn vraag. Kan de gedeputeerde in het overleg met de U16 vragen om deze termijn langer te maken? Bijvoorbeeld zes weken, zodat de directe omgeving meer tijd heeft om te kunnen inschrijven op een sociale woning. Hierdoor zullen mensen uit de stad Utrecht niet overal naartoe gaan.

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Dat is een discussie die in de U16 gevoerd moet worden. De gemeenten geven hieraan zelf invulling in hun huisvestingsverordening. Wij moeten voorkomen dat de provincie iets oplegt waarover de gemeenten zelf gaan. Ik herken het vraagstuk, maar gemeenten moeten hieraan zelf invulling geven.

Er is een vraag gesteld over de communicatie van dit programma. Ik ga op tournee naar alle regio's. Ik zal naar de U16, FoodValley en Amersfoort gaan om dit programma toe te lichten. Daarnaast ga ik naar de corporaties in het westen en het oosten om te kijken wat zij nodig hebben en hoe wij daaraan zo goed mogelijk invulling kunnen geven.

De heer Suna heeft een motie ingediend waarin aandacht wordt gevraagd voor de middenhuur. Dat lijkt mij een goed voorstel wat ik graag wil uitvoeren.

Over het geld heb ik al wat gezegd. Wij moeten aan de slag om te laten zien wat er is. Ik moet u goed op de hoogte houden van de voortgang en aan de bel trekken als ik geld tekortkom. Meerderen van u hebben dat aangegeven en dat heb ik goed gehoord.

De heer Van den Dikkenberg schat in dat er in een nieuw kabinet een ministerie van ruimtelijke ordening en wonen komt. Dat is ook mijn inschatting. In de provincie proberen wij de lijnen heel kort te houden in de samenwerking met ruimtelijke ordening en wonen, zowel in huis als met de gemeenten. Hiermee ben ik aan het einde gekomen van mijn inbreng.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Voor de verkiezingen was de heer Van Muilekom woordvoerder voor de PvdA en zei dat de provincie Utrecht vol was en mensen ergens anders moesten gaan wonen. Hoe is dat geland in dit programma?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dat is niet geland in dit programma, omdat dit programma is gericht op het versnellen van de plannen die op tafel liggen. Dit is een tactisch operationeel stuk. In de vorige periode waarin ik in de Staten zat, heb ik mij weleens afgevraagd waar alle mensen moeten wonen en waarom iedereen in de provincie Utrecht wil wonen. Door corona gaan mensen nadenken waar zij willen wonen. Ik hoop dat daar uit komt dat mensen meer naar het oosten trekken waar krimp een vraagstuk is en voorzieningen teruglopen. Dat haalt de woningdruk weg uit Utrecht. Die mening heb ik nog steeds.

De motie van het FvD ontraad ik. Met de motie van de PvdA kan ik uit de voeten. Met de motie van de SP kan ik uit de voeten als het uitgangspunt eruit gehaald wordt dat de kennis en de ervaring van Utrecht meegenomen kunnen worden.

De VOORZITTER: De heer Berlijn heeft een interruptie.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde ontraadt de motie van het FvD, maar zegt zojuist dat hij graag ziet dat mensen uit de provincie Utrecht vertrekken. Dat is juist de bedoeling van onze motie. Hoe rijmt u dat met elkaar.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het is een analyse dat mensen graag in het midden van het land willen wonen. Mensen bepalen zelf waar zij wonen. U vraagt dat wij iets stimuleren in de opbouw van een ander land. Dat soort migratievraagstukken ligt bij de Tweede Kamer. De middelen van de provincie moeten wij in deze provincie besteden. Dat geldt ook voor de mensen die in Utrecht wonen en naar Gelderland verhuizen. Wij moeten niet stimuleren dat de woning in Gelderland wordt gebouwd, want dat moet de provincie Gelderland zelf doen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat de beraadslagingen zijn afgerond over dit agendapunt. Mijn voorstel is om de lunchpauze te laten aanvangen voordat wij aan het volgende agendapunt beginnen en dat wij om 12.45 uur de vergadering hervatten. Ik wens u smakelijk eten. Ik schors de vergadering.

Schorsing van 12.10 uur tot 12.45 uur.

Statenvoorstel uitvoering motie M56 – handelsmissie Guangdong.

De VOORZITTER: Ik heropen de statenbrede voorbereidende vergadering. Wij zijn toe aan de bespreking van het statenvoorstel uitvoering motie M56 over de handelsmissie Guangdong. Gedeputeerde Strijk is in ons midden. Van harte welkom.

Ik wijs u erop dat het een normaal debat is. Het woord is aan de heer Bart.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Li Tingting, Wei Tingting, Zheng Churan, Wu Rongrang en Wang Man waren van plan om op de internationale vrouwendag in maart 2015 publiekelijk tegen seksuele intimidatie en aanranding in China te protesteren door stickers uit te delen in het openbaar vervoer. Het doel van het protest was om vrouwen aan te sporen om kenbaar te maken wanneer zij lastig gevallen werden en de politie aan te moedigen om de daders op te sporen en te vervolgen. De politie kwam echter direct in actie en pakte de jongen vrouwen op voordat zij met hun protest konden beginnen. Pas na 37 dagen detentie werden zij weer vrijgelaten.

Dit is slechts een voorbeeld uit vele over de mensenrechtensituatie in China. Een van het meest bekende voorbeeld is die van de Oeigoeren in de provincie Xinjiang in het noordoosten van het land. Een op de vijf katoenen kledingstukken ter wereld is gemaakt met behulp van de moderne slavernij van de Oeigoeren die verplicht te werk zijn gesteld in kampen.

De provincie Xinjiang is niet de provincie waarmee wij een vriendschapsrelatie hebben, maar is wel onderdeel van hetzelfde land en hetzelfde regiem. De voorbeelden van onderdrukking en uitbuiting zijn talloos. Iedereen die deze discussie volgt in de zaal of via de livestream, zal zich durven uitspreken tegen die onderdrukking.

De vraag die vandaag aan ons voorligt is echter niet wat wij van de mensenrechtensituatie vinden. De vraag die voor ons ligt, is hoe de provincie Utrecht zich daartoe wil verhouden: wat doen wij met onze relatie met de provincie Guangdong? Die band is inmiddels 25 jaar oud en door de jaren niet hetzelfde gebleven. Wij waren toen nog in de veronderstelling dat wij China gingen ondersteunen in haar ontwikkeling. Inmiddels is het helder dat in dit David en Goliath verhaal wij de David zijn en de provincie Guangdong met haar 100.000.000 inwoners de Goliath. Guangdong heeft een bbp van \$ 1.160.000.000.000 tegenover onze € 71.000.000.000. Het handelsvolume bedroeg in 2016 \$ 13.200.000.000.

Wij gunnen elke Nederlandse ondernemer zijn verdiende euro. Het is alleen gek dat wij over deze economische getallen spreken, terwijl de misstanden die ik zojuist noemde nog steeds plaatsvinden. Het zou wellicht het makkelijkst zijn om de band helemaal te verbreken en de wereld te bekijken door een zwart-wit beeld: u bent goed of u bent slecht. Een middenweg bestaat niet. De mensen in de provincie Guangdong of elders in China schieten daar niks mee op.

In de oorspronkelijke tekst van het vriendschapsverband tussen de twee provincies worden drie zaken benoemd: economie, sport en cultuur. In recentere Memorandum of Understanding (MoU) zien wij dat alleen economie en handeldrijven de boventoon voeren. U begrijpt allen wat volledig mist in deze verstandhouding: afspraken over mensenrechten.

Ik schetste hierboven al de twee uitersten die gekozen kunnen worden: het verbreken van de vriendschapsband of het voortzetten van puur economische relaties en doen alsof onze neus bloedt. GroenLinks kiest voor een derde alternatief en dient daartoe een amendement in. U zult zich afvragen waarom GroenLinks dit doet. Staat u mij toe om Joshua Rosenzweig, Deputy Regional Director van Amnesty International gebaseerd in Hongkong, te quoten in mijn eigen vertaling: "Wij moeten niet vallen voor de valse tegenstelling tussen engagement en indammen. China is een risico voor de internationale rechtsorde als het gaat om de mensenrechten. Het tackelen van het risico kan echter alleen als wij accepteren dat onze houding ten opzichte van China zowel constructief als kritisch moet zijn. Een nieuwe vorm van engagement, waarin concrete afspraken worden gemaakt in een nieuw MoU met de provincie Guangdong." Wij zijn ons ervan bewust dat het niet gemakkelijk zal zijn, maar als dit lukt dan kunnen wij onze kleine en belangrijke verantwoordelijkheid nemen om het gesprek te blijven voeren, concrete mensenrechtenschendingen aan te kaarten en het leven van gewone Chinese mensen positief beïnvloeden door afspraken te maken met Nederlandse bedrijven die meegaan op handelsmissies.

Het is gek dat wij in de provincie Utrecht een debat over beleid in het buitenland voeren. Eigenlijk hoort dan meer thuis in de Tweede Kamer of op Europees niveau. Daarop hebben wij momenteel echter weinig invloed. Wel hebben wij invloed op wat wij doen met onze vriendschapsband. Te lang heeft de provincie daarbij alleen een economische bril op gehad, terwijl vriendschap gaat over alles behalve economie. Wat GroenLinks betreft is het tijd voor een andere relatie met China. Een relatie die de realiteit van de huidige wereld erkent. Een relatie die een positieve bijdrage levert aan het leven van gewone Chinezen. Een relatie die in Nederland de transitie naar maatschappelijk verantwoord ondernemen ondersteunt. Kortom: een relatie voor de 21^e eeuw.

Amendement A43 (GroenLinks, D66, CDA, SP): een nieuwe relatie tot China

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 18 November 2020 aan de orde hebbende het Statenvoorstel toekomst vriendschapsverdrag met provincie Guangdong,

besluiten:

de tekst van het in het Statenvoorstel geformuleerde besluit, te wijzigen in:

- *Kennis te nemen van de evaluatie vriendschapsrelatie provincie Utrecht – provincie Guangdong.*

- *Gedeputeerde Staten de opdracht te geven toe te werken naar een nieuw Memorandum of Understanding (MoU) met de provincie Guangdong waarin wordt benoemd dat we in onze bijzondere relatie nadrukkelijk aandacht gaan hebben voor mensenrechten, zoals benoemt in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, duurzaamheid, de uitwisseling van culturele initiatieven, en uitwisselingsprojecten tussen scholen en universiteiten van docenten en studenten en leerlingen, en het stimuleren en ondersteunen van uitwisseling tussen maatschappelijke organisaties, zoals vakbonden;*
- *Gedeputeerde de opdracht te geven deze nieuwe MoU, met aandacht voorvorenstaande punten, voor te leggen aan de Staten ter besluitvorming;*
- *Bedrijven uit de regio Utrecht die meegaan met een missie waar een bestuurder van de provincie aan deelneemt een convenant te laten ondertekenen met daarin aandacht voor mensenrechten, duurzaamheid, (cyber)veiligheid en risico's op economische spionage;*
- *De bovengenoemde convenant aan te laten sluiten bij de internationale standaarden voor IMVO en zoveel mogelijk bij bestaande convenanten. Tevens in de overeenkomst reeds een toezichthoudende rol op te nemen voor bijvoorbeeld de Nationaal Contactpunt OESO-richtlijnen (NCP) als onafhankelijke toezichthouder, zoals ook voorgesteld in de "de Initiatiefnota tegen Slavernij en Uitbuiting", die binnenkort zal worden behandeld in de Tweede Kamer;*
- *Gedeputeerde Staten te vragen het belang van het werken met bovengenoemde convenant door deelnemende bedrijven ook breder onder de aandacht te brengen bij Utrechtse gemeenten en andere provincies. Gedeputeerde Staten richt zich daarbij zowel op provincies als op de gemeenten van de provincie Utrecht;*
- *Gedeputeerde Staten te vragen om voorafgaand van elke missie op bestuurlijk niveau aan Amnesty International te vragen welke concrete casus op het gebied van mensenrechten in de provincie Guangdong speelt die met de bestuurlijke contacten in Guangdong kan worden besproken;*
- *Gedeputeerde Staten de opdracht te geven een brochure op te stellen over internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen, en de risico's en kansen van het zaken doen met Chinese bedrijven en hierbij de samenwerking op te zoeken met het ministerie van Buitenlandse Zaken zodat de impact gemaximaliseerd wordt;*
- *Gedeputeerde Staten de opdracht te geven om voor 8 december over het bovenstaande een brief te sturen naar het ministerie van Buitenlandse Zaken en in afschrift de Tweede Kamer waarin ook het belang van het centraal stellen van mensenrechten in de relatie met China wordt benadrukt, wordt gevraagd dit ook op Europees niveau te verkondigen, de steun wordt uitgesproken voor de Initiatiefnota tegen Slavernij en Uitbuiting", die binnenkort zal worden behandeld in de Tweede Kamer en het ministerie te vragen om snel tot een onafhankelijke toezichthouder te komen zoals bedoeld in de initiatiefnota.*

Toelichting

Uit de discussies die gevoerd zijn in de Provinciale Staten, de evaluatie van de vriendschapsband, en de eerder aangenomen motie aangaande mensenrechten in de relatie tot deze vriendschapsband, is gebleken dat een groot deel van de Staten de vriendschapsband met de provincie Guangdong graag op een andere wijze in zou vullen, waarbij de Universele Rechten van de Mens meer op de voorgrond staan. De Provincie Utrecht heeft absoluut een rol te spelen in de economische ontwikkeling van onze provincie, en daar horen ook internationale betrekkingen bij.

Dit amendement probeert invulling te geven aan nieuwe voorwaarden voor deze vriendschapsband, op een manier waarbij deze ook helder gecommuniceerd worden naar de Chinese overheid. Ook probeert dit amendement met aanvullende beslis-punten aan te kaarten dat een groot deel van de besluiten over deze internationale betrekkingen eigenlijk thuis hoort in de nationale politiek, en probeert dan ook een duidelijk signaal te geven richting de Tweede Kamer.

De VOORZITTER: Het amendement wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging. De heer Dercksen heeft een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Is er ooit op lokaal, regionaal, nationaal of Europees niveau een gesprek geweest dat de Chinezen tot inkeer heeft gebracht en het beleid heeft veranderd?

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik vraag mij af of dat de laatste tijd gebeurd is. Dat is een terechte vraag van de heer Dercksen. Het engagement waarvan wij voorstellen om daarnaar terug te gaan, is ongeveer tegelijkertijd begonnen met onze vriendschapsrelatie. In sommige gesprekken is toen over de mensenrechtensituatie gesproken en dat leidde tot een versoepeling van enkele veiligheidsregelingen. In de laatste tien jaar zie je daarin een ommekeer en hebben deze gesprekken niet tot de gewenste uitvoering geleid. In onze Memorandum of Understanding staat nog niks over de mensenrechten. De provincie heeft hierover dus al twintig jaar nauwelijks gesproken. Het is terecht om een poging te wagen om daarover concrete afspraken te maken. In het amendement staat dat wij hier terugkomen als het voorstel verworpen wordt. Dan kunnen wij alsnog besluiten om onze vriendschapsband te verbreken en hebben wij het gesprek over concrete afspraken gevoerd.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik vroeg om een voorbeeld op een hoger niveau dan de provincie. U stuurt de heer Strijk met een opdracht op pad die ik niet graag van hem overneem. De gedeputeerde van de provincie Utrecht gaat naar Guangdong om te zeggen dat zij daar wat aan de mensenrechten moeten doen. De Chinezen hebben zich nooit iets gelegen laten liggen aan commentaar van de rest van de wereld. Dat hoeven zij niet te doen, want de brave westerse borsten komen toch wel om handel te drijven. Ik vroeg u naar concrete voorbeelden welke gesprekken serieus invloed gehad hebben op de mensenrechtensituatie in China. Die voorbeelden zijn er niet. Dan moet je een keer zeggen dat wij geen vrienden zijn.

De VOORZITTER: De heer Van den Dikkenberg heeft een interruptie.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! GroenLinks vraagt in het amendement om een MoU. Ik heb weinig begrip voor de handelspraktijken van China. Bent u niet bang dat het ondertekenen van een MoU het signaal afgeeft dat u blij bent met China als partner en de handelswijze van China? Het is het schoonwassen van vieze daden. Hoe borgt u in een MoU de uitvoering van de afspraken? China heeft wel meer handtekeningen gezet onder mensenrechtenverklaringen waarbij vraagtekens te stellen zijn hoe die nageleefd worden.

De VOORZITTER: De heer Bart mag reageren op beide punten.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Kan de heer Van den Dikkenberg zijn eerste punt herhalen?

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Als je samen een mooi verdrag ondertekent, dan zal de Chinese overheid zeggen dat de provincie Utrecht graag zaken wil doen. China vindt ons dan een fantastische partner. De vraag is of je dat signaal moet uiten.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Dank voor het herhalen. Daarvan is teveel sprake geweest tot nu toe. In het overige MoU staat dat wij blij moeten zijn met de handel die wij voeren, terwijl de belangen van de mensenrechten veel belangrijker zijn. Daarom is het belangrijk om hele stevige afspraken te maken in het MoU waarin aspecten worden benoemd die tot nu toe niet benoemd zijn. Wij zullen scherp moeten zijn op de naleving daarvan. Als het MoU uiteindelijk niet genoeg waarde heeft en niet leidt tot een positieve impact op Chinezen, dan moeten wij de conclusie trekken dat wij het niet goed genoeg vinden.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Is het dan niet beter om alvast op een convenant aan te sturen waarin wij duidelijke afspraken maken over de effecten die wij samen gaan bereiken voor de Chinezen, de mensenrechten, de bedrijven en de Chinese overheid? Is het niet beter om een gezamenlijk programma te maken met een juridische paragraaf waarin de borging van de uitvoering staat.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! In mijn werk als beleidsmedewerker bij een departement internationale zaken is het meer gebruikelijk om te werken met een MoU. Ik ben benieuwd naar de mening van de gedeputeerde of een convenant eventueel tot de mogelijkheden behoort en of

dat uitvoerbaar zou zijn. De doelstelling is om dit college op pad te sturen met een opdracht die het kan uitvoeren. Als blijkt dat die opdracht niet uit te voeren is, dan moeten wij eerlijk zijn en kijken naar alternatieven. Daar ben ik benieuwd naar.

De VOORZITTER: Mevrouw Bittich heeft een interruptie.

Mevrouw BITTICH (Lijst Bittich): Mijnheer de voorzitter! De heer Bart heeft het voorbeeld aangehaald van de Oeigoeren. Het MoU klinkt heel sympathiek. Is de heer Bart het met mij eens dat het MoU in ieder geval moet bevatten dat de bedrijven zich uitspreken tegen de vreselijke kwestie van de Oeigoeren, aangezien wij weten dat de overheden veel invloed hebben op het bedrijfsleven in China.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik vraag mij af of dat een realistische vraag is aan Chinese bedrijven. In Nederland zou het ook lastig zijn om Philips te vragen om afstand te nemen van iets wat de Nederlandse overheid gedaan heeft, ondanks dat de Nederlandse overheid wel geïnvesteerd heeft in Philips en daar veel invloed heeft gehad. Hetzelfde geldt voor Shell. Het is lastig om in elke discussie op elk mogelijk moment continu te vragen: wil je voordat wij in gesprek gaan iets veroordelen? Een specifiek bedrijf heeft daarmee wellicht geen relatie. Je moet goed kijken wanneer je het op een zinvolle manier kunt inbrengen waarbij het echt impact heeft. Ik vraag mij af of je het juiste effect bereikt met deze verklaring.

Mevrouw BITTICH (Lijst Bittich): Mijnheer de voorzitter! Ik begrijp wat de heer Bart bedoelt. Hij noemde Philips als voorbeeld, maar in Nederland is geen systeem waarin het bedrijfsleven mee mag stemmen over overheden. Dit vraag ik, omdat het belangrijk is dat wij niet alle bedrijven over een kam scheren. Bij de bedrijven die het beleid van de Chinese overheid steunen, moeten wij ons afvragen of wij daarheen op handelsmissie willen.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Wij zijn het erover eens dat wij met dat soort bedrijven geen handel willen drijven. Dat kan ook op andere manieren bewerkstelligd worden. In het amendement vragen wij dat de bedrijven die handel drijven via onze handelsmissies een convenant ondertekenen waarin zij de verantwoordelijkheid nemen voor hun keten. Daarmee dragen zij verantwoordelijkheid voor eventuele misstanden die daarin plaatsvinden. Daardoor dwing je de verantwoordelijkheid af en gaan wij niet in zee gaan met bedrijven die dit niet steunen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Van Oort.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik werd getriggerd door de opmerking dat wij het college geen opdracht moeten meegeven die niet uit te voeren is en wij anders een andere weg moeten bewandelen. Ik begrijp die opmerking. Daarbij is mijn vraag wel: zijn wij opdrachtgever van het college of zetten wij een ondergrens aan de mensenrechten? Als dat laatste het geval is, wat zou voor u dan de ondergrens zijn waarmee het college thuis moet komen?

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De ondergrens staat beschreven in het amendement, namelijk dat er concrete afspraken gemaakt moeten worden over mensenrechten, duurzaamheid en het type samenwerking. Op het moment dat er een totaal andere interpretatie wordt gegeven aan de afspraken of dat een afspraak niet mogelijk is, dan moeten wij de keuze open laten om de vriendschapsband te verbreken.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Kocken.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Toen wij de agendering zagen, waren wij blij dat deze wat meer ter zake komt dan in de commissie toen het nog ging over het Chinabeleid van deze provincie. Wij spreken over de vriendschapsrelatie met de provincie Guangdong: 1.300.000 inwoners hebben een relatie met 113.000.000 inwoners. Dat plaatst het in perspectief. Dat plaatst het in perspectief wat wij daar kunnen bereiken en wat wij moeten doen om meer te bereiken dan op dit moment.

De evaluatie geeft goed weer wat de veranderingen in de relatie zijn geweest in de afgelopen jaren. De basis blijft dat de vriendschapsrelatie gaat om de gedeelde belangen. Die term is heel belangrijk. Daarover gaat het zowel in de provincie Utrecht als in de provincie Guangdong. Op het moment dat de provincie Guangdong geen belang ziet in de provincie Utrecht, dan kunnen wij de vriendschapsrelatie net zo goed achterwege laten. Guangdong is een provincie in een land waar een aantal waarden die worden aangehangen bijna haaks staan op de waarden van liberalen. Vanuit ons perspectief worden de waarden in Guangdong op een aantal essentiële punten met voeten getreden: de mensenrechten. Tegelijkertijd gebeurt het vaker in het leven dat je zaken moet doen met mensen die een radicaal andere visie hebben op het leven en radicaal anders handelen dan jij. Dat doen wij in Nederland en soms in deze statenzaal.

Er zitten zeker risico's aan de omgang met China. Bedrijfsspionage is al een aantal keren in de discussies naar voren gekomen. De productiewijze die absoluut niet de onze is, terwijl wij in de provincie hard werken om alles groener en circulair te organiseren. Dan wil je niet dat er onbewust producten binnenkomen die niet op die manier geproduceerd zijn. Het is de vraag of wij ons door ons morele gelijk moeten laten leiden en ons moeten afkeren van de andere partners. Is het slim om de relatie te eindigen? Je weet dat je niks verandert aan de situatie daar als je de relatie beëindigt. Natuurlijk zijn er cynische reacties over wat je kunt bereiken, maar in de evaluatie staan hiervan voorbeelden.

De VOORZITTER: De heer Suna heeft een interruptie.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De heer Kocken gaat vooral in op de zakelijke kant van het verhaal om zaken te doen met mensen die het niet goed doen. De band met Guangdong is een vriendschapsband. U gaat toch niet zeggen dat alles en iedereen waarmee u zaken doet uw vrienden zijn? Daartussen zit een wezenlijk verschil.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Dat is voor mij wel wezenlijk anders, maar voor Chinezen is dat niet zo. Zij vinden het heel belangrijk dat je vrienden bent en dan kom je tot zaken.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik ga niet uit van de manier waarop Chinezen denken. Uw standpunt is hierin belangrijk. Als u zegt dat iemand waarmee u zaken doet niet direct uw vriend is, dan moet u goed nadenken hoe u deze relatie ziet en de toekomst daarvan.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De evaluatie geeft aan dat de vriendschapsrelatie aanvankelijk meer cultureel was ingevuld. Later is de economische duiding erbij gekomen op het moment dat wij het zelf hard konden gebruiken om mensen aan het werk te houden of te helpen. In dat perspectief zien wij die relatie. Het is een geëvolueerde vriendschapsrelatie.

De VOORZITTER: De heer Van Oort heeft een interruptie.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De heer Kocken vroeg zich af of wij ons door ons morele gelijk moeten laten leiden. Als je een handelsrelatie hebt met een partij waarbij arbeidsrecht met voeten getreden wordt, kun je dan nog wel in de spiegel kijken en zeggen dat je moreel gelijk hebt? Wat vind je van jezelf, los van wat je van de ander vindt?

De VOORZITTER: Ik wijs u erop dat dit debat uit twee termijnen bestaat. Het is een gevoelig debat waarin het over opvattingen en waarden gaat. Ik hecht er aan dat alle fracties redelijk ongestoord hun standpunt uiteen kunnen zetten. U bent allemaal in de gelegenheid om er wat van te vinden. De interrupties in de eerste termijn reserveer ik voor vragen wanneer u iets niet begrijpt. Anders gaat het erg door elkaar lopen.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! In de commissievergadering heb ik gezegd dat wij ervoor moeten zorgen dat ondernemers die zaken doen met China weten waar zij instappen. Dat wordt landelijk georganiseerd. Vanuit de provincie kunnen wij daarin het een en ander doen met ons netwerk. Het blijft uiteindelijk wel de afweging van de ondernemers. Dat is het verschil tussen onze par-

tijen. De VVD laat de mensen zelf de afweging maken, tenzij het gaat over wettelijke zaken; dan is het Rijk aan zet. Dat is overigens ook aan zet als het gaat over het hele land China. Wat dat betreft moeten wij het beperken tot de vriendschapsrelatie. Er zijn genoeg misstanden in de wereld waarover ik graag met de heer Van Oort in debat ga. Dit heeft niet allemaal een relatie met wat de provincie doet.

Naast de mensenrechten hebben wij duurzaamheidsdoelstellingen. Daar helpt het als je met anderen in gesprek blijft. Op het moment dat je niet in gesprek bent, dan is het de vraag waarom de ander zich er iets van zou aantrekken. Als wij iets willen doen op het gebied van duurzaamheid in de wereld, dan hebben wij China nodig. Dat brengt mij op een vraag. In de evaluatie hebben wij gezien dat het vriendschapsverdrag zich ontwikkeld heeft. Wij hebben keurig de teksten toegestuurd gekregen. De laatste aanpassingen in de vriendschapsband van vijf jaar geleden, zijn in wederkerig goedvinden aangebracht. Dat brengt ons tot de vraag of de gedeputeerde een beeld heeft van hoe de provincie Guangdong aankijkt tegen de wijzigingen die worden voorgesteld in het statenvoorstel en in het voorstel van GroenLinks. Wat is het wenselijkst aan de Chinese kant?

Toen wij 25 jaar geleden de relatie met Guangdong aangingen, was er een ander China. Niet zozeer qua politiek en juridisch systeem, wel economisch. Met de economische grootmacht die wij momenteel tegenkomen, moet je ervoor zorgen dat je economisch een aantrekkelijke partner bent. Doen wij daar voldoende aan? Voor Guangdong zijn wij niet interessant met een afzetgebied van 1.300.000 inwoners. Wij zijn wel interessant, omdat wij midden in een samenhangend economisch gebied liggen van Nederland, Noordrijn-Westfalen en Vlaanderen. Dat is een economische 'powerhouse'. Als wij ons internationaal meer als onderdeel daarvan presenteren en binnen het gebied meer doen om als 'powerhouse' te functioneren, dan kunnen wij meer stappen zetten door de onderwerpen die vandaag genoemd worden toe te voegen aan het vriendschapsverdrag. Als je geen economische kracht hebt, dan ben je in China nergens. Wat ons betreft gaan wij in dit gebied eerst zorgen dat wij elkaar aanvullen in plaats van dat wij blijven concurreren.

De VOORZITTER: De heer Potjer heeft een interruptie.

De heer POTJER (FvD): Mijnheer de voorzitter! Is de VVD van mening dat het een taak van de provincie is om coalities te vormen en in gesprek te gaan met een enorm land? Ik heb dat nergens zien staan in de taken van de provincie.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De vriendschapsrelatie is gestoeld op een aantal bezoeken die je over en weer brengt en tussendoor nog wat contact hebt. Die bezoeken helpen bedrijven en culturele instellingen om naar Guangdong te komen. Dat er bestuurders van de overheid meegaan, zorgt ervoor dat je in China binnenkomt. Dan kun je soms iets voor bedrijven en werknemers doen. Dat geldt hier, want mensen hebben banen die zij ontlenen aan de handel met China. Dat geldt tevens voor de werknemers daar.

De heer POTJER (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik zag een stuk langskomen waarin staat dat wij gaan samenwerken met Vlaanderen en Nordrhein-Westfalen, zodat wij wel impact kunnen hebben in Guangdong. Ik betwijfel of dat een taak is van de provincie. Dat hoor ik nog niet goed. Wij gaan er alleen op in dat wij een vriendschapsband hebben. Dat snap ik. Volgens de VVD gaan wij een stap verder en ik vraag mij af of dat een taak is van de provincie.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik begin te betwijfelen of ik de vraag van de heer Potjer begrijp. Ik zie twee componenten. Ten eerste moet de provincie dit met China doen. Daarover ben ik al helder geweest, want wij hebben een vriendschapsrelatie en het is slimmer om die voort te zetten. Ten tweede moeten wij kijken hoe wij onze economische kracht versterken. De provincie Utrecht is voor Guangdong interessant, omdat dit ligt in een economisch 'powerhouse'. Daar kunnen wij meer uithalen door samen te werken met regio's en elkaar niet te beconcurreren. Dan ben je samen een krachtige partner.

De VOORZITTER: De heer Potjer vraagt of het een taak voor de provincie is. De VVD-fractie stelt het voor. Daaruit kan ik opmaken dat uw antwoord 'ja' is. De heer Eggermont heeft een interruptie.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Ik hoor de heer Kocken zeggen dat wij de bedrijven en culturele organisaties met elkaar inbrengen. Wat is er exact op tegen om die vriendschapsband te gebruiken om daarmee maatschappelijke organisaties, mensenrechtenorganisaties en vakbonden met elkaar in contact te brengen, zoals het amendement van GroenLinks voorstelt.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Dat gebeurt voor een deel al. Daarvoor hebben wij geen convenant nodig. Dat debat hebben wij in de commissie reeds gevoerd. Er gaan scholen mee, er wordt gesproken over mensenrechten en er vinden culturele uitwisselingen plaats.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! De heer Kocken vergeet het punt over arbeidsrechten, namelijk vakbonden.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De vakbonden mogen mee.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Waarom ondersteunt u het amendement van GroenLinks dan niet? Op dat punt zit het verschil tussen dat amendement en uw amendement.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De heer Eggermont weet nog niet of de VVD het amendement van GroenLinks wel of niet gaat ondersteunen. Ik begrijp wel zijn verwachting. Ten tweede kun je dit prima doen met de huidige vriendschapsrelatie. Daarvoor is het amendement van GroenLinks niet nodig.

Ik was gebleven bij het economisch 'powerhouse' dat wij om ons heen hebben. Daarmee moeten wij aan de slag gaan en de leiding nemen in de samenwerking met de regio's. Dit klinkt bekend als de motie M05 die wij eerder dit jaar in de Staten hebben aangenomen. Wij zien nog weinig gebeuren met deze motie. De discussie die wij hier voeren bewijst dat het meerwaarde heeft om daarin wel energie en tijd te stoppen. Pas met economische kracht voeg je iets toe en anders ben je alleen maar bezig voor de bühne.

Dat brengt ons op het tweede punt. Handelsmissies en de relatie met de Chinese provincie hebben vooral zin als je iets kunt doen met de voordelen die het oplevert, namelijk banen voor de mensen in Utrecht. Geven wij de bedrijven die dat doen voldoende ruimte om te groeien en mensen aan het werk te houden en te helpen? Zorgen wij dat de bedrijven die aantrekkelijk zijn voor deze regio zich hier kunnen vestigen? Daarbij gaat het niet alleen over de maakindustrie, maar ook over bedrijven die wij wellicht eerder zouden associëren met het Utrecht Science Park of FoodValley. Als wij niet in staat zijn om daaraan ruimte te geven, omdat wij politiek andere afwegingen maken in deze Staten, waarom steken wij dan extra energie in deze vriendschapsrelatie? Dat heeft te maken met de integraliteit van de provincie. Als je het ene doet, dan moet je er rekening mee houden dat het gevolgen kan hebben voor het andere.

Beide punten heeft de VVD ingebracht in de commissievergadering. Om dat handen en voeten te geven, dien ik het amendement in. Per ongeluk was eerst een kladversie rondgestuurd. De tweede versie is later door mij doorgestuurd.

Amendement A44 (VVD): vriendschapsrelatie Guangdong

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 18 november 2020, ter bespreking van statenvoorstel PS2020BEM17, Uitvoering Motie 56 - Handelsmissie Guangdong/ Toekomst vriendschapsverdrag met provincie Guangdong;

overwegende:

- *dat in Provinciale Staten behoefte is om de vriendschapsrelatie te verrijken en een aantal aanvullende onderwerpen te bespreken in contacten met de provincie Guangdong;*
- *dat dit beter lukt vanuit economisch kracht dan vanuit economische zwakte;*

wijzigen het voorgestelde besluit als volgt:

- *de vriendschapsrelatie met de provincie Guangdong graag voort te zetten. De mensenrechten (in het bijzonder de rechten van werknemers), duurzaamheid, (cyber)veiligheid en het voorkomen van economische spionage zijn voor de provincie Utrecht daarin belangrijke aandachtspunten die tijdens wederzijdse bezoeken bespreekbaar worden gemaakt - naast de onderwerpen die al in het vriendschapsverdrag en de aanvullende verklaring uit 2015 zijn genoemd. Dit zal ook van andere deelnemers van de handelsmissies vanuit de provincie worden gevraagd;*
- *met voortvarendheid uitvoering te geven aan Motie 5 van dit jaar, Utrecht is geen eiland, en het initiatief te nemen tot de samenwerking met andere regio's in de Rijndelta: Nederland, Nordrhein Westfalen (Duitsland) en Vlaanderen (België) om hiermee een steviger economische en gesprekspositie te creëren;*
- *te zorgen dat de export naar China niet wordt geremd door ruimtebeperkingen op bedrijvenlocaties en daarmee in het beleid voor de Omgevingsvisie meer ruimte toe te staan voor bedrijvenlocaties;*
- *Gedeputeerde Staten de opdracht te geven een brochure op te stellen over internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen, en de risico's en kansen van het zaken doen met Chinese bedrijven en deze onderwerpen samen met KvK en ondernemersorganisaties onder de aandacht te brengen van deelnemers aan de missies en andere ondernemers in de provincie Utrecht.*

De VOORZITTER: Het amendement wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging. De heer Bart heeft een interruptie.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De heer Kocken sprak over de integraliteit van het besluit. Ik begrijp niet waarom er voor bedrijven die handelen met China andere regels gelden in de provincie dan de regels die wij afspreken over ruimtelijk beleid die voor alle bedrijven in de provincie gelden.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! U kent de VVD en ons eerdere pleidooi om meer rekening te houden met ruimte die nodig is om mensen aan het werk te houden. Werk is een basisbehoefte voor mensen.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De heer Kocken begon zijn inbreng door te zeggen dat wij een vriendschapsrelatie hebben met 113.000.000 Chinese inwoners van de provincie Guangdong. De Chinezen hebben te maken met geen enkele vorm van vrijheid, met martelingen en verdwijningen. De vrienden van de VVD komen en vinden het allemaal goed als wij daar een beetje geld kunnen verdienen. Hoe denkt u dat de Chinezen de vriendschap van u ervaren?

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Op het moment dat wij een vriendschapsband met de Chinezen hebben, dan zullen zij die waarderen. Tegelijkertijd is vanaf 2015 de economische component heel duidelijk ingebracht en die wordt van waarde gezien. Op het moment dat wij heel erg kritisch zijn in wat anderen doen, dan blijven er maar weinig regio's over in de wereld om zaken mee te doen. Dan is het de vraag wat de provinciale politiek richting haar inwoners gaat melden.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Als je kunt kiezen tussen een vriendschapsrelatie met een provincie in India of Brazilië dan zou mij dat een lief ding waard zijn. Dan hoeft dat niet met dit communistische regiem.

Mevrouw Bittich had in de commissie een puntige vraag. De VVD in de gemeente Nieuwegein stopte een stedenband met een stad in Polen die een homovrije zone zou hebben verklaard. Op landelijk gebied is de VVD voor sancties tegen Rusland vanwege de Krim. Hoe rijmt u uw standpunt hier dat u vanwege een vriendschapsband een relatie in stand wilt houden met een regiem dat qua brutaliteit en gewelddadigheid de grenzen van Polen en Rusland ver overschrijdt?

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! India en Brazilië zijn genoemd als aantrekkelijker voorbeeld dan China. Het kastensysteem staat echter haaks op onze liberale uitgangspunten. In zoverre zien wij dat absoluut niet als aantrekkelijker. Als het gaat over de rechtstaat, dan vraag ik mij af of Brazilië daarvan momenteel een goed voorbeeld is. De heer Dercksen zal dit wellicht anders zien dan ik, maar dat voor wat betreft de alternatieven die hij noemde.

Dan over de vriendschapsband die door een van onze gemeenten is opgezegd. In de commissie heb ik al gezegd dat wij de hele wereld erbij kunnen betrekken, maar laten wij bij onze vriendschapsband met Guangdong blijven. Daarin is al genoeg te bediscussiëren.

De VOORZITTER: Mevrouw Bittich heeft een interruptie.

Mevrouw BITTICH (Lijst Bittich): Mijnheer de voorzitter! Dank aan de heer Dercksen voor het herhalen van mijn punt. Ik zal dit niet nog een keer herhalen.

Ik ben op zoek naar verduidelijking. De heer Kocken zegt net dat een vriendschapsband geen zin heeft als de bedrijven in Nederland geen plek krijgen om zich te vestigen. Ik ken het standpunt van de VVD over het beleid van de provincie Utrecht en ik maak uit uw woorden op dat daarvoor niet voldoende ruimte is. Mag ik daaruit begrijpen dat u vindt dat wij de vriendschapsband net zo goed kunnen beëindigen en dat u tegen het statenvoorstel zult stemmen?

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik ben vooral heel erg benieuwd wat wij van de gedeputeerde te horen krijgen of het zin heeft om de vriendschapsband te onderhouden. Op het moment dat wij tijd en energie in iets stoppen en vervolgens in de eigen provincie geen ruimte hebben voor succesvolle handelswisselingen, dan kunnen wij er beter mee stoppen. Ik hoop dat ik een ander antwoord krijg.

De VOORZITTER: Dat gaan wij afwachten. Het woord is aan de heer Potjer.

De heer POTJER (FvD): Mijnheer de voorzitter! Toen ik afgelopen week moest bedenken wat ik namens het FvD over dit onderwerp zou zeggen, was het eerste wat door mijn hoofd schoot: kan ik alles wel zeggen? Wat sommigen van u weten, is dat ik familie heb die in China woont. Wanneer iemand in het westen zich kritisch uitlaat over de familie in China, dan is het niet ongebruikelijk dat diegene daarmee problemen krijgt. Dat gaat niet alleen over mij, maar ook over alle Chinese studenten in Utrecht. Die worden allemaal in de gaten gehouden door de Chinese veiligheidsdiensten om hen op het rechte pad te houden. Zij zijn in onze provincie niet in staat om gebruik te maken van onze vrijheid van meningsuiting.

China beperkt de vrijheid van meningsuiting niet alleen op de universiteiten. Op 1 november kon u op de London Broadcasting Channel een verhaal horen van mensenrechtenadvocaat Emma Riley. Zij is werkzaam voor de VN mensenrechten en vertelde dat China actief families onder druk zet op het moment dat een kritische getuige voor de raad een verklaring wil afleggen over China. De lange arm van China reikt inmiddels zover dat de VN, ondanks het verbod hierop, de namen en rugnummers van te voren doorgeeft om mensen onder druk te zetten zodat zij niet gaan getuigen.

Deze getuigen zijn vaak Oeigoeren en komen zich uitspreken over de naar schatting 1.000.000 tot 2.000.000 Oeigoeren die op dit moment in een concentratiekamp opgesloten zitten. Uit verschillende bekende bronnen, zoals de The Washington Post, The Times, BBC en CNN lezen wij hoe het gaat in de kampen. Dit gaat onder andere over gedwongen abortussen en gedwongen sterilisaties. Wij lezen dat Oeigoerse vrouwen gedwongen worden om met etnische Han-Chinezen te slapen. Wij lezen dat er een enorme handel is van organen van de gevangenen in deze kampen. Wij lezen dat islamitische Oeigoeren in de kampen gedwongen worden alcohol en varkensvlees te nuttigen. Ik kan nog wel even doorgaan. Als men geïnteresseerd is, kan ik wat linkjes sturen. Ik hoop dat het duidelijk is dat dit land, waar journalisten, doktoren en wetenschappers die waarschuwden en openheid gaven over het COVID-virus de gevangenis in moesten, niet onze vriend is of kan zijn. Daarmee kunnen wij geen vriendschapsband hebben.

Ik zit nog niet heel lang in de Staten, maar heb het woord 'inclusiviteit' al wel honderd keer horen vallen. Hoe geloofwaardig is een regenboogprovincie als haar enige internationale vriend een communistische partij is en je geen ambitie hebt om dat stop te zetten? Dan kun je er een inlegvelletje bij doen met extra strenge voorwaarden, maar dat heeft alleen zin als het de problemen daadwerkelijk gaat oplossen. Dit is een illusie. De EU is al jaren in dialoog met China, maar het heeft geen effect. Voor zover ik het kan zien gaat het steeds slechter met de mensenrechten in China.

Daarnaast is de communistische partij geen betrouwbare partner. De spionagekwesitie is al veel besproken in de commissie. Wij hoeven alleen maar naar het verdrag te kijken dat China met het Verenigd Koninkrijk sloot in verband met de overdracht van Hongkong in 1997: een land, twee systemen. Hongkong zou 50 jaar een soort democratisch autonoom zelfbestuur hebben. In het nieuws van afgelopen week heeft u kunnen zien dat daaraan inmiddels een einde is gekomen. Na een snelle rekensom zie je dat de 50 jaar nog niet voorbij zijn. Een initiatief waarin wij gaan samenwerken met Nordrhein-Westfalen en Vlaanderen zal wat ons betreft niet veel effect hebben en dit gaat ver buiten de kerntaken van de provincie. De FvD-fractie is daarom van mening dat het stoppen met de vriendschapsband de enige juiste optie is.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Boswijk.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Vorig jaar zijn wij begonnen over mensenrechtenschendingen, de spanningen in de Zuid-Chinese Zee, de situatie in Hongkong, het benadelen van westerse bedrijven ten opzichte van Chinese staatsbedrijven, milieuvervuiling, het bespioneren en stelen van kennis door Chinese bedrijven en Chinese studenten. Dit zijn allemaal redenen waarom Provinciale Staten eind vorig jaar de wens uitspraken om de relatie met Guangdong te evalueren. Eindelijk is het zover. Ik dank de gedeputeerde dat dit gesprek plaatsvindt.

Dit debat zouden wij een klein jaar geleden al gevoerd moeten hebben, maar een virus dat toevallig is ontstaan in China heeft ervoor gezorgd dat het is vertraagd. Over de transparantie over het ontstaan van het coronavirus en de informatie die daarin is gedeeld of niet is gedeeld, is nog niet het laatste woord gezegd. Als wij dit allemaal los van elkaar zien, dan zijn dit redenen om uit emotie te zeggen dat wij niks met dit land en deze provincie te maken willen hebben. Wij moeten de band met China en de provincie Guangdong zo snel mogelijk doorhakken. Het lijkt het CDA echter niet verstandig om dit te doen. Ik zal uitleggen waarom en ik zeg er meteen bij dat de status quo wat ons betreft niet gehandhaafd zal blijven.

Allereerst moet de Provincie Utrecht met 1.300.000 inwoners niet de illusie hebben dat de provincie Guangdong met 113.000.000 inwoners alles om zal gooien als wij besluiten de vriendschapsband te verbreken. Degene die dit waarschijnlijk wel zal merken, is het Utrechtse bedrijfsleven. Dit hebben wij ook gehoord uit het veld.

Willen wij enigszins invloed hebben op bijvoorbeeld mensenrechten, dan moeten we on speaking terms blijven met China. Dit zeggen diverse mensenrechtenorganisaties. De status quo kan echter niet gehandhaafd worden. Daarom dient het CDA samen met GroenLinks, D66 en SP het amendement A43 in waarin wij diverse voorwaarden formuleren voor onze toekomstige realiteit.

Wat het CDA betreft moet er nog veel meer gebeuren. Theodore Roosevelt had een hele bekende uitspraak: "Speak softly but carry a big stick." Dit is de strategie die het CDA voorstelt. De 'big stick' in de uitspraak van Theodore Roosevelt was de Amerikaanse vloot die hij begin 1900 heeft opgebouwd en die hij in verschillende conflicten gebruikte als pressiemiddel. Welke 'big stick' heeft Nederland of Europa? Onze eigen krijgsmacht is niet in staat zijn kerntaken uit te voeren. Wat ons misschien nog veel afhankelijker maakt, is dat wij met de feestdagen in zicht allemaal naar de Action gaan om goedkope Chinese spullen te komen. Wij zijn allemaal verantwoordelijk hiervoor. Het is tijd dat wij de 'big stick' op orde krijgen. Wat het CDA betreft moeten wij allereerst vol inzetten op onze eigen maakindustrie. Het coronavirus heeft ons pijnlijk laten zien hoe afhankelijk wij zijn van lange productielijnen. Een beademingsapparaat van bijvoorbeeld het Eindhovense Phillips, bestaat uit onderdelen die worden

vervaardigd in 621 kleine fabrieken verspreid over drie continenten waarvan de meeste gevestigd zijn in China. Er is hoop. Uit een berekening van ING blijkt dat 25-40 % van de wereldhandel kan teruglopen met de komst van 3D-printers. De verwachting is zelfs dat rond 2040 de helft van de producten geprint kan worden. Wat hebben wij hiervoor nodig? Allereerst een goede glasvezelverbinding. Ruimte voor maakbedrijven om zich te vestigen. Goed technisch onderwijs dat aansluit op het bedrijfsleven. Betaalbare woningen voor deze mensen om ook nabij hun werk te wonen. Dit zijn allemaal onderwerpen waar wij al vaak over spreken in deze Staten. In het grotere plaatje dringt bij meerdere partijen de noodzaak door dat wij met concrete en snelle stappen moeten komen op deze gebieden.

Ten tweede moeten wij zorgen voor een gelijk speelveld tussen westerse bedrijven en Chinese staatsbedrijven. Dus dezelfde arbeidsvoorwaarden en milieueisen, zoals in het amendement benoemd.

Ten derde moeten wij snel investeren in normale en digitale veiligheid.. Dat betekent onder andere dat wij zo snel mogelijk moeten voldoen aan 2% van ons BBP op het gebied van defensie. Onze 'big stick' moet niet alleen gezocht worden op het gebied van defensie, maar ook op het gebied van handel.

De VOORZITTER: De heer Potjer heeft een interruptie.

De heer POTJER (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik hoorde aan het begin van uw betoog dat wij uit emotie zouden reageren als wij deze vriendschapsband stopzetten. Ik vond het al opmerkelijk dat de twee andere christelijke partijen – de SGP en de ChristenUnie – er wat meer tegen zijn. Het is nogal een aanname om te zeggen dat zij dit uit emotie hebben gedaan. Het CDA is een christelijke partij. Hoe komt het dat zij tot een andere conclusie komt dan de ChristenUnie en de SGP? U houdt een heel verhaal over 3D-printers, maar dat staat niet in de Bijbel.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! In de Bijbel staat dat wij onze gaven moeten gebruiken. De 3D-printer is daar het gevolg van.

Het christelijk geloof is geen communistische partij. Wij hebben allemaal andere opvattingen en die vrijheid bestaat. Dat is een groot goed en een deel van onze Nederlandse wortels. Ik denk dat de heer Potjer dat wel kan waarderen. Het CDA heeft wat meer de koopman dan de dominee in zich. Dat zal het verschil tussen de partijen maken. Het is een goede vraag die ik hiermee heb beantwoord.

De VOORZITTER: De heer Van den Dikkenberg heeft een interruptie.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Kiest de heer Boswijk voor zijn geweten of voor het geld?

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het een hoeft het ander niet uit te sluiten. Willen wij enigszins invloed hebben op de mensenrechten, dan is het heel belangrijk dat wij met elkaar in overleg blijven. Tegelijkertijd moeten wij er snel voor zorgen dat wij minder afhankelijk van China worden. Dat moet wel met elkaar opgaan. Het klinkt heel mooi om te zeggen dat het zo verschrikkelijk is, maar vervolgens kopen wij producten die uit China komen. Daardoor verandert de situatie niet. Ik ben misschien wat pragmatischer in de aanpak. Zo pragmatisch als Petrus ook kon zijn.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een interruptie. Ik herhaal mijn pleidooi dat u een tweede termijn heeft. Op dit onderwerp is het lastig om elkaar te overtuigen. Probeer het vooral te houden bij verhelderingsvragen. In de tweede termijn kunt u uw standpunt duidelijk maken.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! In de afgelopen vier jaren was er een president in de Verenigde Staten die de boel met China op scherp heeft gesteld. Toen hij de handelsverdragen begon open te breken zei iedereen dat het niet kon en slecht zou zijn voor Amerika. Alle linkse media stonden dat te roepen. Het heeft tot gevolg gehad dat de economie in Amerika tot grote hoogte is gestegen doordat een heleboel productie terug is gehaald naar de Verenigde Staten. Waarom zouden wij dat niet kunnen doen?

De VOORZITTER: Gegeven het aantal presidenten uit Amerika die vandaag de revue passeren, zouden wij bijna een vriendschapsband met Amerika kunnen overwegen.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het is overduidelijk dat president Trump dat heeft ingezet. Dat was overigens al begonnen onder Obama en Bush was daar al mee bezig. President Trump heeft dat wat meer op het spit gedreven. Dat is terecht. Ik heb gezien dat hij heel veel kritiek heeft gehad. Dit is een van de weinige punten geweest die hij goed gedaan heeft. Het is alleen jammer dat het op geopolitiek niveau mooier zou zijn dat Amerika zou optrekken met zijn westerse partners en niet dezelfde methode toepast richting zijn Europese bondgenoten.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! U gaat voorbij aan het simpele gegeven dat wij een belangrijk deel van onze productie naar China hebben verplaatst. President Trump heeft een belangrijk deel van die productie teruggehaald naar de Verenigde Staten. Dat heeft de economie van Amerika heel veel goed gedaan. Ik vraag u opnieuw: waarom doen wij dat niet?

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Dit pleidooi onderstreept mijn betoog. Wij moeten ervoor zorgen dat onze maakindustrie op orde komt, dat wij ruimte bieden aan de maakindustrie en dat het technisch onderwijs beter aansluit op het bedrijfsleven. De mensen die in het bedrijfsleven werken, moeten ook kunnen wonen. Wij moeten ervoor zorgen dat de glasvezelverbinding in de rurale gebieden in onze provincie goed is, zodat de bedrijven zich meer in de dorpen kunnen vestigen en mensen minder lang in de auto hoeven te zitten naar hun werk. Dit mag voor de heer Dercksen geen verrassing zijn, want in de vorige statenperiode heb ik hiervoor initiatiefvoorstellen ingediend en vorige week nog moties. Wat u zegt, dat doe ik al een tijdje.

De VOORZITTER: U bent het met elkaar eens. De heer Van Oort heeft een interruptie.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De heer Boswijk gebruikte het woord pragmatisch en de combinatie dominee en koopman. De ChristenUnie moet ook eten en is daarom een koopman. Anders hebben wij een leeg bord. Een tijdje terug las ik in de krant een artikel van de heer Boswijk. Daarin stelde hij voor om te kijken of wij een handelsrelatie kunnen aangaan met een plaats in Afrika.. Zou het niet goed kunnen om tegelijkertijd de dominee te zijn en te zeggen wat de ondergrens is waarmee wij wel of niet kunnen handelen? Met China zouden wij niet kunnen handelen, maar misschien zijn er andere gebieden op de wereld waarvan wij beter kunnen worden. Dan gaan wij daar heen.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Daar sta ik nog steeds achter. Het een hoeft het ander niet uit te sluiten. Ik ben er meer voor dat wij moeten zorgen dat in de provincie Utrecht alles op orde is en dat wij voorwaarden gaan stellen aan de vriendschapsrelatie. Stel dat de voorwaarden niet gehaald worden, dan zal dat het moment zijn om ermee te stoppen. Dat zou meer een sterfhuisconstructie moeten zijn dan dat wij het direct stopzetten. Daarmee beschadigen wij onszelf meer dan dat wij daar mensenrechten gaan verbeteren. Ik ben er groot voorstander van om te kijken naar andere vriendschapsbanden, maar dit gesprek moet meer in Den Haag plaatsvinden. Nederland en Europa moeten meer naar Afrika kijken, omdat daar nog veel potentieel is. Zeker met het oog op toekomstige vluchtelingenstromen. Als wij niet zorgen dat daar maatschappelijke en economische ontwikkelingen plaatsvinden, dan komen de mensen in bootjes naar Europa.

De VOORZITTER: Ik zie een nieuw debat ontstaan. Ik stel voor dat wij ons beperken tot de vriendschapsband met Guangdong. Het woord is aan de heer Suna.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik ben ervan onder de indruk dat u bij elk onderwerp de maakindustrie tevoorschijn haalt. Begrijp ik het goed dat wij pas stoppen met de vriendschapsband met Guangdong als in de provincie Utrecht de kerstballenproductie-industrie in kannen en kruiken is?

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Wij stoppen met de vriendschapsband met Guangdong als wij zien dat daarin geen progressie zit. Dat is wat wij met het amendement bedoelen. In de tussentijd moeten wij er zo snel mogelijk voor zorgen dat wij onze eigen maakindustrie meer op

orde hebben. Mocht er opnieuw een ramp of een pandemie komen, dan moeten wij ervoor zorgen dat wij niet weer hulpeloos staan te kijken. Daarom hamer ik zo op de maakindustrie.

De VOORZITTER: U vervolgt uw betoog en gaat richting de afronding.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik moet altijd richting de afronding als iedereen mij vragen stelt. Ik zal proberen geen vragen meer uit te lokken.

Onze 'big stick' moet niet alleen gezocht worden op het gebied van defensie, maar dat kan ook op het gebied van de handel. Slechts 12% van het Chinese grondgebied is geschikt voor landbouw. China kan op het gebied van voedsel dus nooit zelfvoorzienend zijn. Wij hebben een wereldwijd hoog aangeschreven voedselsector: FoodValley. U herinnert zich misschien nog wel de babymelk die door Chinezen grootschalig in onze supermarkten werden gehamsterd. Ik heb zelf wel een paar keer misgegrepen toen ik het nodig had. Hier liggen in de toekomst kansen om dit te gebruiken als 'big stick'. Daarvoor moeten wij hier wel eerst alles op orde hebben.

De VOORZITTER: De heer Van Oort heeft een interruptie.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! 12% van het grondgebied van China is geschikt voor de voedselproductie. Komt Nederland in de verste verte in de buurt van die 12% om de Chinezen daarmee te steunen? Dat gaat toch niet lukken?

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Dat klopt, maar kijk maar eens naar het voorbeeld van een melkkoe. Voor de melkproductie van elke koe die wij hier zouden verwijderen, moeten er buiten Nederland drie terug komen om dezelfde melkproductie te realiseren. Ik zeg niet dat wij hier een miljard koeien moeten neerzetten, maar er is wel heel veel kennis in onze sector die wij kunnen gebruiken. Dat doen wij al met hoogwaardige zaden en zaaigoed. Die kennis kunnen wij gebruiken als 'big stick' op het geopolitieke toneel. Daarmee hebben wij een kans in handen.

Het is u misschien al opgevallen dat de provincie Utrecht alleen invloed heeft op de aanleg van glasvezel en de ruimte voor het MKB. Het gelijke speelveld is iets wat op Europees niveau moet worden geregeld. Sinds 1795 heeft de provincie Utrecht geen eigen leger meer. Tenzij iemand met een voorstel komt. Tenslotte is het wel duidelijk geworden dat iedereen in meer of mindere mate zich ongemakkelijk voelt bij dit vriendschapsverdrag dat ons in 1995 door het Rijk is opgedrongen. Een veel gehoord bezwaar is dat niemand moeite heeft met de Chinezen, maar wel met het politieke systeem, of nog specifieker: de communistische partij.

De VOORZITTER: Mevrouw Bittich heeft een interruptie.

Mevrouw BITTICH (Lijst Bittich): Mijnheer de voorzitter! Ik had het woord gevraagd op een punt waarvan ik mij afvroeg wat dit nog met de vriendschapsband te maken had. Ik hoor voornamelijk: China begint te groot te worden, laten wij dat tegenhouden. Ik hoor geen argument waarom wij wel of niet een vriendschapsband vrijwillig moeten aangaan met China. Inmiddels gaat u een beetje die richting op. Daardoor is mijn interruptie misschien overbodig geworden.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Bij China worden vriendschap en handel niet los van elkaar gezien, in tegenstelling tot het westen. Dat is de realiteit. Wij moeten ons niet laten leiden door de angst dat China te groot wordt. Wij moeten ons erdoor laten leiden dat de westerse wereld te afhankelijk is van China. Daardoor zitten wij in deze situatie. Dat is onze drijfveer om te pleiten voor de maakindustrie. Tegelijkertijd kijken wij of wij door het behouden van de vriendschapsband enige invloed hebben op de mensenrechten.

Buitenlandexpert Alex Krijger schreef begin dit jaar een duidelijk opiniestuk in de Volkskrant. In het licht dat China waarschijnlijk rond 2030 de Verenigde Staten heeft ingehaald als wereldmacht, is het van belang dat de democratische rechtsstaten wereldwijd elkaar meer opzoeken en samen optrekken. Om deze reden en om in de toekomst bij nieuwe vriendschapsverdragen dit ongemak te voorkomen,

dienen wij een motie in dat Provinciale Staten van Utrecht alleen nog vriendschapsverdragen aangaan met provincies gelegen in democratische rechtsstaten.

Motie M119 (CDA, GroenLinks, VVD, SGP en ChristenUnie): de Krijger-doctrine

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 18 november 2020, ter bespreking van de motie 56 handelsmissie Guangdong;

constateren dat:

de oorsprong van de meeste bezwaren tegen het huidige vriendschapsverdrag met Guangdong voortkomen uit het Chinese politieke systeem;

overwegende dat:

- *de veranderende verhoudingen op geopolitiek niveau, waarbij China waarschijnlijk in 2030 de Verenigde Staten voorbij is gegaan als wereldmacht, Democratische Rechtsstaten wereldwijd dwingen tot meer samenwerking;*
- *de Provinciale Staten in de toekomst bij nieuwe vriendschapsverdragen wil voorkomen dat ze met dezelfde dilemma's zal worden geconfronteerd;*

spreken als Provinciale Staten uit dat:

nieuwe vriendschapsverdragen alleen nog worden aangegaan met provincies en lokale overheden gelegen in democratische rechtsstaten waarin mensenrechten en de scheiding der machten in de praktijk worden nageleefd.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de be-
raadslaging. De heer Suna heeft een interruptie.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De heer Boswijk zegt dat hij meedoet met een amendement waarin het vriendschapsverdrag aangepast wordt. Tegelijkertijd zegt u in een motie dat wij alleen maar banden moeten aangaan met democratische landen waar mensenrechten worden nageleefd. Is dat niet inconsequent of ziet u China opeens wel als een democratisch land?

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Dat is niet inconsequent, maar heel verstandig. Wij zitten in het huidige vriendschapsverdrag. Had ik in 1995 hier gezeten, deze informatie gehad en er was een voorstel geweest of wij met dit land een vriendschapsverdrag aangaan, dan had ik 'nee' gezegd. Momenteel zitten wij met dit vriendschapsverdrag en moeten wij er het beste van zien te maken. Wij dienen deze motie in om in de toekomst te voorkomen dat wij weer in deze situatie komen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer De Droog.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Er is al veel gezegd. Het zal u niet verbazen dat D66 zich zowel kan vinden in de woorden van GroenLinks, de VVD en het CDA. Bij het FvD heb ik tevens veel goede dingen gehoord. Wij evalueren een vriendschapsband van 25 jaar die inmiddels met een land is dat een behoorlijke economische grootmacht geworden is. Een land waarvan wij met toenemende ongemakkelijkheid kijken wat er gebeurt, wat dat met ons doet en hoe wij daarmee willen omgaan. Het is niet gek dat wij hierover veel gesproken hebben in het afgelopen jaar en vandaag het debat voeren. De lijn die door al deze discussies loopt, is de vraag welke rol de provincie ziet. Wat verstaan wij onder een vriendschapsband en een handelsrelatie. Waarmee willen wij vriendschapsbanden en handelsrelaties hebben? Wij kunnen specifiek over China spreken, maar het lijkt ons een goede zaak om daar in de komende tijd goed over na te denken. Wat verstaan wij onder een vriendschapsband en wat hoort er bij de provincie, bij het Rijk of bij Europa?

Het feit is dat wij een relatie hebben. Er is handel en die handel zal er ook zijn zonder relatie. 25 jaar lang hebben wij een band opgebouwd met Guangdong en bedrijven zijn er blij mee. Daar zit de provincie bij. De provincie mag daarover dingen zeggen. Ik kijk graag naar onze cirkel van invloed en onze cirkel van betrokkenheid. Natuurlijk is daar de ongemakkelijkheid die mij dwarszit. Tegelijkertijd hebben wij invloed op de relaties. Wij kunnen daar naartoe en met de bedrijven spreken. Wij kunnen met de inwoners spreken. Wij zijn ons in toenemende mate bewust van onze eigen ketenverantwoordelijkheid daarin. Wij kunnen samen met bedrijven kijken wat de invloed is van de handel die wij drijven. Hoe ver reikt het? Welke controles zijn er mogelijk om te zien wat de consequenties zijn van de dingen die wij doen.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Hoe komt de heer De Droog erbij dat hij met de inwoners van Guangdong kan praten zonder dat het consequenties heeft?

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde heeft aangegeven dat hij de ruimte heeft gekregen om met mensen te spreken, los van het formele programma toen hij daar was. Dat gaat minder makkelijk dan dat het hier gaat, maar de ruimte is er altijd. Waar mensen samen zijn, is ruimte om met elkaar van gedachten te wisselen over zaken.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! U beweert toch niet dat de provincie Utrecht in China de mensen kan spreken die zij wil spreken? Sterker nog, zonder dat het consequenties heeft voor de mensen als zij iets zouden zeggen wat de Chinese overheid niet bevalt? Die onzin kunt u hier niet hardop uitspreken.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! U plakt de situatie van dit deel van de wereld op de relaties die daar zijn. De gesprekken zullen daar op een andere manier plaatsvinden. Dat neemt niet weg dat het mensen zijn die binnen hun context en op hun manier over zaken kunnen spreken. Op die manier heb je een gesprek en een beetje invloed. Als bedrijven meegaan, is het belangrijk dat wij in alle ongemakkelijkheid onszelf afvragen hoe wij daar naartoe gaan. Wij kunnen het bewustzijn meenemen van de zorgen die u uit.

De VOORZITTER: De heer Potjer heeft een interruptie.

De heer POTJER (FvD): Mijnheer de voorzitter! Het is raar om te denken dat je levenslange propaganda tegen kunt gaan door een klein beetje te beïnvloeden in een kort bezoekje bij een paar mensen in China. Dat is nogal naïef. Ik hoor het woord 'ketenverantwoordelijkheid' vallen. Op 1 juni heeft het US Department of State al een waarschuwing gedaan naar alle Amerikaanse bedrijven: pas op voor replica's, de economische schade en juridische risico's. Dat heeft het gedaan omdat China het stukje ketenverantwoordelijkheid prima weet te verhullen. De Oeigoeren worden in allerlei constructies aan het werk gezet. Zelfs de multinational Nike heeft niet doorgehad dat een deel van hun schoenen door de Oeigoerse slavenarbeiders in elkaar zijn gezet. Hoe kan een MKB-bedrijf in Utrecht dat dan wel in de gaten houden?

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! De heer Potjer heeft een heel terecht punt. Dat is de reden waarom bedrijven zich zorgen moeten maken. Zij willen graag die handel drijven en zijn zich terdege bewust van het reputatierisico dat daaraan vast zit. De heer Kocken zei in de commissievergadering dat wij vooraf allerlei eisen moeten stellen. Denkt u echt dat bedrijven zich hiervan niet bewust zijn? Wij kunnen wel dingen tekenen, maar het bewustzijn is er wel degelijk. Wij zijn overigens van mening dat het vooraf tekenen wel van invloed kan zijn, al is het maar om het bewustzijn te hebben over wat wij gaan doen en de randvoorwaarden waarmee wij te maken hebben.

Wij hebben een aantal keren gesproken over de invloed van de provincie. Utrecht is een kleine provincie met 1.300.000 inwoners ten opzichte van 113.000.000 inwoners in Guangdong. Desalniettemin hecht China waarde aan de banden die het heeft met het westen. In ons land zijn 11 provincies en 26

gemeenten die een vriendschapsband hebben met China. Ik doe de oproep om te kijken of wij kunnen samenwerken en onze zorgen kunnen uiten richting het Rijk. Laten wij samen kijken hoe wij op een goede manier invulling kunnen geven aan de handelsrelaties en vriendschapsbanden als wij andere maatschappelijke organisaties meenemen. Daarin kun je samen optrekken. Het mooiste zou zijn als wij nog breder denken, in lijn met wat de VVD zei. Laten wij Europees onze vriendschapsbanden uitnodigen om samen op te trekken en te zeggen dat wij graag handel doen op een manier waarop wij onze welvaart hebben opgebouwd. Daarom zal ik in de komende dagen een open brief met u delen om te kijken of wij die samen kunnen indienen bij het Rijk en een uitnodiging naar andere provincies en gemeenten en hun vriendschapsbanden kunnen sturen om hierin samen op te trekken. D66 is mede-indiener van het amendement van GroenLinks.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Suna.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Er is een bekend gezegde: zeg me wie uw vrienden zijn, dan zeg ik wie u bent. Neem even de tijd om daarover na te denken.

De VOORZITTER: De heer Eggermont heeft een interruptie.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Ik vraag mij af wie de PvdA de afgelopen 25 jaar was.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Daar ga ik over nadenken. Wat ik eigenlijk al een tijdje doe.

Allereerst benadruk ik dat de PvdA de economische ontwikkelingen niet wil tegenhouden. De werkgelegenheid en de arbeidsplaatsen die daarmee gemoeid zijn en gecreëerd worden, klinken voor de PvdA als muziek in de oren. Helaas horen wij vanuit China hele andere geluiden, zoals: geschreeuw van de pijn, verdriet en angst. Dit zal ik later verder toelichten.

De inzet van de provincie Utrecht is al vele jaren met goede bedoelingen geweest. De goede bedoelingen hebben niet tot resultaat geleid, mede of ondanks de PvdA. De PvdA heeft gisteren wel een motie in de Tweede Kamer ingediend die is aangenomen, om mee te doen met sancties richting China waaraan al 39 landen meedoen. Wij hebben op verschillende gremia aandacht hiervoor.

Als wij kijken naar de verhouding van de provincie Utrecht met Guangdong, dan komt er een aantal vragen bij ons naar boven. Waarom zijn er geen resultaten geboekt de afgelopen jaren op het gebied van cultuur en sport? Vonden wij dat minder belangrijk dan de economische kant van het verhaal? Wie had de leiding om te zeggen dat wij alleen op handel focussen? Mensenrechten komen niet eens aan de orde. De constatering is dat er niks is bereikt op het gebied van mensenrechten, ondanks meerdere landelijke en provinciale pogingen. Dit voorstel van het college is zwak en niet daadkrachtig genoeg. De vraag aan het college is: denkt u echt dat het voorzetten van de vriendschapsband wel resultaten gaat boeken of is het alleen maar hopen op iets van een speldenprikje? Meer dan dat is dit staten-voorstel niet. Door eenzijdig een convenant te tekenen zul je geen plezier doen aan de bedrijven uit Utrecht. Hiermee maak je het hun juist moeilijker.

Goede arbeidsomstandigheden voor werknemers en het voorkomen van kinderarbeid zijn belangrijk. Andere belangrijke zaken zijn duurzaamheid en cybercriminaliteit. Vandaar dat wij spreken over het bestaansrecht van de mens. Uitbuiting, kinderarbeid, moderne slavernij en moord op onschuldige burgers zijn geen uitzonderingen in China. China is een ondemocratisch land. De verwachting is dat daar in helaas geen verandering komt de komende jaren. In China worden al vele jaren meerdere etnische groepen en tegenstanders van het communistisch regiem onderdrukt, gemarteld en hun vrijheden zijn ontnomen.

Wat er op dit moment gebeurt gaat nog een stap verder. In Xinjiang, beter bekend als Oost-Turkestan, worden mensen zonder reden opgepakt en komen terecht in een soort concentratiekamp. Als zij niet doen wat het regiem vraagt, dan krijgen zij geen proces of rechtsgang, maar dan worden zij afgevoerd. Niemand weet wat er met deze mensen gebeurt. Waarschijnlijk worden zij vermoord en ergens gedumpt of begraven. Ik ken Oeigoeren in onze provincie die allerlei verhalen vertellen waarbij je de

ogen niet droog kunt houden. Er is een persoon die wel het verschil maakt. Dat is de heer Geni uit Soest. Hij protesteert in zijn eentje al twee jaar op de Dam, voor de Tweede Kamer en recentelijk bij de Chinese ambassade in Den Haag. Na twee keer vond men het genoeg en is hij opgepakt door de politie. Het effect is wel geweest dat hij na zeven jaar een telefoontje kreeg van een broer van hem. Hij weet niet of zijn vader, moeder en andere gezinsleden leven, want er mag geen contact zijn. Zijn broer zei tegen hem: "Waar ben jij mee bezig? Wat doe jij voor de ambassade? Doe dat niet. Het gaat goed met ons." Toen hij vroeg naar zijn ouders zei de broer: "Het gaat goed met iedereen. Op dit moment kan ik ze niet geven." Ik weet heel goed dat daar de Chinese geheime dienst, agenten of mensen van het Chinese regiem bij waren om dit gesprek met hem te voeren.

Dan praat ik nog niet over de kinderen die ontvoerd worden of jonge Oeigoerse vrouwen die verkracht worden of gedwongen moeten trouwen met een Chinees. Anno 2020 wordt een volksgroep stap voor stap weggevaagd. Zij worden keihard aangepakt en niet als mens behandeld. De wereld kijkt toe. Wij sluiten onze ogen voor wat er daar gebeurt, als wij met name naar de arbeidsomstandigheden in Guangdong kijken. Vergeet niet dat de Oeigoeren daar wellicht ook gedwongen aan het werk gezet worden om de Actions te vullen. De vraag is of Guangdong geen onderdeel is van het grote probleem in China. Wij moeten dat misschien niet apart zien van de rest van China.

Het wordt tijd dat wij een signaal afgeven en een voorbeeld zijn voor andere overheden, zoals de heer Geni in zijn eentje doet. De Europese Unie moet een vuist maken. Er moeten sancties komen. De provincie Utrecht kan haar vriendschappelijke betrekkingen met een land dat volop bezig is met etnische zuiveringen stoppen. Doe uw ogen open, kijk en heb aandacht. Dat zal de vele miljoenen mensen die onderdrukt worden al goed doen. Een mensenleven is voor ons veel meer waard dan het geld voor deze vriendschapsrelatie met Guangdong. Daarom heeft de PvdA samen met de ChristenUnie, de SGP en het FvD een amendement op dit voorstel om de vriendschapsband met Guangdong te stoppen. De heer Van Oort van de ChristenUnie zal het amendement toelichten. Ik hoop dat de andere fracties dit amendement steunen, zodat wij een krachtig signaal vanuit de provincie Utrecht kunnen geven.

De VOORZITTER: De heer De Droog heeft een interruptie.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Deelt de heer Suna de mening dat wanneer je helemaal niet meer in gesprek bent, je maar een keer een actie hebt op het moment dat je stopt met de vriendschapsband? Dat is de invloed die je hebt. Daarna is er geen relatie meer, maar blijft de handelsrelatie bestaan. Wat is dan onze publieke invloed in de relaties die wij met elkaar hebben?

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! In de afgelopen jaren is meerdere malen gepoogd om dit punt op de agenda te krijgen bij de Chinezen. Dat is er echter niet van gekomen. Het is een illusie om aan te nemen dat wij dat met dit voorstel wel voor elkaar krijgen. Wij hebben niet de verwachting dat er iets gedaan wordt ten gunste van de mensen die onderdrukt worden. Wij geven juist een krachtig signaal af wanneer wij zeggen dat wij geen vrienden zijn met dat soort vrienden.

De VOORZITTER: De heer Kocken heeft een interruptie.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het antwoord van de heer Suna geeft mij de aanleiding tot een vervolgvraag. Welke pogingen zijn er binnen de vriendschapsrelatie met Guangdong gedaan om dit onderwerp aan de orde te stellen en wat niet gelukt is?

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Toen de heer Van den Berg op pad ging naar Guangdong is hiernaar gevraagd in de Staten en ik heb individueel met hem een gesprek gevoerd. Daarnaast heeft de PvdA aandacht gevraagd voor de mensenrechten op het moment van de missie. Bij terugkomst hebben wij begrepen dat daartoe geen mogelijkheid was en dat hij het mandaat van de Staten niet had. Daarna hebben wij vorig jaar aan de heer Strijk gevraagd om mensenrechten centraal op de agenda te zetten. Wij hebben uit de evaluatie kunnen constateren dat het niet is gebeurd. Dat zijn pogingen waarmee geen resultaten geboekt zijn. Al zouden wij doorgaan met deze vriendschapsrelatie, dan zal het er niet van komen om dit onderwerp aan de orde te stellen met Guangdong.

De VOORZITTER: Er zijn veel statenleden die willen interrumpen. Daarom houd ik het bij een vraag. De heer Boswijk heeft een interruptie.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! In mijn bijdrage heb ik gezegd dat wij in het verleden altijd al ongemak hebben gehad en vonden dat er te weinig werd gedaan om dit ter sprake te brengen. Ik deel de ervaringen van de heer Suna. Tegelijkertijd hebben wij in de provincie nog nooit zo breed gesproken over dit onderwerp. Ik heb de gedeputeerde hoog staan en heb er vertrouwen in dat hij het anders gaat aanpakken dan hoe dat in het verleden is gegaan. Mijn vraag aan de heer Suna is: verdienen de mensen die onderdrukt worden niet nog een kans om dat gesprek aan te gaan, al is deze kans nihil? Is het niet te snel om deze band te verbreken?

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Nihil is hetzelfde als niks. Wij kunnen juist iets voor de mensen betekenen door meer aandacht te vragen bij onze regering en de Europese Unie, zodat wij massaal acties tegen China gaan plegen. Doorgaan met deze vriendschapsrelatie werkt averechts. Op het moment dat je de gedeputeerde met een opdracht die kant op stuurt, dan moet je een krachtig signaal afgeven. Ik twijfel niet aan het college en zijn goede bedoelingen, maar wij hebben weinig verwachting van de resultaten die daarmee bereikt zullen worden. Ons voorstel geeft een krachtig signaal af.

De VOORZITTER: De heer Eggermont heeft een interruptie.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Het antwoord van de heer Suna op de vraag van de VVD was interessant. De heer Suna zei namelijk dat er geen mandaat was van de Staten. Als wij organiseren dat de gedeputeerde wel mandaat heeft van de Staten, denkt u dat de uitkomst dan anders kan zijn?

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het vorige college had geen mandaat met de VVD in de coalitie. Vorig jaar zat de VVD niet in de coalitie en hebben wij een poging gedaan. Het klopt dat het niet zo ver ging als in het amendement. Als wij kijken naar de evaluatie en de wijze waarop geprobeerd is aandacht te geven aan de mensenrechten, dan zien wij wat straks te verwachten is. Ik snap uw kant van het verhaal dat er op een andere manier naar gekeken kan worden en dat respecteer ik.

De VOORZITTER: De heer De Droog heeft een interruptie.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Het gaat niet alleen over de publieke momenten. De handelsrelatie maakt dat er een keten is van mensen die naar de maatstaven die wij daarin meegeven zullen werken en daarmee in contact komen. Dat is niet eenmalig op een handelsmissie, maar dag in dag uit tijdens het werk dat zij doen.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Dat ontken ik niet.

De VOORZITTER: De heer Bart heeft een interruptie.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De motie van vorig jaar vraagt niet hetzelfde als waar wij momenteel om vragen. Sterker nog, wat wij vragen gaat veel verder. De motie van vorig jaar zat nog binnen een oude afspraak dat wij samen economische handel zouden drijven. Wij vragen om die hele afspraak open te breken en te zeggen dat wij een discussie aangaan over de voorwaarden waaronder de handel acceptabel is. Als wij de discussie niet op die manier gevoerd hebben, dan is het gek om de conclusie te trekken dat je op de andere wijze geen resultaat kunt boeken. Het is geen werkwijze die al geprobeerd is. Waar komt het vandaan dat die conclusie al getrokken kan worden?

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Uw voorstel is stukken beter dan de huidige situatie. Dat is een stap in de goede richting. Het gaat over het krachtiger signaal dat wij op deze wijze geen

handel drijven. Ik zeg niet dat wij geen handel mogen hebben met Guangdong, maar de nadruk op de vriendschapsband maakt het een stuk lastiger.

De VOORZITTER: De heer Suna is aan het eind van zijn betoog gekomen en u heeft hem kunnen interrumpen. Het woord is aan de heer Van Oort.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik begin met het uitspreken van mijn waardering voor de enorm fijne discussie die wij hierover hebben gehad in de commissie en in de afgelopen weken in de achterkamertjes. Daarbij hebben wij moeten constateren dat wij niet helemaal bij elkaar komen.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Waar zitten die achterkamertjes en wie worden daarvoor uitgenodigd?

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Die zitten in MS Teams. In coalitieverband spreken wij veelvuldig over onderwerpen, waaronder dit onderwerp. Zo gaat dat in elke coalitie. Vaak kom je er dan samen uit en deze keer is dat met ontzettend veel respect en waardering naar elkaar niet gelukt. Wij staan met elkaar als wij constateren dat wij de mensenrechtenschendingen, de arbeidsrechtenschendingen en milieuzaken veroordelen. De vraag is vervolgens hoe je daarmee omgaat. Daarbij maak ik een vergelijking met een discussie die heel modern en actueel is en gaat over de heer Koen. Hij werd in 1587 geboren en ging dood in 1629. Op dit moment spreekt iedereen er schande van hoe de mensen in die tijd hun slavernijpraktijken hebben onderhouden. Het is mooi om een veroordeling uit te spreken naar anderen, maar wat doen wij? Wij gaan handeldrijven in China en maken gebruik van mensen die geen arbeidsrechten hebben en hun mensenrechten met de voeten getreden zien worden. Als ik 's avonds bij de wastafel sta, vraag ik mij af of ik mijzelf recht in de spiegel durf aan te kijken. Dat gaat niet alleen over het veroordelen van een systeem, dat gaat over de manier waarop je zelf economie wil bedrijven. In deze zaal en in de afgelopen weken hebben wij elkaar erin gevonden dat wij dat allemaal veroordelen. Ik waardeer de pogingen die door de coalitiepartijen genomen worden om te kijken hoe je de discussie verder op gang kunt brengen. Daarmee zie ik een zelfde richting van denken heel nadrukkelijk aanwezig; daarin lopen wij niet ver uit elkaar. Als je echter bij de conclusie komt, dan vragen wij ons af of wij ten opzichte van China enige verandering kunnen aanbrenge(n). Daarvoor kun je kijken naar de begrotingsstukken van vorig jaar van het ministerie van Economische Zaken. Daarin wordt keihard gezet dat China spioneert, uit is op ons intellectueel eigendom enzovoorts. China is een land dat de Universele verklaring voor de rechten van de mens heeft getekend. Dat betekent daar blijkbaar wat anders dan hier. Philipp Blom heeft pas gezegd: "Als universele rechten gaan schuiven, dan zijn het geen rechten meer."

Ik hoorde net in de discussie dat wij mensen zelf de afweging moeten laten maken. Dat is de vraag. Op het moment dat wij in grote aantallen goederen hierheen laten komen, dan is het de vraag of men bij de Action een keuze heeft om goederen uit China of uit Nederland te kopen. Heeft men de keuze tussen goederen die met mensenrechten- en arbeidsrechtenschendingen zijn gemaakt of zonder. In die zin geef je mensen geen keuze. Mensen zijn in een samenleving het onderdeel van een systeem. Ik zit hier met mijn iPad en MacBook die ook in China zijn gemaakt. Ik heb de keuze om dit wel of niet te kopen, maar uiteindelijk kan ik mijn werk niet doen zonder deze Chinese spullen. Zo simpel is de maatschappij.

De vraag is of de overheid bereid is om relaties aan te gaan met een overheid die al deze praktijken uitoefent. Daarin maakt de ChristenUnie een hele principiële keuze. Die bereidheid hebben wij eenvoudigweg niet. Het verschil tussen China en veel andere landen, zoals Brazilië, Polen en Hongarije, is dat China een communistisch regiem heeft dat overal achter zit. Alle andere landen hebben een overheid en daarnaast een private sector met individuen zitten die weliswaar beïnvloed worden door de overheid, maar niet geleefd worden door de overheid. Dat verschil is ontzettend groot. Dat maakt

het grote onderscheid waarom je met het land China in onze ogen minder kunt doen, omdat je met de staat China niet zoveel kunt doen.

De Sociale Development Goals is een aardig rijtje waartegen je het beleid af kunt zetten. Dit gaat over hier, daar en later. Daar, gaat over de mensenrechten, arbeidsrechten en democratie. Hier drijven wij handel met ondernemingen die onnatuurlijk lage lonen hoeven te betalen. Dat leidt tot valse concurrentie. Willen wij dat onze ondernemers aandoen? Als hier Chinese bedrijven zitten met Chinese invloed op universiteiten, Chinese aandeelhouders en mensen die in loondienst zijn van deze bedrijven, blijven zij dan het vrije woord spreken? Heeft mijn dochter later nog de vrijheid als wij dit soort regeerders hun gang laten gaan? Blijft het daar of komt het deze kant op? Enige angst daarvoor lijkt mij op zijn plaats.

Vorig jaar is in Guangdong een aantal namen van mensen teruggevonden via Amnesty International. Dit zijn de heren Wei Zhili en Ke Chenbing. Deze mensen zijn verdwenen onder de verantwoordelijkheid van onze vrienden, de mensen waarmee de gedeputeerde gesproken heeft. De gedeputeerde kan hier niks aan doen. Dit is wel de consequentie van het hebben van een vriendschapsrelatie met dit regime. Dat heeft ons ertoe gebracht om een amendement te schrijven waarin wij kennis nemen van de evaluatie en als conclusie schrijven dat wij de relatie willen verbreken.

Amendement A45 (ChristenUnie, PvdA, SGP, FvD, Lijst Bittich): beëindiging relatie met Guangdong

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 18 november 2020, ter bespreking van het Statenvoorstel 'Toekomst vriendschapsverdrag met provincie Guangdong';

constaterende dat:

- *de Chinese Communistische Partij mensenrechten stelselmatig met voeten treedt;*
- *arbeidsrechten in China stelselmatig met voeten worden getreden;*
- *de Chinese Communistische Partij overtuigend beschuldigd wordt van mensenrechtenschendingen in het geval van de Oeigoeren;*
- *arbeiders die strijden voor betere rechten in de provincie Guangdong verdwijnen zonder eerlijk proces en zonder dat hun verblijfplaats bekend is;*

overwegende dat:

- *het onderhouden van relaties met Chinese bedrijven en instellingen automatisch betekent dat relaties onderhouden moeten worden met de Chinese overheid, de facto de Chinese Communistische Partij;*
- *de provincie Utrecht niet betrokken wil zijn of impliciet erkenning of instemming wil geven met zaken als genoemd in de constateringen;*

besluiten het in het Statenvoorstel geformuleerde besluit te wijzigen in:

- *kennis te nemen van de evaluatie vriendschapsrelatie provincie Utrecht – provincie Guangdong;*
- *deze vriendschapsrelatie te beëindigen en het college van Gedeputeerde Staten te verzoeken dit besluit aan de regering van de provincie Guangdong over te brengen.*

De VOORZITTER: Het amendement wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging. Het woord is aan de heer Dercksen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De weerzin van de PVV-fractie tegen communisten in het algemeen en de Chinese Maoïsten in het bijzonder is gestoeld op drie thema's: mensenrechten en vrijheid, geopolitiek en economisch. Het behoeft geen betoog dat mensenrechten massaal worden geschonden door interneringskampen, martelpraktijken en het ontmantelen van de democratie in Hongkong. Mensen verdwijnen massaal. De controle op de Chinese bevolking is totaal. Bij de ge-

ringste overtreding maak je geen kans meer op een baan. Er is geen vrije pers in China, hoewel het onderscheid met de westerse pers steeds kleiner wordt.

Dan de geopolitiek. Als de WHO niet gekaapt was door China, dan was het coronavirus niet zo groot geweest als het momenteel is. Taiwan trok zeer vroegtijdig aan de bel, maar moest door de WHO genegeerd worden vanwege China.

De VOORZITTER: De heer Boswijk heeft een interruptie.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Waarop baseert de heer Dercksen de inperking van de persvrijheid?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Moet ik u uitleggen hoe eenzijdig de Nederlandse pers is? Dat hoop ik toch niet?

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Er zijn inmiddels veel verschillende mediavormen waarin u direct kunt communiceren. In die zin is het behoorlijk groot geworden. Ik ben het met u eens dat dit in China niet of nauwelijks bestaat, maar in Nederland kunnen wij best veel zeggen. Wij krijgen veel tegenwind. Dat ervaar ik zelf soms door mijn geloofsachtergrond. Toch zeg ik heel duidelijk dat wij hier een grote vrijheid hebben.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Wilt u het lijstje hebben van conservatieve mensen die geblokt zijn op Twitter? Ik zag er vandaag al drie voorbij komen, terwijl ayatollah Khamenei de vrijheid heeft om antisemitische teksten over Twitter te gooien. Heeft u gisteren meegekeken in de senaat in Amerika. Dat was interessant.

De VOORZITTER: Dat kan ik mij voorstellen. Ik vraag u om bij het onderwerp te blijven.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Google, Facebook en Twitter werken samen om conservatieve stemmen te onderdrukken. Zo gaat het intussen in het westen.

Het was opmerkelijk aan het coronavirus dat China binnenlandse vluchten verbood, terwijl buitenlandse vluchten doorgingen. China is heel actief in Afrika. China rookt Afrika leeg. Dat gebeurt niet natuurinclusief. China is oorlogszuchtig in de Zuid-Chinese zee en bedreigt met grote regelmaat Taiwan. Het westen was er wel snel bij om sancties op te leggen aan Rusland vanwege het innemen van de Krim. China wordt echter geen strobreed in de weg gelegd. Ik heb vandaag niemand horen uitleggen hoe dat komt. De eerste westerse politicus die het gevaar van China onderkende, was Donald Trump.

Het derde thema is economie. President Trump zei: "China is raping our country." Daarmee bedoelde hij dat de handelsverdragen met het westen allemaal eenrichtingsverkeer zijn. Een bijvoorbeeld is toen er bussen in Overijssel besteld moesten worden. Het exporteren van bussen naar China wordt beloond met een importheffing van 25% en bussen halen uit China met 4%. De Amerikanen hebben becijferd dat de jaarlijkse diefstal van intellectueel eigendom minimaal 600 miljard dollar bedraagt. Denkt u werkelijk dat als China eenmaal de kennis heeft opgedaan vanuit de provincie Utrecht, zij dat niet zelf gaan produceren?

De VOORZITTER: De heer Bart heeft een interruptie.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Dit is de tweede keer dat de heer Dercksen president Trump aanhaalt als lichtend voorbeeld van hoe wij wel met China moeten omgaan. De National Farmers Union in Amerika spreekt over een enorme zelfmoordgolf onder Amerikaanse boeren, omdat de export naar China volledig is doodgebloed. Er zijn nog nooit zoveel faillissementen geweest. Zij spreken over de ergste crisis sinds 1980 voor Amerikaanse boeren. Als u het goed voor heeft met de Utrechtse bedrijven en een andere manier van handeldrijven met China, dan is president Trump bij uit-

stek geen goed voorbeeld van hoe het aangepakt moet worden om opnieuw te onderhandelen over hoe je handel gaat drijven.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Het is bijzonder dat GroenLinks het opneemt voor boeren. Dat had ik niet zien aankomen.

De VOORZITTER: De heer De Droog heeft een interruptie.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben eerder gesproken over de cirkel van invloed en betrokkenheid. Ik hoor de heer Dercksen praten over allerlei zaken die op Europees of rijksniveau gedaan moeten worden. Wij zijn het vaak niet eens over het begrip klimaat en wat wij daarmee moeten doen. Stel dat u hier aan de macht bent en er zal geen klimaatbeleid meer zijn, dan zal ik met mijn lokale bedrijven en gemeenschap kijken wat ik toch kan doen. Op Europees en rijksniveau ontbreekt er wellicht van alles en wordt er geen stop gezet. Wel kan ik ervoor zorgen dat de bedrijven die vanuit dit deel van Nederland handel drijven met China in ieder geval meegaan langs de voorwaarden die wij belangrijk vinden. Daarmee ondernemen wij actie binnen onze cirkel van invloed.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik weet niet waar dit over gaat. Wat is uw vraag?

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Bent u het niet met mij eens dat wij op provinciaal niveau wel iets kunnen betekenen voor de bedrijven die naar China gaan? U zegt dat er op Europees en rijksniveau niks gebeurt, maar op provinciaal niveau kunnen wij wel degelijk wat betekenen voor de bedrijven in de provincie die handel drijven met China.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! In mijn tekst kom ik terug op uw vraag. Ik ken een middelgrote onderneming uit dit land met een vestiging in China. Het is voor hem onmogelijk om geld uit China terug naar Nederland te halen. Handelsverdragen zijn altijd eenrichtingsverkeer. Dit is afgesloten door beroeps politici die zeggen dat het zo goed is voor ons als wij de kas van de communistische partij in China spekken.

De PVV is voor de beëindiging van de relatie met het communistische regiem. Het idee dat wij invloed hebben als wij met hen in gesprek blijven, is buitengewoon naïef. In de commissie heb ik gezegd dat dit de grens van stupiditeit overschrijdt. Ik maak mij sterk dat de laatste waarschuwing die de heer Bart, de heer De Droog en de heer Boswijk aan het communistische regiem richten, niet veel indruk zal maken.

De VOORZITTER: De heer De Droog heeft een interruptie.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! D66 zegt niet dat wij vanuit de provincie met een dikke vinger naar de Chinese overheid gaan. Ik heb niet de verwachting dat de provincie Utrecht heel China kan kantelen. De dingen die wij doen, kunnen wij wel op een goede manier inrichten. Daar zie ik onze invloed.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Er is helemaal geen invloed. Sinds 2014 is de Europese Unie bezig met het sluiten van nieuwe handelsverdragen met China. Dat lukt niet vanwege mensenrechten. Amnesty International zegt dat China mensenrechten kan schenden met hulp van techniek uit de Europese Unie. Wees daar maar trots op.

Wanneer heeft China zich iets gelegen laten liggen van kritiek op hun mensenrechtenbeleid of het communistische beleid. Dat is er niet en gaat er niet komen. Wat ons betreft gaan wij elders in de wereld kijken naar buitenlandse betrekkingen. Ik noemde India. Het kastensysteem is niet mijn systeem, maar India is wel een grote democratie. Er zijn andere landen zoals Brazilië waar je je licht kunt opsteken. Dit is tevens een 'emerging market'. Wij moeten stoppen met de relatie met Guangdong. Dit

legitimeert de communistische onderdrukking, de ontmanteling van de democratie in Hongkong en de martelpraktijken. Daaraan moeten wij niet meedoen.

De VOORZITTER: De heer De Droog heeft een interruptie.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Het is een heel flauw argument, maar het betoog van de heer Dercksen roept bij mij de volgende vraag op: bent u thuis ook zo recht in de leer dat u geen enkel product uit dat deel van de wereld meer aanschaft? Daarmee heeft u invloed op dat wat daar gebeurt.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Wij zijn er niet tegen dat er handel wordt gedreven met andere delen van de wereld. Er zijn intussen wetten en Europese richtlijnen die een ketenaansprakelijk houdt voor de productie. Wij spreken vandaag over een vriendschapsband met een andere provincie. Tegen de jongens thuis zeg ik: "Met dit soort mensen moet je geen vrienden zijn." Hetzelfde doe ik hier ook.

De VOORZITTER: De heer Boswijk heeft een interruptie.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Er wordt hier de maat genomen naar het CDA door te zeggen dat wij een christelijke partij zijn en hoe wij dit dan kunnen vertalen. Vervolgens wordt er gezegd dat de arbeidssituatie in de concentratiekampen en de verdwijning van mensen verschrikkelijk is, maar het interesseert u niet waar een product vandaan komt als het voor een habbekrats gekocht kan worden. Dan haak ik af.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Wij kunnen moeilijk de hele internationale handel platleggen. In een interruptiedebatje met u heb ik gezegd dat wij ervoor moeten zorgen dat wij meer zelfvoorzienend worden. China is vooral zijn eigen markt aan het ontwikkelen. Als zij ons niet meer nodig hebben voor hun export, dan sturen zij niks meer naar ons. Wij moeten er naartoe dat wij een systeem en handelsverdragen hebben die vooral de Nederlandse belangen dient in plaats van die van China.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Keller.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Een vriendschapsverdrag dat is gericht op handel en investeringen met een Chinese provincie. Daar valt nogal wat op af te dingen. China neemt het immers niet zo nauw met mensen- en dierenrechten of dataveiligheid. Het kan niet zo zijn dat handelsbelangen voorrang hebben op een scherpe mensenrechtenagenda.

Natuurlijk ben je in ieder geval in gesprek door het instandhouden van een relatie. Onze fractie twijfelt niet aan de oprechte intenties van dit college om dit gesprek aan te gaan. Vorig jaar bij de bespreking van de missie van november, zei de gedeputeerde echter nog dat hij 'waar het passend is om erover te praten' mensenrechten zou bespreken. Wanneer zijn mensenrechten passend en wanneer zijn deze dat niet? Wanneer deze handelsbelangen in de weg zitten misschien? Hoe verhoudt deze houding van de gedeputeerde zich tot het nieuwe voorstel? Ziet GS nu opeens meer passende mogelijkheden? Wat levert dat passend bespreken eigenlijk op? Wij moeten realistisch zijn over de invloed die de provincie in dat opzicht denkt te hebben.

Het gaat de PvdD niet alleen om mensenrechten, maar ook om dierenrechten. Mensen- en dierenrechten worden in China stelselmatig overtreden zonder dat daar consequenties aan zijn verbonden voor de handel en investeringen. Dit resulteert in nog meer gesleep met dieren. Er ontstaat een kalfsvleesdeal of je krijgt panda's te leen voor een dierentuin. Of het delen van kennis over melkproductie, waaraan eerder werd gerefereerd door het CDA. Dat resulteert in mega superstallen waarin de duizenden melkkoeien in de stal een vreselijk leven leiden. Er worden in China namelijk geen concrete eisen gesteld aan de huisvesting van dieren. Dat moeten wij niet willen. Dan hebben wij het nog niet over de verschrikkelijke dierenmarkten in China. Dit is de hel voor dieren en de perfecte plek voor ziektes. Wij weten inmiddels allemaal waartoe dat kan leiden.

Een vriendenband waarbij zo'n fundamenteel verschil van inzicht in de mensen- en dieren rechten is geen goed idee; dat moet je niet willen. Laat staan een vriend die zich schuldig maakt aan stelselmatige onderdrukking en uitbuiting. Wat ons betreft wordt deze band verbroken. Mocht een meerderheid van de Staten anders beslissen en blijft het verdrag gehandhaafd, dan drukken wij de gedeputeerde op het hart om mens en dier in China niet links te laten liggen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Eggermont.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Het belangrijkste wapen tegen Stalinisme is solidariteit. Dat gold voor mij als 18-jarige jongen toen ik samen met Chinese studenten in Den Haag de solidariteitsdemonstraties tegen de onderdrukking organiseerde. Vandaag geldt dit voor mij in de Staten.

Toen ik de evaluatie las, was ik niet onder de indruk. Ik ben er enorm blij mee dat GroenLinks er zoveel tijd en moeite in heeft gestoken om een amendement te schrijven dat in de commissie de optie 4-plus is gaan heten. Als het amendement wordt aangenomen, dan worden mensenrechtenorganisaties en vakbonden in een positie gebracht waarin zij dingen kunnen doen. Uiteindelijk organiseer je solidariteit.

Tot nu toe bestaat de handelsrelatie alleen maar uit handel en een beetje cultuur en sport. Daarmee vonden de meeste partijen in deze Staten het geen probleem om daarmee een vriendschapsverdrag te hebben al die jaren. Totdat deze evaluatie werd afgedwongen. Dankzij het amendement van GroenLinks hebben wij de mogelijkheid om deze organisatie in positie te brengen en daadwerkelijk iets te organiseren. Voor de SP is het helder: als het amendement wordt aangenomen, dan kunnen wij dit voorstel steunen. Als het amendement niet wordt aangenomen, dan kunnen wij het voorstel niet steunen. Dan houdt het voor ons op. Dan is er geen solidariteit te organiseren.

De VOORZITTER: De heer Potjer heeft een interruptie.

De heer POTJER (FvD): Mijnheer de voorzitter! De heer Eggermont is een man van de vakbond. Dat hoorde ik tijdens de commissie al. Daar sprak u over de vakbond en dat doet u vandaag weer. Denkt u werkelijk dat de vakbond een impact kan hebben op de slavenarbeid van de Oeigoeren?

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Er is maar een manier waarop gewone mensen hun positie kunnen verbeteren: dat is als zij zich organiseren. Dat geldt hier, in dictaturen en overal. Als wij die relatie daarmee kunnen verbeteren en daarmee de organisatie kunnen versterken, dan is het onder alle omstandigheden een verbetering.

De heer POTJER (FvD): Mijnheer de voorzitter! Het is een enorme illusie om te denken dat de communistische partij een Oeigoerse vakbond toestaat.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Je kunt geen vakbond oprichten in China zonder dat dit onder toezicht staat van de Chinese overheid.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Er wordt mij verweten dat ik illusionair ben. Dat is onzin. Overal ter wereld worden er ondergronds vakbonden georganiseerd. Overal ter wereld worden vakbondsleiders omgebracht. Niet alleen in China, ook in Pakistan, Brazilië en overal ter wereld. Het zijn altijd de mensen zelf die opstaan en zich organiseren. Dat kan ondergronds en dat gebeurt in China, Pakistan en Brazilië. Nee, het is mogelijk. Ja, om politiek te bedrijven moet je niet bang zijn.

De VOORZITTER: Mevrouw Bittich heeft een interruptie.

Mevrouw BITTICH (Lijst Bittich): Mijnheer de voorzitter! Ondanks dat ik het idee steun dat samenkomen de beste manier is om in opstand te komen, heb ik een vraag. Zegt u hiermee dat de provincie moet bijdragen door ondergrondse vakbonden in China te organiseren? Moeten wij dat in onze vriendschapsband opnemen?

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Het is goed dat u deze vraag stelt. De afgelopen 25 jaar heeft de vriendschapsband alleen maar uit handel bestaan. Met dit amendement op het statenvoorstel brengen wij vakbonden in positie. Hiermee brengen wij Amnesty International in positie.

De VOORZITTER: De heer Kocken heeft de laatste interruptie op de heer Eggermont.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De heer Eggermont hield een praktisch betoog over het organiseren van solidariteit. In de evaluatie op pagina 21 heb ik het een en ander gelezen over mensenrechten en de pogingen om die aan de orde te stellen. De tekst daarna kon ik niet helemaal plaatsen in uw betoog. Kunt u daarop ingaan? Wat is er niet gelukt wat wel geprobeerd had moeten worden?

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Ik heb pagina 21 niet paraat. Kunt u het centrale punt dat daar gezegd werd naar voren halen?

De heer KOCKEN (SP): Mijnheer de voorzitter! Daar staat dat in het laatste bezoek van de gedeputeerde wel degelijk gesproken is over mensenrechten. Daar staat een oproep van Amnesty International om daarom de vriendschapsrelatie in stand te houden. Dat geeft een ander beeld van de waarde van de vriendschapsrelatie voor het behartigen van mensenrechten dan wat uit uw betoog sprak.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Dat gesprek wordt heel voorzichtig aangegaan, omdat het mandaat er een beetje lag. Het verschil is dat wij door het Memorandum of Understanding dat verder uitdiepen. Dat is nodig.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat er een einde is gekomen aan de inbreng van de heer Eggermont. Het woord is aan de heer Van den Dikkenberg.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Na de commissievergadering is het wat ons betreft eenvoudig: wij willen geen vriendschap met een overheid die minderheden verdrukt en vervolgt. Wij hebben eerder het voorbeeld van de koopman en de dominee aangehaald. De dominee kreeg zo weinig ruimte in China dat u begrijpt dat wij ons daar niet goed bij voelen. Daarom is de SGP mede-indiener van het amendement van de ChristenUnie. Wij willen deze vriendschapsband opzeggen.

Als de vriendschapsband toch blijft bestaan, dan zijn wij het aan onze medemens in China verplicht om deze band te gebruiken om daadwerkelijk iets te veranderen aan de situatie van de mensenrechten in China. Daarbij past geen convenant met de bedrijven die uit Nederland komen en het toch al met ons eens zijn en geen Memorandum of Understanding, maar een convenant met een juridische paragraaf met de provincie Guangdong en betrokken Chinese bedrijven waarin heel concreet verbeteringen worden afgesproken op het gebied van mensenrechten en duurzaamheid. Dat convenant zou samen met het convenant dat Nederlandse bedrijven moeten ondertekenen, voorgelegd worden aan PS. Wij houden hiervoor een amendement achter de hand. De handtekening van China staat onder de Universele verklaring van de rechten van de mens. De waarde daarvan zien wij in het nieuws, laat staan wat de waarde is van een inlegvelletje met een MoU.

Wij houden het vandaag simpel. Onze voorkeur is: verbreek de vriendschap met het Chinese overheidsorgaan. Steun daarom ons amendement. Het alternatief is om concrete stappen af te spreken om de schending van mensenrechten te stoppen met een borging van de uitvoering. Ik wacht daarin de antwoorden van de gedeputeerde af op de vragen van GroenLinks om te kijken naar de uitvoerbaarheid. Ik heb al een voorgevoel welke richting het opgaat. In de tweede termijn kom ik mogelijk met een amendement.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Hoek.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Er is al veel gezegd en 50Plus kan zich bij veel woorden aansluiten, maar waar gaat het eigenlijk over? Hiervoor heb ik twee woorden: handel en mensenrechten. Waar zijn wij beland het de handel? Wat zou er met de Action gebeuren als wij daar onze kerstballen niet meer zouden kopen? Ik zal het u vertellen. Vroeger werd voor kerstavond het kerststalletje van de zolder gehaald. Mijn moeder zette dat in elkaar met echte kaarsjes erbij. Wij gingen naar de schuur om mooie rode Jonathan-appels te halen waarvan wij mooie stukjes maakten; over duurzaamheid gesproken. Laatst heb ik sandalen besteld via internet. Deze kwamen waarschijnlijk uit China, want het hakje was met plakband aan elkaar geplakt. Alles wat je bij de Action en alle andere soorten winkels koopt is niet duurzaam. Dit is gemaakt om snel kapot te gaan, zodat je het weer opnieuw koopt.

Ooit heeft Nederland over alle zeeën gevaren, zoals de Verenigde Oost-Indische Compagnie, de West-Indische Compagnie en allerlei andere zaken waarbij handel betrokken was. Nederland was de grootste handelsorganisatie van de hele wereld. Dat is allemaal weer verdwenen. Net zo goed als de ijstijd en de huidige klimaattoestand. Alles verandert en gaat weer voorbij.

Het allerergste vindt 50Plus hoe men daar met de mensenrechten omgaat in China. Wat kan de provincie Utrecht hierin betekenen? Het coronavirus is bij een persoon begonnen en is inmiddels over de hele wereld verspreid. De intentie van 50Plus is dat het de mensenrechtensituatie in China en op alle plaatsen over de hele wereld waar mensenrechten zwaar geschonden worden, zal kantelen en stoppen. Daarvoor moet je ergens beginnen. 50Plus zal het amendement van de ChristenUnie steunen. Wij denken nog na over het amendement van GroenLinks. Daarover kan ik mij nog niet helemaal uitspreken. Dit is momenteel ons standpunt.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Bittich.

Mevrouw BITTICH (Lijst Bittich): Mijnheer de voorzitter! Onze vriendschapsband met Guangdong vind ik een lastige en ingewikkelde kwestie. Ik hoef inmiddels niet te herhalen waarom dit onderwerp op de agenda staat. De kranten staan er bol van en wij hebben hierover vanmiddag genoeg gehoord. Ik zal niet in herhaling vallen over alle kwesties die wij belangrijk vinden en er een kort uitlichten. Dat is de grootschalige vervolging, opsluiting en marteling van de Oeigoeren. Ik zal niet te veel ingaan op de vreselijke leefomgeving in de regio Xinjiang of op de omstandigheden in de concentratiekampen, want dat is vandaag al genoeg uitgelicht. Waarover ik het wil hebben, is hoe wij hiermee omgaan in de provincie Utrecht.

Tijdens de commissie heb ik van verschillende partijen gehoord dat het beter is om enige invloed uit te kunnen oefenen dan om te stoppen met de vriendschapsband en geen invloed meer te hebben. Hiermee wordt de invloed bedoeld op de regionale mensenrechtenkwesties. Misschien hebben zij daarin gelijk. Misschien kunnen wij door het continueren van de vriendschapsband op enige termijn minimale invloed uitoefenen op de arbeidsomstandigheden of de klimaatdoelen van de regio. Dat zou mooi zijn, want alle kleine beetjes zijn mooi meegenomen. Maar, moeten wij dit tegen elke prijs proberen? Op nationale kwesties zullen wij met het continueren geen enkele invloed kunnen uitoefenen. Die illusie maak ik mij totaal niet.

Wat mij betreft zijn er twee manieren van politiek bedrijven waaruit wij kunnen kiezen. Wij kunnen kiezen uit het bedrijven van pragmatische politiek of van ethische politiek. Wat mij betreft gaat de vraag vandaag niet over onze invloed en in hoeverre wij die invloed kunnen gebruiken om handel te blijven drijven, maar over wie de provincie Utrecht is, wat er in ons DNA zit en welke waarden wij belangrijk vinden. Ik mag hopen dat GS hardop zal uitspreken dat het grootschalig vervolgen en martelen niet in ons DNA zit en dat de provincie Utrecht dit veroordeelt. Met andere woorden: dat wij ethische politiek bedrijven. Als wij dat doen, dan moeten wij ons afvragen wie onze vrienden zijn. Als ik de keuze zou hebben, dan zou ik geen vrienden zijn geweest met een willekeurige dictator om invloed uit te oefenen op hoeveel fooi hij achterlaat in een restaurant. Willen wij ons hieraan verbinden?

Sluiten wij niet bewust onze ogen als wij zeggen: 'Ja, wij vinden het vreselijk, maar doen het voor het geld en de handelsbelangen.'

Laat ik duidelijk zijn. Ik vind het onderwerp moeilijk, omdat ik niet de gewoonte heb individuen, volken of hele regio's verantwoordelijk te houden voor de actie van hun overheid. Ik stel de overheid, en niemand anders dan de overheid, verantwoordelijk voor de vele mensenrechtenschendingen in China. In dit geval gaat het echter om een handelsmissie. Uit voorgaande stukken blijkt dat de nadruk ligt op het onderhouden van economische banden. Deze bedrijven hebben veelal een dikke vinger van de overheid in de pap. In de commissie heb ik gevraagd of er een vorm mogelijk is waarin wij de bedrijven vragen zich uit te spreken tegen bepaalde nationale kwesties. Met die bedrijven kunnen wij zonder gewetensbezwaren banden onderhouden. Dit bleek onrealistisch om te verwachten. Wij spreken in essentie over een overheid-naar-overheid-relatie. Die is onwenselijk. Iets anders wat ik mij afvraag, is waarop wij pas op het verzoek van de commissie over mensenrechten spreken. Ik hoor hierop graag een reactie van het college.

Wij moeten ervoor waken om een algeheel anti-China-sentiment te creëren waarvan veel Nederlandse-Chinezen in ons land last hebben door een grotere mate van discriminatie jegens hen. Ik wek niet de illusie dat er nergens anders in de wereld misstanden zijn of dat er zelfs in ons eigen land geen bedrijven zijn waartegen ik zou ageren als de provincie hiermee een relatie zou hebben. Daarover gaat het echter niet in dit geval. Het gaat over een vriendschapsband met een provincie in China waar wij ontzettend veel te maken hebben met de overheid van dat land. Dit is een vrijwillige band. Wij kiezen hiervoor. De provincie Utrecht is hiervan niet afhankelijk en wij kunnen en moeten ervoor kiezen om constant te toetsen of wij nog willen dat dit onze vrienden zijn. Wat mij betreft is het antwoord op deze vraag: nee. Ondanks dat er wat onduidelijkheid is, zal ik het amendement van de ChristenUnie mede-indienen om onze vriendschapsband te beëindigen.

De VOORZITTER: Met uw inbreng is een einde gekomen aan de inbreng in de eerste termijn van uw Staten. Ik schors de vergadering voor 10 minuten. Om 15.10 uur zal ik de vergadering heropenen.

Schorsing van 14.57 uur tot 15.10 uur.

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Aan de orde is het statenvoorstel over de handelsmissie Guangdong. De eerste termijn door de Staten is geleverd. Het college is in de gelegenheid om te antwoorden via gedeputeerde Strijk. Het woord is aan gedeputeerde Strijk.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De heer Van Oort complimenteerde de Staten met de manier waarop het debat wordt gevoerd. Daarbij kan ik mij aansluiten namens het college. Het is een respectvol debat waarbij de argumenten worden uitgewisseld. Het is mooi om van ieder van u te horen hoe hij of zij persoonlijk tot de afweging is gekomen. Daarbij kwam de politiek op zijn scherpst te liggen, want uiteindelijk moet je een standpunt innemen over ingewikkelde kwesties. Vandaag en in het commissiedebat heb ik van alle fracties gehoord dat wij ons allemaal grote zorgen maken en een negatief oordeel geven over de schending van de mensenrechten in China. Sommigen van u hebben dat geïllustreerd met voorbeelden. Dat herkennen wij allemaal. Het was de heer Bart die aan het begin al zei dat het niet gaat over de vraag of de provincie dat verschrikkelijk vindt, maar hoe de provincie dat duidt en wat dat betekent.

Op hoofdlijnen kun je twee keuzes maken. Als eerste kun je een principiële standpunt innemen en zeggen dat wij geen bijzondere relatie hebben met een land die op deze manier de mensenrechten schendt. De tweede is een pragmatische lijn waarin wij zeggen dat wij onze zorgen bespreken en de samenwerking en handel tussen mensen, bedrijven en organisaties steunen, omdat het goed is voor de mensen daar en hier. Op de langere termijn helpt het misschien om invloed uit te oefenen op een systeem waarover wij onze afkeuring afspreken. Daarvoor hebben wij echter geen garanties. Dit is een zuiver politieke afweging. Daarom heeft GS vanaf het begin gezegd dat deze uitspraak van de Staten moet komen. U moet ons het kader meegeven waarbinnen wij moeten handelen. Het is aan het gekozen parlement om hierover de uitspraak te doen. Aan de andere kant moet GS hier wat van vinden. Wij

zien onze hoofdtaak in dit debat om u goed te informeren. Toen de discussie vorig jaar opspeelde, waren wij bang dat een vriendschapsrelatie van 24 jaar te kort door de bocht geëvalueerd zou worden. Daarvoor hebben wij de tijd genomen om goede argumenten te formuleren. De informatiesessie van maart 2020 was hierin heel waardevol. GS heeft een optie 4 benoemd. U moet dat zien als een advies waarin nogmaals wordt uitgesproken dat GS kijkt naar wat de Staten vinden. Dat is voor ons het kader waaruit wij verder gaan handelen.

Dan mijn eigen afweging. Wat heb ik meegenomen uit de informatiesessie? Welke zaken zijn voor mij persoonlijk relevant geweest in de eindafweging? Dat was een aantal zaken. Ik hoorde de voormalig ambassadeur van Nederland in China in die bespreking zeggen dat je je zorgen goed kunt uitspreken. Als overheden dat op alle niveaus consistent en consequent doen, dan heeft dat invloed. Dat vraagt wel om regionaal, nationaal en op Europese schaal consistent in de boodschap te zijn. Ik hoorde de consul-generaal in die sessie zeggen dat het bijzonder is wat de vriendschapsverbanden op provinciaal niveau betekenen, omdat het met een bepaalde mate van vrijheid gebeurt vanuit de centrale sturing in China. Er wordt ruimte gegeven om provinciaal zaken met elkaar op te pakken die niet direct terugleiden naar de centrale lijn. Wij voeren dit debat bijvoorbeeld in alle vrijheid zonder dat Den Haag daar wat van vindt. Er is ook ruimte voor vrijheid met Guangdong.

In de informatiesessie zei Amnesty International bij monde van de heer Declerck dat zij ervoor kiest om in gesprek te blijven. Zij zou de gelegenheid van die gesprekken graag aangrijpen om individuele casuïstiek voor het voetlicht te brengen. Dit zijn situaties op mensniveau. Op die manier kun je invloed hebben. Als je aan tafel zit, kun je een casus op gepaste wijze voor het voetlicht brengen. Dat raakte mij wel. Hij zei ook dat wanneer het toeval zo was geweest dat de provincie Utrecht een vriendschapsrelatie had gehad met Xinjiang, Amnesty International had gezegd dat wij daarmee moesten stoppen. Zij ziet echter dat Guangdong een andere provincie is. Dat is belangrijk.

Ik zag een rector van een school die een opvatting gaf van zijn mensbeeld en zei hoe belangrijk hij het vindt dat jonge mensen van 16 en 17 jaar internationaal in contact treden met elkaar over wat men daar leert aan waarden en wat dat betekent voor hun verdere leven. De vriendschapsrelatie maakt dat mogelijk. Daarnaast hoorde ik van twee ondernemers wat de vriendschapsrelatie direct voor hen betekent, omdat zij in contact komen met bedrijven die qua schaal innovaties verder kunnen brengen waar ons land te klein voor is. Dat individuele bedrijf kon hierdoor geholpen worden. Dit zijn punten die ik uit de informatiesessie heb meegenomen. Dat haalt het principiële punt niet weg dat aan uw Staten is hoe u dit alles weegt.

Uit de commissie en eerdere gesprekken heb ik begrepen dat het helder is dat het anders moet dan dat het was.

De VOORZITTER: De heer Van de Dikkenberg heeft een interruptie.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik dank de gedeputeerde voor zijn citaten uit de informatiesessie. Ik moet wel zeggen dat het een bepaalde kant van het spectrum belicht. Ik wachtte op de andere kant van het spectrum dat de consul-generaal noemde dat hij niet zonder een aankondiging naar een rechtszaak kan gaan waar openbare rechtspraak plaatsvindt. Dit moet zij altijd afstemmen. Ik hoorde over het risico van bedrijfsspionage en over de camera's op de school. Zo heb ik een heel aantal citaten opgeslagen waarvan ik mij afvroeg of dit over een vriend gaat. Wat is de afgelopen 25 jaar het effect geweest van de paar benoemingen in de marge van mensenrechten? Soms vraag ik mij af of het mensenrechten zijn die worden benoemd op pagina 21. Wat is daarvan het effect geweest?

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik was op het punt gekomen om te benoemen wat ik nog meer heb meegenomen uit de sessie. Dat zijn de punten die de heer Van den Dikkenberg noemde. De invulling van de vriendschapsrelatie moet anders dan dat het was. Wij moeten het onderwerp rondom de mensenrechten scherper durven adresseren. In het voorstel staat dat wij de casuïstiek zullen aanpakken. Dat is wat wij anders gaan doen. Dan blijft de vraag wat het effect daarvan is geweest in de afgelopen jaren. Dat weet ik niet. Ik zie wat de huidige situatie in China is en ik weet niet

of op dat vlak enig effect is geweest vanuit Utrecht. Ik weet niet of een nieuw Memorandum of Understanding met een nieuwe focus een resultaatgarantie geeft dat het gaat wijzigen. Toch denk ik nog steeds dat in de uitwisseling van contacten op een kleiner schaalniveau dingen bereikt kunnen worden en situaties beter gemaakt kunnen worden. Dat is mijn beeld daarbij.

De VOORZITTER: De heer Dercksen heeft een interruptie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Stel dat er een gesprek plaatsvindt, het onmogelijke gebeurt en China zegt dat zij onze kant op bewegen. In hoeverre zouden wij dat kunnen controleren? De heer Van Oort zei treffend dat China mensenrechtenverdragen heeft ondertekend waarvan in de praktijk weinig te merken is. Stel dat China tegen de gedeputeerde of Amnesty International zegt dat zij een beetje onze kant opschuift qua mensenrechten, hoe gaan wij dat dan controleren? Gaan wij daar een inspectieteam naartoe sturen die de mensenrechten in fabrieken controleert? Hoe gaan wij dat doen?

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Wij kunnen nooit met die eenduidigheid controleren wat het effect is van wat je afspreekt. Tussen de directe contacten van een Nederlands bedrijf dat zaken doet met een Chinees bedrijf kunnen wij werken aan de verbetering van bepaalde situaties. Op het moment dat ik daar spreek met de vice-governor van Guangdong en onderwerpen kan adresseren, dan heb ik niet de illusie dat na dat gesprek alles beter gaat in China en men de mensenrechten niet meer schendt. Ik geloof wel dat je met het adresseren het niet verder laat gaan en in kleine situaties een oplossing kunt brengen.

De VOORZITTER: De heer Suna heeft ene interruptie.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde heeft de heer Declerk van Amnesty International aangehaald die heeft gezegd dat wij in gesprek moeten blijven. De heer Declerk zei ook dat het mooi zou zijn als er een vergadering aan gewijd wordt om van gedachten te wisselen met de Chinezen, de betrokkenen en de provincie Utrecht. Gaat de gedeputeerde dit meenemen in het gesprek om een dergelijke bijeenkomst te organiseren?

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Op het moment dat er een missie vanuit Nederland naar China gaat, is er vooraf contact met Amnesty International of er op dat moment schijnende casussen bekend zijn. Dit gaat over individuele casuïstiek, want wij kunnen het hele vraagstuk niet oplossen. Voor een individuele casus kunnen wij op politiek-bestuurlijk niveau aandacht vragen, zodat dit wordt opgelost. Dat is geen garantie, maar de ambassadeur zei dat hij merkte dat het soms wel invloed heeft en dat situaties daarna verbeteren voor mensen.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Begrijp ik hieruit dat in een officiële setting geen ruimte is om over dat onderwerp te spreken en dat u de individuele casuïstiek in de wandelgangen bespreekt?

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Wilt u met PS en Amnesty International deze drie casussen meegeven aan de gedeputeerde? Zo had ik het niet voor mij gezien. Ik zie voor mij dat ik de opdracht meekrijg om met Amnesty International te spreken en dat ik in mijn gesprek met de politiek-bestuurlijk verantwoordelijke in Guangdong een casus bespreek. Ik zag het niet als mijn opdracht dat ik met u publiekelijk te bespreken hoe gereageerd is op een bepaalde casus.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Zo bedoelde ik het niet. Mijn vraag ging erover dat u daar het gesprek gaat voeren met de betrokkenen. Niet dat u de casuïstiek terugkoppelt.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dan heb ik gezegd hoe wij daarmee kunnen omgaan.

De VOORZITTER: Ik stel voor dat de heer Strijk zijn inbreng vervolgt

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het college ziet dat dit een buitengewoon ingewikkelde afweging is voor u. Deze afweging kan twee kanten opgaan die ik allebei kan volgen en begrijpen. Het college geeft u daarbij een eigen reactie. De lijn van de redenering van het amendement A45 is voor het college zuiver. Dit is een volstrekt helder kader, namelijk het beëindigen van de vriendschapsrelatie. Als de meerderheid van u dat vindt, dan is dat de lijn die wij volgen. In punt twee vraagt u: "Deze vriendschapsrelatie te beëindigen en het college van Gedeputeerde Staten te verzoeken dit besluit aan de regering van de provincie Guangdong over te brengen." Dat gaan wij dan doen. Wel zou ik dat graag met het ministerie van Buitenlandse Zaken doen. Met dit amendement stoppen wij een inmiddels vijftienvijftigjarige vriendschapsrelatie waaraan tal van partijen en organisaties zich verbonden hebben. Dat moeten wij op een zorgvuldige manier afronden. Dat is de richting die u met dit amendement meegeeft. Mijn voorstel is dat GS dit met het ministerie Buitenlandse Zaken doet.

Het eerste punt uit het amendement A44 is een algemeen kader. Als u dat meegeeft, dan is dat helder. Het is aan uw Staten of u het eerste punt van het dictum aanneemt. Ik wijs er wel op dat er twee zaken bij worden gehaald, want en passant regelt de VVD het ruimtelijk beleid dat in de visie rond de Omgevingswet staat. Daarnaast wordt er iets gezegd over andere actiepunten voor de economische agenda. Deze punten maken dit amendement minder zuiver. Het college vindt dat wij het ruimtelijk beleid niet als punt drie in het dictum moeten opnemen bij een discussie over de relatie met China. Daardoor is het college negatief over dit amendement. Het eerste punt van het dictum gaat over het debat van vandaag en daarover moet de Staten een uitspraak doen. Blijft het amendement ongewijzigd liggen, dan bestempel ik deze vanuit het college negatief vanwege de andere punten die hierin staan.

Het amendement A43 geeft tevens een heldere richting. Als u die richting meegeeft, dan gaat het college in gesprek met Guangdong om te kijken in welke mate wij tot een Memorandum of Understanding kunnen komen. Daaraan zit geen resultaatverplichting. Ik acht dit werkbaar. Het geeft echter geen garantie op succes. Ik durf het wel aan om deze opdracht te bespreken met de overheid in Guangdong en dan kom ik bij u terug met een nieuw Memorandum of Understanding.

De motie M119 is van een andere orde. Daarin pakt u uw kaderstellende rol. Als u dat als richtlijn meegeeft, dan is dat voor het college een heldere lijn hoe om te gaan met vriendschapsverdragen. Voor de amendementen is het aan de Staten om het college richting mee te geven.

De VOORZITTER: De heer Van den Dikkenberg heeft een interruptie.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde zegt dat het amendement van GroenLinks uitvoerbaar is. Daarin wordt een Memorandum of Understanding voorgesteld. Kunnen wij dat straffer maken richting een convenant waarin daadwerkelijk een gezamenlijke aanpak wordt opgesteld zodat dit echt iets betekent voor de burgers van Guangdong in tegenstelling tot een Memorandum of Understanding waarin wij onze gezamenlijke standpunten toelichten?

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik zie daarin wel een verschil. Dat vind ik wel lastig, want wij hebben een inhoudsdiscussie over wat wij willen bereiken in onze relatie tot Guangdong. Aan de hand van uw vraag gaan wij spreken over de vorm van een overeenkomst. Een Memorandum of Understanding is meer de gemeenschappelijke verklaring die je aflegt waarover je met elkaar wil spreken. Met een convenant zeg je op een juridische wijze wat de uitkomst moet zijn en waartoe je elkaar verplicht. Daarmee is het komen tot een convenant een stuk spannender. Vaak zie je dat een Memorandum of Understanding de eerste stap is naar een later convenant. Het is een stap te ver om op dit moment een convenant voor te stellen. In de terminologie in het internationale verkeer, is een Memorandum of Understanding een veel gebruikte vorm

De VOORZITTER: Mevrouw Hoek heeft een interruptie.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde zei dat een Memorandum of Understanding geen garantie is voor succes. Stel dat het geen succes is, wat gaat u dan doen? Kunt u de

toezegging doen dat wanneer het niet lukt met de opdrachten die u meeneemt uit de verschillende moties en amendementen, wij de relatie verbreken?

De VOORZITTER: Zijn wij al aan de tweede termijn begonnen? De discussie wordt hierdoor erg warzig. Mevrouw Hoek vraagt aan de gedeputeerde wat hij doet als hij geen succes bereikt met zijn inspanning. De gedeputeerde gaat die vraag beantwoorden.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De heer Bart zou mij wijzen op hetzelfde stuk in een van de amendementen. Het college moet terugkomen met een Memorandum of Understanding. De Staten kunnen daarin een afweging maken. Het kan zijn dat ik gedurende gesprekken merk dat wij er niet uitkomen. Dan kan ik bij u terugkomen met de mededeling dat ik niks meer heb om voor te stellen. Ik voel aan dat dit een complex gesprek zal zijn met de mensen in Guangdong.

De VOORZITTER: De heer Kocken heeft een interruptie.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik had in de eerste termijn een vraag gesteld aan de gedeputeerde.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! U had de vraag gesteld of er contact is geweest en of deze eis kan worden ingewilligd.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Daarnaast vroeg ik wat de eisen of wensen aan de Chinese kant kunnen zijn.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Naast uw vraag heb ik nog van drie andere fracties een vraag staan. Er is nog geen contact geweest met China hierover. Ik wil eerst weten wat de richting is van de missie die ik krijg. Gaan wij richting de beëindiging van de vriendschapsrelatie of gaan wij dit een 4-plus invulling geven. Dat maakt nogal uit voor het type gesprek dat ik ga voeren. Als u mij de opdracht geeft om een 4-plus variant uit te werken, dan geeft dat geen garantie op succes. Ik zal dat gesprek aangaan, maar ik weet niet hoe daarop gereageerd wordt. Dat gaat u horen van mij.

In de eerste termijn van de heer Suna zei hij dat bedrijven een convenant moeten tekenen. Het is zo bedoeld dat alleen de bedrijven die meegaan op een missie een convenant tekenen. Er zijn bedrijven die zelfstandig een relatie onderhouden met China en nooit een beroep hebben gedaan op de provincie. Zij hoeven geen convenant te ondertekenen. Ik hoop wel dat zij maatschappelijk verantwoord zullen ondernemen. Dit is onze reikwijdte. Wij durven dit te vragen aan de bedrijven, omdat wij wat doen voor de bedrijven. Wij openen deuren voor hen.

De PvdD sprak over passend bespreken. Hierover hebben wij eerder een discussie gevoerd. Toen ik in Guangdong was, kreeg ik een rondleiding door een fabriek waar de directeur mij rondleidde. Ik realiseer mij dat niet iedereen daar het vrije gesprek met mij voert, maar daar sprak ik met medewerkers die bij een machine stonden. Daar spreek ik niet over de mensenrechten. Dat bedoel ik met passend. Met wie spreek ik wel over de mensenrechten? Op het moment dat ik met de vice-governor van Guangdong zit en bij de burgemeester van een stad kom. Passend spreken is met de mensen die erover gaan en op een toon die past bij het diplomatieke verkeer.

Mevrouw Bittich vroeg mij waarom wij hierover pas spreken op verzoek van de Staten. Deze discussie is gaan spelen in de eerste maand van het college van GS. Ik was nog wat naïef. Ik kwam hier binnen in de eerste week en toen werd gezegd dat ik mijn agenda in november moest vrijmaken, omdat ik dan op reis zou gaan. Ik vroeg of dat het beleid was. Dat wordt al 24 jaar gedaan en het staat in het beleid. Vervolgens heb ik gemerkt dat het een gevoelige discussie was. Wij voeren hier een goed debat, maar in de eerste maand dat het college hier zat is deze discussie door de Staten geagendeerd. Dat het negen maanden heeft geduurd voordat wij dit bespreken in de Staten komt door een virus.

De VOORZITTER: De Staten krijgen de gelegenheid voor de tweede termijn. Het woord is aan de heer Bart.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Dank aan GS voor de heldere beantwoording. Dit debat is een voorbeeld van de manier van besturen waarover wij hebben gesproken aan het begin van deze periode. De coalitie wil op een open manier de discussies aangaan. Uit deze discussie blijkt dat wij het hartstochtelijk oneens kunnen zijn, maar op een respectvolle manier. De verschillen daarin zijn duidelijk.

Wij zijn het allemaal eens over de veroordeling van de misstanden in China en de verschrikkelijke situatie van de Oeigoeren. Waarover wij het niet eens zijn, is hoe wij hier het beste iets tegen kunnen doen. De mogelijkheden die de provincie Utrecht heeft om hier iets aan te doen, moeten wij niet overschatten en niet onderschatten. De band verbreken kan maar een keer. Op het moment dat wij dat doen, benadelen wij Utrechtse bedrijven. Daarnaast wordt er in de gaten gesprongen die wij achterlaten door bedrijven die nog meer maling hebben aan de slechte omstandigheden, door landen die nog minder op hebben met mensenrechten dan hoe wij proberen om deze discussie te voeren. Hierdoor ontstaat er een slechtere situatie voor mensen in China, ondanks dat wij dat doen met de beste bedoelingen.

GroenLinks is ervan overtuigd dat landelijk en Europees werken aan stevigere sancties en betere afspraken hand in hand kunnen gaan met de andere koers die wij voorstellen met het amendement. Door deze andere werkwijze in de prullenbak te gooien, voordat deze uit de 3D-printer van de heer Boswijk is gekomen, lijkt ons meer schade doen dan goed. De overheid van China is een groot onderdeel van het probleem met betrekking tot de mensenrechtenschendingen. Of wij dat leuk vinden of niet, de overheid van China is onderdeel van de oplossing. GroenLinks hoopt dat de provincie Utrecht ervoor kiest om een deel van die oplossing te zijn.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Kocken.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Dank voor de beantwoording door de gedeputeerde. Wij zeggen: als je iets wilt doen, doe het dan stevig en zorg dat je er iets aan hebt. Het valt mij op dat daarvan wordt gezegd dat wij daar niet over spreken. Dat is een duidelijk signaal.

Ik vond het goed dat in de discussie wat opmerkingen werden gemaakt die wel iets met zich meebrengen als je die consistent doorverteld. Wij hebben bijvoorbeeld wel degelijk de keuze om wel of geen spullen bij de Action te kopen. De provincie heeft de keuze om wel of geen Chinese producten in te kopen of producten waarin Chinese onderdelen zitten. Die discussie kunnen wij in het vervolg gaan voeren.

De heer Suna had een indringend verhaal waarin een bijzonder pijnlijke kant van de huidige situatie werd uitgelicht. Hij verwees naar gedeputeerde Van den Berg. Ik ken de heer Van den Berg, maar hij is al enige tijd weg als gedeputeerde. Sinds 2015 zijn er wel dingen veranderd op dat vlak. In de informatiesessie in januari deed Amnesty International de oproep om in gesprek te blijven en de opening te blijven zoeken. Hoe lastig dat ook is en hoezeer wij tegen de mensenrechtensituatie zijn. Dat is de blik die bij ons impact heeft gehad. Wij moeten iets met deze situatie en wij kunnen dat ook. Je moet niet alleen naar je gevoel luisteren door te zeggen dat wij hiermee niks te maken willen hebben, maar je moet kijken waar wij iets kunnen betekenen.

Dan de oproep van de heer De Droog om de samenwerking met elkaar aan te gaan. Ik ben het met hem eens, maar doe dat vanuit datgene dat het meeste effect heeft, namelijk de economische samenwerking met elkaar. Zoek elkaar daarin op.

Tot slot heb ik een vraag aan de gedeputeerde naar aanleiding van de gedachtewisseling van zojuist. Stel dat geen van de drie amendementen noch het voorstel een meerderheid haalt, wat gaat er dan ge-

beuren? In de commissievergadering zei de gedeputeerde dat hij het dan mee terugneemt naar het college. Heeft het college al een idee van wat er dan gezegd wordt?

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Potjer.

De heer POTJER (FvD): Mijnheer de voorzitter! Het is voor de communistische partij enorm belangrijk dat de bevolking haar steunt. Dit soort vriendschapsbanden worden als PR gebruikt door de partij en 'Kijk eens, wij krijgen internationaal respect van onze vrienden'. Hoe ver kan een vriend gaan, voordat je hem of haar geen vriend meer noemt? Je kunt altijd praten met een vriend om te hopen dat hij de goede weg inslaat. Soms als er niet geluisterd wordt en bepaalde grenzen worden overschreden, dan moet je zeggen dat het klaar is. De grens is wat betreft de FvD-fractie ruim overschreden, want wij hebben vandaag immers gepraat over concentratiekampen.

Een vraag aan u allemaal is: als dit geen grens is, wat is dat dan wel? Luisteren wordt niet gedaan en wij zijn al jaren in gesprek met China. Dat zijn wij niet alleen, ook de EU en Nederland zijn in gesprek met China, maar er komt geen concreet voorbeeld van het effect hiervan. Sterker nog, het gaat de verkeerde kant op met de mensenrechten in China.

Het is sympathiek om te zeggen dat wij geen verbanden meer aangaan met ondemocratische landen, maar dan moet je consequent zijn. Een grens is een grens. Anders ben je totaal ongeloofwaardig. Een inclusieve regenboogprovincie moet deze vriendschapsband willen beëindigen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Boswijk.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Dank aan alle Statenleden en de gedeputeerde voor het mooie pittige debat dat wij hebben gevoerd. Het is een vooruitgang dat het debat over dit onderwerp te kunnen voeren. Dat is een hele tijd niet mogelijk geweest.

Het mag duidelijk zijn dat het een gigantisch dilemma is voor het CDA. Enerzijds voelen wij de emotie om deze band direct te verbreken, tegelijkertijd hebben wij geluisterd naar de specialisten, de mensenrechtenorganisatie, het Utrechtse bedrijfsleven en gekeken wat wij zelf doen als consumenten. Dan komen wij tot de conclusie dat wij dit amendement moeten indienen om nog enigszins impact te hebben. Dat betekent niet dat wij deze vriendschapsband koste wat het kost willen behouden. Bij punt drie staat heel duidelijk dat de gedeputeerde bij ons terugkomt. Dat zal voor ons het moment zijn waarop wij kunnen zien of wij tevreden zijn met het behaalde resultaat. Zo niet, dan kunnen wij de vriendschapsband verbreken. Wij voelen de grote verantwoordelijkheid om enigszins invloed te hebben op de omstandigheden van de mensen die daar wonen.

Als laatste werd een aantal keren de opmerking gemaakt dat het CDA een christelijke partij is. Daar werd wat lacherig over gedaan. Ik zit hier niet alleen om verantwoording af te leggen aan mijn kiezers, maar ook aan iemand anders. Dat neem ik mee in dit besluit. Ik hoop dat andere partijen hierdoor enigszins gerustgesteld zijn.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer De Droog.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik heb niet veel toe te voegen aan het debat. Het was een mooi debat. Ik blijf bij de lijn van ons ingediende amendement. Als dit amendement wordt aangenomen, dan zullen wij het voorstel steunen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Suna.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Uit de beantwoording van de gedeputeerde merken wij dat hij twijfels heeft of hij resultaten kan boeken in Guangdong. Wij zijn ervan overtuigd dat dit niet het geval zal zijn. Ik heb hem gevraagd of hij alleen hoopt dat hij resultaten boekt. Hij heeft deze vraag niet beantwoord. Het klonk alsof hij erop hoopt, maar geen hoge verwachtingen heeft. Als dit niet klopt, dan kan de gedeputeerde mij straks corrigeren.

Dat betekent dat wij het college op pad sturen met een moeilijke missie, waarvan wij bij voorbaat weten dat wij hiermee weinig tot niks bereiken. De discussie hebben wij in de eerste termijn gevoerd. Er zou wellicht wel wat bereikt kunnen worden op economisch vlak. Daaraan voldoet het amendement van GroenLinks. Dit is een stap, maar niet de stap die de PvdA graag ziet.

De VOORZITTER: De heer Eggermont heeft een interruptie.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! De heer Suna had mij beloofd om na te denken over wie hij is of wie de PvdA is en wie hun vrienden zijn, omdat de heer Suna zijn eerste termijn begon met een mooi spreekwoord.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik heb hierover nagedacht, maar in de vriendschapsband van 25 jaar met Guangdong heeft de PvdA geen grote rol gespeeld. In 2005 heeft de PvdA al aangedrongen op de situatie aldaar. Daarnaast hebben wij hiervoor in het afgelopen jaar meerdere malen aandacht gevraagd, zowel landelijk als regionaal. De PvdA heeft flinke stappen gezet. Als alle partijen zouden doen wat de PvdA heeft gedaan, dan zouden wij goede vrienden hebben om zaken mee te doen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Van Oort.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde stelde een vraag aan ons, namelijk of hij met het ministerie van Buitenlandse Zaken aan de slag mag als de vriendschapsband beëindigd wordt. Dat mag vanzelfsprekend, dat hoort bij de verantwoordelijkheid van het college om een goede uitvoering te geven aan een aangenomen amendement. Dat moet het college doen op de wijze die het college denkt dat goed is. Het amendement wordt mede ondertekend door mevrouw Bitlich.

Wij blijven vanzelfsprekend bij het amendement, omdat de overheid een deel van de oplossing is. De heer Bart zegt hetzelfde, maar op het eind maken wij een andere afslag. Wij denken namelijk dat er al heel vaak met China door veel partijen is gesproken. Zij zullen het ongetwijfeld minzaam aanhoren, maar er is niks veranderd. Sinds Mao Zedong aan de macht kwam zijn er miljoenen mensen overleden. Dat is iets wat wij de communistische partij moeten inwrijven. De huidige situatie is iets beter dan de situatie van 1940, maar niet veel. Het is goed om te stoppen met de vriendschapsband. Het is wat naïef om te denken dat een goed gesprek met de Chinese overheid zal helpen. Mocht het zover komen en het zou lukken, dan zou dat wel fantastisch zijn. Zo eerlijk zal ik tegen die tijd wel zijn. Ik denk echter dat wij daarvoor nog even door moeten dromen.

De VOORZITTER: De heer Boswijk heeft een interruptie.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Hoe kijkt de heer Van Oort naar de mensenrechtenorganisaties die allemaal zeggen dat wij met China in gesprek moeten blijven. Daardoor laat het CDA zich leiden. Ik snap uw gevoel om te stoppen met de vriendschapsband. De mensen die niks anders doen dan mensenrechten ter sprake brengen, zeggen echter dat wij hierover nog drie keer moeten nadenken.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik heb de heer Declerck van Amnesty International heel nadrukkelijk gehoord. Hij heeft casussen aangedragen van mensen die in Guangdong verdwenen zijn. Ik begrijp wat hij zegt en hij is bezig met individuele casussen. Dat is heel goed en ik ben lid van Amnesty International. Het probleem is echter dat wij vanuit de overheid niet over individuen gaan, maar over een systeem dat volledige verrot is. Dat gaat niet over drie mensen waarvoor Amnesty International heel goed werk doet, het gaat over de manier waarop wij handel drijven met mensen die bij miljoenen mensen de arbeidsrechten en de mensenrechten met voeten treden. Dat is het probleem. Ik begrijp de oproep van Amnesty International en zou het de hand willen reiken. Tegelijkertijd moeten wij vanuit Utrecht een andere afweging maken over veel meer mensen. De overheid kan een keer een echt signaal geven voor alle miljoenen mensen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat er een herhaling in de discussie zit. Ik wil niet alle inhoudelijke stellingen opnieuw zien langskomen. De heer Bart heeft een interruptie.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik heb het gevoel dat de woorden van Amnesty International verkeerd geïnterpreteerd worden. Amnesty International is bezig met de individuele casussen, maar zegt dat wij in gesprek moeten blijven om invloed te hebben op het systeem. Waarin zit het verschil in visie met de ChristenUnie?

De VOORZITTER: De heer Van Oort krijgt het woord onder de voorwaarde dat het een korte reactie is. Het is mooi dat u in de tweede termijn duidelijk zegt hoe u de afweging maakt. U bent zelf uw belangrijkste getuige daarin, in plaats van dat wij andere partijen erbij halen.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De ChristenUnie onderscheidt nadrukkelijk twee onderdelen. Ten eerste de situatie daar. Ten tweede hoe wij in de spiegel kunnen kijken als wij gebruik maken van de spullen die wij verkrijgen door handel te drijven met China. Daar zit voor ons de doorslag.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Dercksen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De Chinese overheid gebruikt de Europese techniek om tegen de eigen bevolking in te zetten. Wij moeten heel voorzichtig zijn met het verkopen en implementeren van de techniek in China, want je bent in de kortste keren het intellectueel eigendom kwijt.

Ik heb een tijdje getwijfeld of ik de tweede opmerking zou maken, maar ik hoorde de heer Potjer over de concentratiekampen en de heer Van Oort over 1940. Iemand uit mijn vastgoedrelatie heeft een drukkerij en brengt boeken uit over de Tweede Wereldoorlog. Ik ben een boek aan het lezen dat heet 'Boekhouders van de Holocaust'. Daarin wordt in detail beschreven hoe beroepsgroepen, zoals notarissen en makelaars, hebben meegewerkt aan het onteigenen van eigendom van de Joodse gemeenschap. Daarnaast wordt beschreven hoe de overheid zich binnen de kortste keren ten dienste heeft gesteld van de bezetter. Dat ging zelfs zover dat de mensen die net niet aan de voorwaarden voldeden toch werden afgevoerd, omdat mensen bij de overheid wat vakjes inkruisten voor de bezetter. Ik ben geen praktiserend Christen, maar wij hebben in China te maken met kampen. Ik zou mezelf niet in de spiegel aankijken als ik voor een voorstel zou stemmen waarin staat dat wij een vriendschapsband hebben met deze staat.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Keller.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb geen toevoegingen aan mijn eerste termijn.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Eggermont.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Ik heb zowel de heer Bart als de heer Van Oort horen zeggen dat de overheid een deel van de oplossing is. Ik ben het grondig met hun oneens. Niet de overheid is een deel van de oplossing, maar mensen zijn dat. Dat is het mooie van het amendement A43, omdat het de kans geeft om er in te stoppen wat nodig is. Daardoor bestaat de kans dat mensen zich beter kunnen organiseren en zaken beter gaan. Als dit gaat gebeuren, dan is het niet meer een vriendschapsverdrag dat alleen bestaat uit handel. Er is geen zekerheid dat het gaat lukken, maar dan is het de keuze van de Chinese overheid dat zij het heeft opgezegd. Zo staat de SP er in. Wij zullen dan geen traan laten om de verbreking van de vriendschapsband.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Van den Dikkenberg.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Dank aan de collega's voor de bespreking in de eerste termijn en de beantwoording van de gedeputeerde. Ik vroeg aan de gedeputeerde of een convenant uitvoerbaar is. De gedeputeerde zei dat dit een moeilijke opdracht is, maar hij achtte het niet onhaalbaar. Vandaar dat ik een amendement indien waarin wij verzoeken de provincie Guangdong en de Chinese bedrijven een convenant te laten ondertekenen met expliciete aandacht voor mensenrechten en duurzaamheid, nadat dit is voorgelegd aan de Staten. Met een convenant ga je daadwerkelijk met elkaar een proces in. Het gesprek is wellicht moeilijker, maar alleen een inlegvelletje met een verklaring zegt helemaal niks. Het Universele verdrag van de rechten van de mens is explicieter en bindender, maar heeft weinig waarde voor China. Ik zou het concreet willen maken op het beleidsveld waarop wij invloed hebben.

Amendement A46 (SGP): geen vriendschapsband zonder gemeenschappelijke waarden

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 18 november 2020, gehoord de beraadslagen over het Statenvoorstel Uitvoering motie 56 – Handelsmissie Guangdong;

constaterende dat:

- *het college voorstelt de vriendschappelijke band met de Chinese provincie Guangdong met aanpassingen te continueren;*
- *aan bedrijven uit de regio Utrecht die meegaan met een handelsmissie wordt gevraagd een convenant te ondertekenen, met aandacht voor mensenrechten, duurzaamheid, (cyber)veiligheid en risico's op economische spionage;*

overwegende dat:

een dergelijk convenant geen gesprek op gang brengt met de Chinese partners;

besluiten:

een vijfde besluitpunt toe te voegen:

5. *De provincie Guangdong en betrokken Chinese bedrijven een convenant te laten ondertekenen, met expliciete aandacht voor mensenrechten en duurzaamheid;*

de volgende besluitpunten als volgt te wijzigen:

6. *Gedeputeerde Staten de opdracht te geven tot uitwerking van deze convenanten en deze voor te leggen aan de Staten;*
7. *Gedeputeerde Staten de opdracht te geven een brochure op te stellen over internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen en de risico's en kansen van het zakendoen met Chinese bedrijven.*

De VOORZITTER: Het amendement wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging. Vanavond ga ik alle amendementen en moties goed langslopen, zodat u er zeker van bent dat de juiste moties en amendementen in stemming worden gebracht.

Het woord is aan mevrouw Hoek.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Alles gehoord hebbende en de onzekerheid of de missie waarmee de gedeputeerde op pad zal gaan wel of niet zal slagen, heeft mij al over de streep getrokken. Het begon met de Oeigoeren en er komen steeds meer etnische eenheden bij die onderdrukt worden en in strafkampen terecht komen, terwijl men vanuit de westerse wereld al heel lang probeert te sturen om dit regiem tot anders handelen te brengen. Dat lukt niet. Het wordt alleen maar erger. 50Plus is van mening dat wij beter kunnen stoppen met deze relatie.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Bittich.

Mevrouw BITTICH (Lijst Bittich): Mijnheer de voorzitter! Ik kan heel kort zijn. Ik herinner mijn collega's eraan dat wij de keuze hebben uit twee soorten politiek bedrijven: ethisch of pragmatisch. Ik dring erop aan om voor het eerste te gaan. Mocht het zover komen dat de vriendschapsband wordt

voorgezet, hopelijk onder de voorwaarden van het amendement van GroenLinks, dan wil ik een waarschuwing meegeven aan ons allemaal: wij vallen in de val van een 'sunk cost bias'. Dit is een term uit de economie die tevens toepasbaar is op menselijke beslissingen. Het gaat over het idee dat je moeilijk terug kunt komen als je een stap hebt gezet, omdat je hierin geïnvesteerd hebt. Ik ben er bang voor dat wij het amendement van GroenLinks aannemen en denken dat wij er op elk moment uit kunnen stappen, maar dat wij er tegen die tijd zoveel in geïnvesteerd hebben dat wij ermee doorgaan. Dat is een kleine waarschuwing die ik meegeef. Ik hoop dat wij daarvoor zullen waken.

De VOORZITTER: De heer Boswijk heeft een interruptie.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik wil een punt helder maken. Het is tot nu toe een mooi debat, maar ik vind het vervelend dat er een verschil wordt geschetst tussen de mensen die ethisch kiezen en de mensen die pragmatisch kiezen. Schijnbaar ben ik dan niet ethisch bezig. Het CDA maakt juist deze keuze, omdat wij denken dat wij hiermee invloed hebben op mensenrechten. In mijn ogen is dat ethisch.

Mevrouw BITTICH (Lijst Bittich): Mijnheer de voorzitter! Ik snap dat het vervelend kan overkomen, maar wat laat je de boventoon voeren? Als je het belangrijker vindt dat je geen vrienden bent met een land dat op die manier omgaat met mensenrechten, dan stop je ermee. Of vind je de vriendschapsband van 25 jaar belangrijker en wil je daarnaast spreken over mensenrechten. Dat is wat ik bedoel met mijn opmerking.

De VOORZITTER: Waarvan akte. Dat was de tweede termijn van uw Staten. Ik kijk naar de gedeputeerde voor een aantal korte antwoorden.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De VVD vraagt wat het college doet als het voorstel het niet haalt en geen of een van de amendementen het haalt. Dan geeft u geen richting mee aan het college.

De VOORZITTER: De heer De Droog heeft een interruptie.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! In het besluit liggen vier voorstellen waarbij de keuze van GS luidt dat zij voor het vierde voorstel kiezen. Er ligt een amendement dat voor de eerste variant gaat, een amendement dat voor een 4-plus variant gaat en een aangepaste variant van de VVD. Stel dat een van die amendementen aangenomen wordt, is dat impliciet een besluit conform het voorstel?

De VOORZITTER: Mag ik daar iets over zeggen? Het werkt zo dat wij eerst de amendementen in stemming brengen voordat het besluit in stemming wordt gebracht. Daarna worden de eventueel ingediende moties in stemming gebracht. Dat betekent dat wij zullen proberen het meest verstrekkende amendement als eerste in stemming te brengen. Dat is het amendement om te stoppen met de relatie. Zo zullen wij dat opbouwen. De eventualiteit kan zich voordoen dat geen van de amendementen een meerderheid haalt in de Staten en dat het besluit geen meerderheid haalt in de Staten. Dan is de situatie onveranderd. Dan heeft de provincie het Chinabeleid met in achtname van alles wat daarover geëvalueerd en uitgesproken is. Dat is in de sfeer van de suggesties. Als u dan toch een motie achter de hand wilt hebben om het college richting te geven wat de vervolgstap kan zijn, dan moet u deze motie vanavond eerst indienen. Het woord is aan de gedeputeerde.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Wat als die situatie ontstaat? Dan wil het college daarover in alle rust nadenken. Binnen twee maanden zullen wij u daarover een voorstel doen toekomen. De commissaris heeft zojuist aangegeven wat er dan kan spelen.

Vanuit de PvdA kwam de vraag of deze gedeputeerde hoop heeft. Als uw Staten na een zorgvuldig debat zeggen dat wij de vriendschapsband verbreken, dan scheelt mij dat een hoop werk. Op het moment dat u zegt dat de vriendschapsband belangrijk is en ertoe doet, dan is dit een opdracht waarvan ik de zwaarte voel. Toch zal ik deze opdracht uitvoeren. Dat is de reden waarom het college dat voorstelt.

Ik geloof dat wij daarmee verschil kunnen maken. Hoe klein dit ook is. Voor mij speelt hierbij het vlindereffect. De wetmatigheid van de wiskundige de heer Lorenz, die zei dat de vleugelslag van een vlinder maanden later een orkaan kan veroorzaken. Dat geldt in complexe systemen. Ook al zijn het soms hele kleine stappen in hele grote kwesties, uiteindelijk kun je het verschil maken. Met die hoop zou ik de opdracht oppakken en mij hiervoor inzetten. Ik heb nadrukkelijk aangegeven dat ik vind dat uw Staten daarover de richting moet geven.

Dat kom ik bij het punt van de SGP. Ik kan mij niet herinneren dat ik heb gezegd dat ik net zo lief voor een convenant als een Memorandum of Understanding kies. Een convenant is echt een stap verder. Daaraan zitten zwaardere juridische kanten. Als wij in dit delicate dossier vervolgstappen maken die een behoorlijke intensivering geven en een nieuwe focus in de relatie, dan ben ik voorstander van een Memorandum of Understanding. Dit is de gebruikelijke lijn in het internationale verkeer. Het oordeel over het amendement leg ik bij de Staten, maar het is een behoorlijke uitbreiding. Laten wij dat in stapjes doen. Dat is het wezenskenmerk van het debat dat wij tot nu toe hebben gevoerd.

De VOORZITTER: Mevrouw Hoek heeft een interruptie.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde sprak over een vlinder die een orkaan kan veroorzaken. Dat kan natuurlijk beide kanten op. Wij kunnen ook het verschil maken door de vriendschapsband te verbreken. Dat kan hetzelfde effect hebben.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een procedurele vraag.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Bart.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik interpreteer uw eerdere opmerking dat het liggende beleid de motie M56 is. Dat zou betekenen dat er geen nieuwe zienswijze komt totdat er een nieuw besluit ligt. Blijft dat dan de status quo?

De VOORZITTER: Zo zal het college dat interpreteren.

Wij zijn aan het einde gekomen van een goed en tijdvregend debat. Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording. Met het oog op de tijd is mijn voorstel dat wij doorgaan met de moties vreemd aan de orde van de dag die geagendeerd zijn. Gedeputeerde Van Essen kan de zaal betreden. Ik vraag u om zich bij de moties vreemd aan de orde van de dag te beperken in uw inbreng, anders halen wij 18.00 uur niet. Dat zou niet goed zijn.

Motie M120 vreemd aan de orde van de dag sabbatical pauzelandship Rijnenburg.

De VOORZITTER: Wij heten de heer Van Essen van harte welkom in de statenzaal. Aan de orde is de motie vreemd aan de orde van de dag sabbatical pauzelandship Rijnenburg, ingediend door het FvD. De heer Weijers zal deze motie toelichten.

De heer WEIJERS (FvD): Mijnheer de voorzitter! Na dit lange en enerverende debat komt Rijnenburg ter sprake, zoals aangekondigd aan het begin van deze vergadering. De reden om deze motie in te dienen is vanwege drie zaken die de afgelopen weken gespeeld hebben. Dat is een stellingname door de gemeente Utrecht, de inmiddels aangehouden motie in de Tweede Kamer over Rijnenburg en het voornemen van de provincie Utrecht om samen met de gemeente Utrecht een conferentie te houden over Rijnenburg. Het FvD heeft zich vorige week opgeworpen als mediator middels de Rijnenburgconferentie. Deze motie is bedoeld om de slagingskans te vergroten. Het is geen motie die is bedoeld voor of tegen wat er in dit gebied moet gebeuren.

Ik zal kort toelichten waarom het FvD vorige week niet heeft ingestemd met de motie over Rijnenburg. Wij horen, zien en lezen het relevante krachtenveld van dit dossier, dat zowel de provincie als de gemeente Utrecht niet als neutrale voortrekker worden gezien, zoals de neutrale verbinder. Te veel en te vaak zijn deze relevante partijen vooringenomen. Zij zijn zelf voorstander van een vijftal windturbi-

nes en houden het concept van een pauzelandschap aan tot 2030 of tot 2035. Of althans, dat sluiten zij niet uit. Dan is het alsof de impasse van het kerstmenu doorbroken wordt door het voorzitterschap van een konijn en een kalkoen. Een aantal partijen zal zich afvragen of dit geloofwaardig is. Dat gaat niet werken.

Een Rijnenbrugconferentie gaat aan betekenis winnen als tijdelijk op een aantal belangrijke dwarsliggende elementen in het gesprek de neutraliteit wordt hersteld. Dat doe je door beide zaken: de windturbines en het begin van het bouwjaar in 2030 of 2035, een jaar lang de status van een optie te geven. Hierdoor kunnen de gesprekken van kalmte worden voorzien.

Ik refereerde al aan de aangehouden motie over Rijnenburg in de Tweede Kamer. Tot wanneer is deze motie aangehouden? De conferentie roept op om dat op korte termijn te doen. Het zal mij niks verbazen dat de aangehouden motie in de Tweede Kamer pas na de verkiezingen weer opduikt. Dan is een Rijnenbrugconferentie prematuur. Wanneer deze motie opduikt, is het handig om geen verplichtingen of toezeggingen in een bepaalde richting te doen.

Deze motie vreemd aan de orde van de dag zegt om te neutraliseren en een sabbatical te nemen. Kom even uit je loopgraven om het gesprek beter op gang te laten brengen. Als er dan veel meer zaken bekend zijn, kun je alsnog een definitief standpunt innemen voor de gebiedsontwikkeling. Trek de inhoudelijke blokkades van het pauzelandschap tot 2030 of 2030 en de vijf windturbines er even uit. Geef dat een optionele status voor een jaar. Dan is de kans veel groter dat wij tot een oplossing kunnen komen.

Motie M120 vreemd aan de orde van de dag (FvD): sabbatical pauzelandschap Rijnenburg

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 18 november;

constaterende:

- *dat het tekort aan gewenste, vooral grondgebonden woningen in de provincie Utrecht razendsnel oploopt in relatie tot de vraag;*
- *dat een doorbraak in de gebiedsontwikkeling Rijnenburg geblokkeerd wordt door het voornemen om er enkele windturbines te plaatsen;*
- *dat een doorbraak in de gebiedsontwikkeling Rijnenburg geblokkeerd wordt door de situatie dat er pas na 2030 sprake kan zijn van woningbouw;*

overwegende:

- *dat een forse MKB-impuls voor de regionale post-Corona economie gewenst is;*
- *dat gebiedsontwikkeling voor het plan-Rijnenburg het komende half jaar nog te maken krijgt met forse politieke en economische onzekerheden;*

spreken uit dat:

- *er in ieder geval gedurende een jaar door GS/PS Utrecht geen definitieve besluiten worden genomen die woningbouw vanaf 2025 blokkeren;*
- *er in ieder geval gedurende een jaar door GS/PS Utrecht geen definitieve besluiten worden genomen die de plaatsing van windturbines niet meer kunnen verhinderen;*

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie vreemd aan de orde van de dag wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging.

Ik stel voor dat de gedeputeerde kort reageert. Daarna kunnen de fracties kort reageren. Hele lange beschouwingen passen hier minder goed bij. Het woord is aan gedeputeerde Van Essen.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het college moet deze motie ontraden. Dat zal ik nader toelichten. De urgentie van de woningbouwopgave en de energietransitie is heel groot. Het college wil beide opgaven voortvarend aanpakken. Dat vraagt om het maken van keuzes en om

doorpakken. Deze motie roept op tot een sabbatical. Dat komt erop neer dat wij belangrijke besluiten voor ons uit schuiven. Dat past niet bij de urgentie van deze opgave. Daarnaast herkent het college zich niet in de constatering in de motie, met als kern dat het pauzelandchap de blokkade is voor woningbouw.

De plannen voor een energielandschap aan de noordrand van Rijnenburg kunnen prima samengaan met eventuele woningbouw. Woningbouw in Rijnenburg is voorsnog echter niet realistisch vanwege de gebrekkige bereikbaarheid. Het zou op dit moment direct leiden tot een hartinfarct van het mobiliteitssysteem in heel Nederland. Enorme woningbouw in de regio vraagt belangrijke investeringen in de bereikbaarheid. Daarvoor hebben wij het Rijk keihard nodig. Daarom is het college blij dat het Rijk, de provincie en de U16-gemeenten volgende week bij het BO-MIRT afspraken maken over de ontwikkelstrategie voor de regio Utrecht. Bij de uitwerking daarvan wordt gekeken naar wat er nodig is om de ontwikkeling van Rijnenburg op termijn mogelijk te maken. Met de ontwikkelruimte in de grote U en bij de regionale knopen is er voldoende plancapaciteit voor nieuwe woningen in beeld tot 2040 zonder Rijnenburg.

Doordat het Rijk zich committeert aan Utrecht Nabij, ontstaat er een perspectief voor de realisatie van de broodnodige mobiliteitsinvesteringen. Dat vraagt wel van ons om koers te houden en te bouwen in de richting die wij via Utrecht Nabij gezamenlijk kiezen. De besluitvorming daarover vindt uiteraard hier plaats in de provinciale Omgevingsvisie in het eerste kwartaal van 2021. Het lijkt ons onverstandig om de besluitvorming van de Omgevingsvisie verder voor ons uit te schuiven.

Aan de urgente opgaven voor de opwekking van schone elektriciteit geven de gemeenten samen met de U16 invulling. Wij hebben ons gezamenlijk gecommitteerd aan het Klimaatakkoord en via de concept-RESSen aan de bijdrage van 1.8 TWh van de landelijke opgave. Wij hechten er daarbij aan dat alle 16 gemeenten plannen maken voor de meest geschikte locaties. Dat geldt zeker voor de gemeente Utrecht met het verreweg hoogste energiegebruik van alle gemeenten in de provincie. Het plan voor Rijnenburg past goed in de denkrichting van de concept-RESSen en in onze ontwerpomgevingsvisie. Over de energieopgave zal komend jaar verdere besluitvorming plaatsvinden, op hoofdlijnen in de Omgevingsvisie en de meer specifieke keuzes worden gemaakt in de RES 1.0. De besluitvorming daarover kunnen en willen wij niet voor ons uit schuiven. Daarmee ontstaat geen blokkade voor eventuele woningbouw op de langere termijn.

De VOORZITTER: Het is goed gebruik om de fracties langs te gaan. Tot slot heeft de heer Weijers het woord. Als eerste is het woord aan mevrouw De Jong.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik wil met iedereen over Rijnenburg praten, zowel over het element wonen als over het element energietransitie. GroenLinks voelt zich momenteel senang bij het beleid om eerst binnenstedelijk te bouwen. Wij hebben een toelichting gekregen dat er voldoende binnenstedelijke ruimte is. Dat uitgangspunt wil ik niet doorbreken. Hetzelfde geldt voor het energie-element. Wij hebben met elkaar iets vastgesteld over een RES. Op dit moment zie ik geen enkele aanleiding om daarin verandering aan te brengen.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw De Man.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De VVD heeft begrip voor de neutrale positie van de provincie. De motie van de Tweede Kamer is aangehouden. Het is een paardenmiddel als het wordt aangenomen en de vraag is of het wordt uitgevoerd. Het is een stok achter de deur voor een mooi gesprek, maar wij zoeken meer de balans onderling.

De hoofdreden dat de VVD moeite heeft met deze motie, is dat er wordt gezegd dat alle besluiten op slot moeten. De VVD heeft de intentie om in de discussie over de Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening ruimte te zoeken om woningbouw op kortere termijn in Rijnenburg wel mogelijk te maken. Wij zetten onszelf op slot met deze motie. Als u met uw voorstel bedoelt dat alleen de stad

Utrecht op slot wordt gezet, dan moet dat specifieker verwoord worden. Ik wil niet de Staten blokkeren om amendementen en moties in te dienen tegen de Omgevingsvisie.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Wijntjes.

De heer WIJNTJES (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het CDA sluit zich aan bij de woorden van de gedeputeerde.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Veen.

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Het woord Rijnenburg valt zo vaak in deze Staten. Ik overweeg een motie in te dienen dat de persoon die voor de honderdste keer Rijnenburg noemt, de volledige Staten op taart trakteert.

Ik heb begrip voor de urgentie en de neutrale positie die het FvD aanhaalt. Ik zie echter geen aanleiding om verandering te brengen in het huidige beleid. Bovendien betekent het stilleggen van het debat, het stilleggen van enige voortgang in dit dossier. Dat zou eeuwig zonde zijn.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Lejeune.

Mevrouw LEJEUNE (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De PvdA deelt de zorg over de wooncrisis met het FvD. Wij constateren echter dat er ook een klimaatcrisis is. Tot 2030 zijn er voldoende locaties rondom de stad Utrecht voor woningbouw in beeld. Tot die tijd kan Rijnenburg ingericht worden voor het opwekken van duurzame energie. Het laatste dat wij willen is een jaar niks doen. Stilstand is achteruitgang. Dat kunnen wij ons niet permitteren. Wij moeten juist doorpakken met onderzoek hoe en of woningbouw daar na 2030 mogelijk is. De PvdA zal tegen de motie vreemd aan de orde van de dag stemmen.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Rikkoert.

Mevrouw RIKKOERT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Wat ons betreft zet deze motie alles op slot, zowel het denken over bouwen als het denken over energie. Bovendien zijn beide gevraagde punten niet aan de orde, want de gemeente is aan zet.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Dercksen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik stel vast dat er geen begin van een klimaatcrisis is. De PVV zal deze motie steunen. In maart komt er een nieuw kabinet dat dit gebied zal aanwijzen als inpassingsplan. Alles wat wij hier gaan bespreken is verloren energie.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Van der Steeg.

De heer VAN DER STEEG (PvdD): Mijnheer de voorzitter! De PvdD-fractie zal tegen deze motie stemmen om de simpele reden dat wij tegen woningbouw in Rijnenburg zijn. Een onderdeel in het dictum spreekt over geen woningbouw na 2025. Wat ons betreft vindt er ook na 2025 geen woningbouw plaats.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Poppe.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! De SP sluit zich aan bij de woorden van de PvdA.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Van den Dikkenberg.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! De SGP zal de motie vreemd aan de orde van de dag van het FvD niet steunen. Als het linkse college van de stad Utrecht besluit om haar energiedoelstellingen binnen de rode contour op te lossen, dan ondervindt zij daarvan de gevol-

gen. Dit is het mooiste voorstel waarin je kunt zien dat de overdrive aan klimaatmaatregelen bijdraagt aan de verhitte woningmarkt. Dat zien wij voor onze ogen gebeuren. Daarom steunt de SGP deze motie niet.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Hoek.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! 50Plus gaat voor woningbouw. Ik heb een onderbuikgevoel dat de ruimte niet eerlijk verdeeld wordt. Er wordt teveel nadruk gelegd op de energie. 50Plus vindt dat wij moeten beginnen met het maken van een plan van aanpak om woningen te realiseren in Rijnenburg. Als het allemaal rond is, inclusief de infrastructuur, dan zijn wij vijf tot zeven jaar verder. Alles is mogelijk in dat gebied. Flevoland was ook een zee. Alle argumenten die aangevoerd worden, zoals gronddeling, legt 50Plus naast zich neer. Er moeten zo snel mogelijk woningen gebouwd worden. Als alle woningen zonnecellen op het dak hebben liggen, zijn er geen windmolens nodig.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Bittich.

Mevrouw BITTICH (Lijst Bittich): Mijnheer de voorzitter! Ik kan mij aansluiten bij de woorden van de ChristenUnie.

De VOORZITTER: Tot slot is het woord aan de heer Weijers.

De heer WEIJERS (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik had niet verwacht dat het debat hierover anders zou zijn gegaan. De gedeputeerde ontraadt de motie. Mijn beeld is dat de Rijnenburgwerkelijkheid hier ervaren wordt als iets tussen overheden. Dat klopt niet, want er zijn investeerders en omwonenden die zich hierin roeren. Als je hier het rondje maakt langs de fracties, dan worden daarin de stellingen betrokken die al sinds jaar en dag worden betrokken. Dat is precies wat er in de Rijnenburgconferentie gaat gebeuren. Wij gaan het zien. Ik verwacht geen meerderheid voor deze motie, maar ik kan hem nog steeds van harte aanbevelen.

De VOORZITTER: Dank aan gedeputeerde Van Essen.

Motie M121 vreemd aan de orde van de dag Utrechtse bibliotheken als bewaker van publieke waarden.

De VOORZITTER: Aan de orde is de motie vreemd aan de orde van de dag Utrechtse bibliotheken als bewaker van publieke waarden, ingediend door het FvD. Ik verzoek de heer Van Muilekom om de statenzaal te betreden. Wij wachten op zijn komst. Welkom aan de heer Van Muilekom. Het woord is aan de heer Dinklo.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Helaas kan ik nog steeds niet in de statenzaal aanwezig zijn. Voor u ligt een motie vreemd aan de orde van de dag die gaat over de grondvesten waarop onze samenleving is gebaseerd en onderhevig is aan erosie. Deze motie gaat niet over de figuur Zwarte Piet en of Piet een racistisch stereotype is of een vervreemdbaar onderdeel is van ons Nederlandse volkscultuur. Deze motie gaat over het vrije debat. Deze motie gaat over diversiteit en inclusiviteit. Woorden die veel gebedigd worden in deze zaal. Deze motie gaat over een provincie die alle kleuren van de regenboog wil vertegenwoordigen en die er pal voor staat dat elke mening in het publieke debat gehoord mag worden. Iets waar mijn fractie pal voor staat.

De bibliotheken in Utrecht hebben in alle stilte boeken met afbeeldingen van Zwarte Piet verwijderd vanwege het maatschappelijke sentiment dat in tegenspraak zou zijn met de goede zeden en omdat mensen deze boeken als discriminerend en kwetsend ervaren. De FvD-fractie is zich ervan bewust dat er een maatschappelijk debat is over de persoon Zwarte Piet en dat de morele standaarden aan veranderingen onderhevig kunnen zijn. Het is echter niet aan de ongekozen bestuurders van de openbare bibliotheken waar alle 1.200.000 inwoners van deze provincie hun boeken halen en de provincie die bij-

na € 3.000.000 bijdraagt om politiek te bedrijven of censuur te plegen door boeken te zuiveren uit de collectie. Waar stopt dit? Waar wordt de lijn getrokken? Sneuvelen de volgende keer alle boeken waar het woord 'blank' in plaats van 'wit' in voorkomt? Of een boek over De scheepsjongens van Bontekoe, dat gaat over hoe wij het gezag in het oosten hebben gevestigd?

In een artikel op de website (onverstaanbaar) zegt het hoofd van het provinciale collectieteam dat achterhaalde boeken met name voor kinderen onmenselijk zijn. Kinderen die deze boeken lezen kunnen snel een verkeerd wereldbeeld krijgen. Zoals de meesten van u weten heb ik twee jonge dochters. Als ik de nieuwste kinderboeken aan hen voorlees, dan staan daarin veel stereotypen die niet stroken met mijn wereldbeeld, zoals de man die werkt en alleen op zondag het vlees snijdt en de vrouw dit thuis zit en de kinderen ophaalt van school en verzorgt. Het is aan de bibliotheek om elk boek aan te bieden en het is aan mij om hierin een keuze te maken die strookt met het wereldbeeld dat ik hen graag meegeef.

Graag wil ik artikel 4 uit de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen citeren: "Een openbare bibliotheekvoorziening heeft een publieke taak die zij voor het algemene publiek vervult op basis van de waarden onafhankelijkheid, betrouwbaarheid, toegankelijkheid, pluriformiteit en authenticiteit." Een collectie baseren op een criterium of dat boeken als kwetsend of discriminerend worden ervaren door vage termen als 'niet meer van deze tijd', is in strijd met deze publieke waarde. Wie bepaalt dat? Verdwijnen de cartoons dan alsnog uit de bibliotheek?

Vorige week stak de heer Strijk zijn hand uit naar mijn partij, omdat hij graag wil besturen namens alle inwoners van de provincie Utrecht. Dat is een gebaar dat wij zeer waardeerden. Met deze motie steek ik nadrukkelijk een hand uit naar alle leden van deze Staten. Een van de taken van dit parlement is om de meerstemmigheid in het publieke domein te waarborgen. Het is niet aan de bibliotheek om stemmen te doven en een bepaald maatschappelijk beeld aan ons op te dringen. Als wij dit toestaan, dan zal een grote groep mensen zich weer niet gehoord voelen. Zij zullen zich genegeerd en uitgesloten voelen en nog verder vervreemd van een overheid die er in hun ogen niet voor hen is.

Graag sluit ik af met een citaat waar ik achter sta: "Wij staan voor een provincie die er voor iedereen is en die diversiteit omarmt." Naast dit citaat staan de vijf handtekeningen van de fractievoorzitters van deze coalitie. Een goede verstaander had al gehoord dat ik citeerde uit het coalitieakkoord. Mijn oproep is: als u werkelijk gelooft in deze waarden, dan rest er geen andere conclusie dan de oproep in deze motie te steunen en GS het gesprek aan te laten gaan waartoe ik GS oproep.

Motie M121 vreemd aan de orde van de dag (FvD): Utrechtse bibliotheken als bewaker van publieke waarden

Provinciale Staten van Utrecht, bijeen in vergadering op woensdag 19 november 2020;

constaterende dat:

- *verschillende nieuwsmediaal berichtten dat bibliotheken in de provincie Utrecht boeken met de afbeelding van zwarte piet verwijderen uit de collectie;*
- *bibliotheekorganisaties dit doen omdat deze boeken niet in lijn zouden zijn met 'de goede zeden';*
- *artikel 4 van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (WSOB) stelt dat bibliotheken haar taak uitoefenen vanuit de publieke waarden; onafhankelijkheid, betrouwbaarheid, toegankelijkheid, pluriformiteit en authenticiteit;*
- *artikel 5 van de WSOB onder andere stelt dat de bibliotheek een plaats is voor ontmoeting en debat en kennismaken met kunst en cultuur;*

overwegende:

- *de provincie conform artikel 6 van de WSOB en in haar rol als financier van uitvoeringsorganisatie BISC een verantwoordelijkheid heeft om ervoor te zorgen dat de bibliotheken uitvoering geven aan diezelfde WSOB;*

- dat bibliotheken een vrijplaats moeten blijven en zijn van diversiteit waar elk boek met welke visie, mening of politieke kleur dan ook beschikbaar moet zijn;
- het niet aan bibliotheek organisaties is om politiek te bedrijven of censuur toe te passen door boeken om wat voor maatschappelijke redenen dan ook uit de collectie te verwijderen;

dragen Gedeputeerde Staten op:

- met BISC en de Utrechtse bibliotheken in gesprek te gaan over de reikwijdte van artikel 4 en artikel 5 van de WSOB en hierover te rapporteren aan Provinciale Staten.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie vreemd aan de orde van de dag wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging. Het woord is aan gedeputeerde Van Muilekom.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dank aan de heer Dinklo voor de inleiding van de motie vreemd aan de orde van de dag. Dit college kiest voor het vrije debat. Tegelijkertijd zijn bibliotheken onafhankelijk. Zij beslissen zelf over hun collectie. Bibliotheken sluiten aan bij de tijdsgeest. Daarvoor is geen landelijk beleid. Soms wordt er lokale context meegenomen. Dat mogen zij zelf bepalen. Daardoor blijven boeken soms in de collectie of worden in het magazijn geplaatst. Daarin maken bibliotheken zelf een keuze. De provincie geeft subsidie aan BiSC. BiSC zorgt ervoor dat het verkeer van de boeken tussen de bibliotheken goed geregeld is. BiSC heeft geen rol in de collectie.

Het is nog steeds zo dat je in het systeem kunt kijken of het boek beschikbaar is, of het in het magazijn opgehaald moet worden of dat het in een andere bibliotheek aanwezig is. Als het boek in een andere bibliotheek beschikbaar is, dan kun je het boek bestellen. Dan zorgt BiSC dat het van de ene bibliotheek in de andere bibliotheek komt. Dat is de rol van BiSC en de provincie. Vandaar dat ik het voorstel van het FvD moet ontraden.

De VOORZITTER: Ik ga de fracties langs om te kijken of zij behoefte hebben om te reageren. Het woord is aan mevrouw Vrielink.

Mevrouw VRIELINK (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Bibliotheken zijn onafhankelijk en gaan over hun eigen collectie. Die collectie verandert continu. Het is niet vreemd dat in de bibliotheken langzaam afscheid genomen wordt van de oude vorm van Piet, omdat de maatschappij voor een andere Piet heeft gekozen. Inhoudelijk hoeven wij deze discussie niet te voeren. GroenLinks staat voor inclusie. Stereotypering past daar niet bij. Daarom zal GroenLinks altijd tegen dit soort moties stemmen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Kocken.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De VVD is voor inclusie en diversiteit. Dat noemen wij vrijheid. Die vrijheid geldt voor de meningsvorming in onze samenleving. De politiek doet geen uitspraken over Zwarte Piet of hoe wij hem ook noemen. Er is sprake van een onderwerp waarover een maatschappelijke discussie is en verdeeldheid heerst. De bibliotheek zou ervoor moeten zorgen dat mensen zich daarover goed kunnen informeren. Dat staat in de wet. Met dezelfde redenering van aanstootgevendheid zijn in het verleden boeken over homoseksualiteit uit de bibliotheken gehouden. Om nog verder in de geschiedenis te gaan, zijn er ook andere dingen gebeurd. Wij zien deze motie als een oproep richting de bibliotheken om de publieke functie, de breedheid van de opinies en het stimuleren van een gefundeerd debat goed op te pakken.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Welschen.

Mevrouw WELSCHEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Voor het CDA geldt dat alle stemmen in onze maatschappij de moeite van het beluisteren waard zijn. Hierin ligt een belangrijke taak voor bibliothe-

ken, zeker voor openbare bibliotheken. Het actief toepassen van censuur past niet in openbare bibliotheken. Dat kan ik afleiden uit de krantenberichten. Het heel langzaam aan vervangen van boeken is prima. Dat hoort een bibliotheek te doen, want een collectie ververst. Het actief censureren van een collectie hoort echter niet. Het is een dunne lijn, maar wel een hele essentiële.

Op de vraag of GS of de provincie hierin een rol heeft en of de provincie daarover het gesprek moet aangaan met bibliotheken, daarover denken wij verschillend binnen de fractie. De kans is aanwezig dat wij verdeeld gaan stemmen over deze motie.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Kamp.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Er is niks tegen een gesprek of een debat over de collectie van de bibliotheek. Dat debat moet wel gevoerd worden door bibliotheken zelf. Ik hoorde de gedeputeerde zeggen dat hierover geen landelijk beleid is. Dat betreft de overheid. Als je even zoekt op internet, dan vind je het beleidskader van het netwerk van openbare bibliotheken 2020-2024. Daarin staat letterlijk dat het samenstellen van de collectie de taak is van de bibliotheek. Zij bepaalt zelf de onafhankelijkheid. Dit staat los van de gemeenten, de provincie en het Rijk. De vraag moet niet gaan over de inhoud, maar wie hierover gaat. Als ik dit zo interpreteer dan heeft de provincie daarover weinig tot niks te zeggen.

Ik sluit mij aan bij de woorden van de VVD. Het is onze eigen minister Van Engelshoven die antwoorden heeft gegeven op deze vraag. Het is wel een taak dat bibliotheken doen aan voorlichting en educatie. Dat punt wil ik wel meegeven. De provincie gaat hier echter niet over.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw d'Hondt.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Voordat u mij na twee zinnen de mond snoert: dit is het laatste wat de PvdA vandaag gaat zeggen over alle moties. Als u mij toestaat dan doe ik er twee zinnen langer over dan u misschien had gehoopt.

Zoals banketbakkers niet of nauwelijks nog Zwarte Pieten van chocola of marsepein maken, geven uitgeverijen vrijwel geen boeken met Zwarte Pieten meer uit. Bibliotheken volgen hierin de samenleving. Ik heb een citaat van een hoogleraar Lisa Kuitert uit een artikel in de AD over dit thema: "Dat het aanbod wordt aangepast aan de vraag, lijkt mij het bewijs van een gezonde bedrijfsvoering. De boeken worden niet op de brandstapel gegooid, maar voor een prikje aangeboden op de tweedehands markt. Er is alle ruimte om dit historisch erfgoed op de kop te tikken."

Dan heb ik nog een vraag over het proces. In de motie staat een ingewikkelde redenering, namelijk dat de provincie vanuit de wet op de bibliotheken en in haar rol als financier van de uitvoeringsorganisatie BiSC een verantwoordelijkheid heeft om het wetstelsel openbare bibliotheekvoorzieningen uit te voeren. Dat lijkt veel gevraagd. Artikel 6 zegt min of meer dat de provincie verplicht is om een netwerk van bibliotheken in stand te houden. BiSC doet de ondersteuning, zoals de ICT. Het is alsof je aan de facilitaire dienst vraagt of zij zich gaat bemoeien met de collectie.

Ik ben dol op Annie M.G. Schmidt, maar Jip en Janneke kunnen niet meer. Het is ouderwets en stereotype bevestigend in de rol van man en vrouw. Ik heb een tijdje geprobeerd om Janneke te zeggen waar Jip stond en andersom, maar dat bleek te vermoeiend. Bovendien vonden mijn kinderen het hartstikke saai. Ik kan mij voorstellen dat Jip en Janneke uit de collectie verdwijnen of misschien is dit al gebeurd.

De maatschappij verandert voortdurend en sommige literatuur moet geplaatst worden in de context van de tijd waarin het gemaakt is. Dat is wat veel gevraagd voor kinderen op de basisschool. De PvdA zal niet voor de motie stemmen.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw De Haan.

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De motie vreemd aan de orde van de dag van het FvD zwengelt een principiële discussie aan over de belangrijke rol en taak van de biblio-

theek. Dat laat naar onze mening op geen enkele manier ruimte voor elke vorm van censuur. Uw motie heeft mij uitgedaagd om mij hierin te verdiepen. Daarom heb ik contact gelegd met verschillende bibliotheken en BiSC. Dat kan ik iedereen aanbevelen. Dan krijg je andere informatie dan de krantenkoppen schrijven.

De ChristenUnie kan best ver meegaan in de constatering en overwegingen in de motie van het FvD. Toch zullen wij tegen deze motie stemmen. De eerste twee redenen heeft de gedeputeerde al genoemd, namelijk dat het niet onze rol en taak is en dat bibliotheken geen plicht hebben in archiefbeheer. Dat doet de Koninklijke Bibliotheek waar allerlei collecties van stereotype Zwarte Piet-boeken te vinden zullen zijn.

De derde reden dat wij tegen deze motie stemmen, is dat maatschappelijke ontwikkelingen niet aan bibliotheken voorbij gaan. Bibliotheken bewegen mee in het veranderende beeld van onderdelen van onze cultuur. Dat is vaak een geleidelijk proces. In het geval van de pietendiscussie is dit in een versneling gekomen. Neem van mij aan, op basis van mijn telefoongesprekken, dat daarover het gesprek wordt gevoerd en er zorgvuldige afwegingen worden gemaakt met de publieke taak en functie van de bibliotheek als uitgangspunt. Zo staan in het merendeel van de Utrechtse bibliotheken de oude en de nieuwe collectie boeken naast elkaar in de kast.

Bibliotheekboeken hebben een afschrijvingstermijn van zeven tot acht jaar. Scholen zijn een belangrijke klant van de bibliotheek en willen geen stereotype Zwarte Piet-boeken meer hebben. Uitgevers stoppen met de productie van deze boeken. Wat er nog van de boeken is, wordt na verloop van tijd voor de museumcollectie besteld.

Als ik op de site van het FvD naar het onderdeel cultuur kijk, dan kan onze fractie zich niet aan de indruk onttrekken dat de visie achter deze motie de verabsolutering van de Nederlandse cultuur is. Daarom zit er een ideologische kant aan deze motie. De ChristenUnie neemt nadrukkelijk afstand van dat gedachtegoed. Het zal u inmiddels duidelijk zijn dat de ChristenUnie-fractie deze motie niet kan steunen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Dercksen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Waar komt die zelfhaat vandaan? Inclusie is mooi. Dat deed mij denken aan toen hier een vrouwenprijs geïntroduceerd werd. Alle vrouwen werden hiervoor benoemd, behalve de vrouwen die niet links genoeg waren. Zo inclusief is inclusief geworden.

De voorzitter van de bibliotheken maakte een verwijzing naar fascisme toen hij bekend maakte dat Zwarte Piet-boeken verwijderd moesten worden. Het is doodeng. Wij zullen uiteraard voor deze motie stemmen. Deze voorzitter van de bibliotheek kan denken dat hij vrijheid heeft, maar dat is wel binnen de grenzen van de wet. De wet zegt dat de voorzitter van de bibliotheek de vrijheid niet zo kan inrichten dat hij de verzameling kan afstemmen op zijn eigen bizarre ideeën.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Keller.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! De PvdD is tegen racisme en voor de vrijheid van meningsuiting. In de overweging over de motie weegt voor ons de onafhankelijkheid van de bibliotheken het zwaarst. Daarom stemt de PvdD tegen deze motie. Het gaat er niet om hoe wij Zwarte Piet bedoelen, maar hoe anderen zich daarbij voelen.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Poppe.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! De SP kan zich bij veel voorgaande sprekers aansluiten. Wij vinden dat de bibliotheken zelf de collectie bepalen en de wijsheid hebben om de collectie niet helemaal uit de schappen te halen. Dit zal vast niet gebeuren. De SP zal tegen deze motie stemmen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Van den Dikkenberg.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! De bibliotheken zijn een vrijplaats. Toch hoeft niet alles wat denkbaar is vanuit de maatschappelijke normen en waarden per direct in een bibliotheek beschikbaar te zijn. Daarom zal de SGP deze motie vreemd aan de orde van de dag niet steunen.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Hoek.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Billie Turf, Ali Baba en de veertig rovers en Sjors en Sjimmie. Het zal op een gegeven moment vanzelf verdwijnen. Openbare bibliotheken hebben hun eigen vrijheid. Er wordt in het dictum niet gezegd dat iets wel of niet meer mag, GS wordt alleen verzocht om in gesprek te gaan om te kijken tot hoe ver zij kunnen komen. Daarmee heeft 50Plus geen probleem. Vandaar dat 50Plus deze motie zal steunen.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Bittich.

Mevrouw BITTICH (Lijst Bittich): Mijnheer de voorzitter! De heer Dinklo zegt dat de motie er niet over gaat of Zwarte Piet al dan niet racistisch is, maar dat het alleen gaat over de beschikbaarheid van de boeken. Dit gesprek kunnen wij echter niet voeren zonder de vraag of Zwarte Piet racistisch is. Dit is van essentieel belang voor hoe dit gesprek verder gaat. Zwarte Piet is gebaseerd op een racistisch karakter. Hanneke van Duin, coördinator van de openbare bibliotheken Utrecht, heeft aangegeven dat er sinds jaar en dag geen boeken zijn opgenomen in de collectie waarin slavernij genormaliseerd wordt. Dit sluit perfect hierbij aan.

De provincie bepaalt de inhoud van de bibliotheken niet. Ik kan het alleen maar toejuichen dat de bibliotheken kijken wat op dit moment de maatschappelijke trend is en dat zij die maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. Het zal duidelijk zijn dat ik deze motie vreemd aan de orde van de dag niet zal steunen.

De VOORZITTER: Tot slot mag de heer Dinklo reageren.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik waardeer het dat de collega-Statenvolledigheidsleden uitgebreid hebben nagedacht over deze motie. Wellicht dat wij hierover op een ander moment een uitgebreider debat kunnen voeren.

Er wordt gezegd dat de provincie hier niet over gaat. Er worden echter zeer veel moties aangenomen waarover de provincie niet gaat en waarin wordt gevraagd om er toch over te gaan praten. Voor de vluchtelingen uit Moria werd gevraagd om te lobbyen, terwijl de provincie hier niet over gaat. Vorige week werd in een motie gevraagd of wij bij het ministerie van LNV kunnen zeggen dat er niet gejaagd mag worden op de haas en het konijn. Het is jammer van de gedeputeerde en een heel zwak argument. Wij hebben een code diversiteit en inclusiviteit en wij vragen partijen aan wie wij subsidie geven om zich aan bepaalde voorwaarden houden. De gedeputeerde geeft als argument dat de provincie hier niet over gaat, terwijl wij € 3.000.000 per jaar geven. In de wet staat duidelijk dat de provincie ervoor moet zorgen dat de wet goed wordt uitgevoerd. In die wet staat de onafhankelijkheid en de pluriformiteit. Het is jammer dat er snel wordt gezegd dat de provincie daar niet over gaat. Veel Statenleden mogen in de spiegel kijken en veel moties niet indienen.

Mijn belangrijkste punt om mensen te overtuigen om voor deze motie te stemmen is dat de motie gaat over het starten van een discussie. Als wij vinden dat de openbare bibliotheek onafhankelijk is, dan moet elk maatschappelijk denkbeeld in de bibliotheek beschikbaar zijn. De meerderheid van de mensen vinden nog steeds dat Zwarte Piet geen racistisch figuur is. Er zijn veel denkbeelden in de bibliotheek waarmee ik het totaal niet eens ben, maar waarvoor ik wel sta dat deze beschikbaar moeten zijn.

De VOORZITTER: Vanavond kunt u bij de stemverklaringen nogmaals aangeven hoe u in de kwestie staat.

Motie M122 vreemd aan de orde van de dag red Zwarte Piet.

De VOORZITTER: Aan de orde is de motie vreemd aan de orde van de dag red Zwarte Piet, ingediend door de PVV. Het woord is aan de heer Dercksen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ronald Reagan zei: "A nation without borders is no nation at all." De gevolgen van open grenzen merken wij elke dag. Wij hebben honderdduizend mensen binnengehaald die onze manier van leven niet accepteren. Mensen die onze gebruiken en tradities willen afschaffen. Wat doen zij hier? Ga weg.

De racistische criminele woordvoerders van de KOPZ blijken notabene direct afstammelingen te zijn van slavendrijvers die worden gedekt door de vriendjes bij justitie.

Van de een op de andere dag waren allochtonen mensen met een niet-westerse achtergrond. Waren wij niet meer blank, maar wit en bestaan vrouwen en mannen niet meer, want zijn dat mensen met of zonder baarmoeder. Welkom in 2020. Zwarte en bruine mensen mogen niet eens meer Zwarte Piet spelen. Over racisme gesproken. Zalig zijn de armen van geest die denken dat het blijft bij Zwarte Piet. Roetveeg Pieten en Stroopwafel Pieten; het is voor de racisten niet genoeg. Het gaat niet over Zwarte Piet. Sinterklaas moet op de helling en daarna komen Pasen en Kerst. Je moet wel blind zijn om dat niet te zien. Ex-VVD'er Ayaan Hirshi Ali zei niet voor niks: "Don't give in." Geef niet toe aan de kleine groep activisten die wordt gedekt door de media.

Roep de bibliotheken tot de orde die niks hebben begrepen van de Grondwet artikel 7 en de Wet op de openbare bibliotheekvoorziening. Als wij buigen, dan is de volgende stap dat Islam-kritische boeken verdwijnen, geschiedenis verdwijnen, boeken over het Jodendom verdwijnen en boeken over het Christendom verdwijnen. Top, deze communistische censuur. Sta pal voor het vrije woord, zoals is vastgelegd in de Grondwet. Doet u dat niet, dan zal de geschiedenis meedogenloos over u oordelen. Al duurt het tot 0.00 uur vannacht, ik vraag hiervoor een hoofdelijke stemming aan.

Motie M122 vreemd aan de orde van de dag (PVV): red Zwarte Piet

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 18 november 2020, ter bespreking van de motie vreemd aan de orde van de dag;

constaterende:

- *dat afgelopen week bekend is geworden dat bibliotheken in Nederland bezig zijn om kinderboeken met Zwarte Piet te verwijderen;*
- *dat de directeur van de VOB, Vereniging van OPENBARE Bibliotheken, mensen die anders denken dan hij fascisten noemt, waarmee hij zijn ongeschiktheid voor de functie onweerlegbaar heeft aangetoond;*
- *dat de VOB hiermee de deur openzet naar willekeurige censuur;*
- *dat de VOB hiermee in strijd handelt met artikel 7 van de Grondwet en artikel 4 Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen;*
- *Sinterklaas en Zwarte Piet en derhalve ook de boeken hierover, onderdeel zijn van de Nederlandse cultuur en dus voor geïnteresseerden te leen moeten zijn;*
- *dat Zwarte Piet (Hadji Firoez) in Iran zelfs is bestempeld als cultureel erfgoed door de UNESCO;*
- *dat Zwarte Piet helemaal niets van doen heeft met racisme;*

dragen het college van Gedeputeerde Staten op:

er op toe te zien dat boeken over Sinterklaas en Zwarte Piet in de bibliotheken waaraan de provincie verbonden is beschikbaar blijven.

En gaat over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie vreemd aan de orde van de dag wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging. Mevrouw d'Hondt heeft een interruptie.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Hoe ziet de heer Dercksen in dat licht de oproep van zijn partijleider om de Koran alleen voor wetenschappelijke doeleinden beschikbaar te stellen? Dat lijkt mij hiermee in tegenspraak als het alleen gaat over de denkbeelden die hij goedkeurt en niet over de denkbeelden die hij afkeurt.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dat is gezegd in het kader van het verbieden van het boek Mein Kampf. Er is toen een vergelijking gemaakt met geweldsoproepen die in beide boeken staan. De stelling is: als je Mein Kampf verbiedt, dan moet je de Koran verbieden. Daar ben ik geen voorstander van. Ik ben ervoor dat alle boeken gelezen moeten worden, want dan kun je leren van de ellende die over ons heen is gekomen.

De VOORZITTER: Dit is voldoende, want wij debatteren niet over dit onderwerp. Gedeputeerde Van Muilekom gaat namens het college reageren. Daarna kijk ik of er nog fracties zijn die het woord wensen. Het woord is aan de heer Van Muilekom.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het lijkt mij overbodig om het hele verhaal te herhalen dat ik zojuist gehouden heb. Het is wel van belang om te noemen dat de koepl niet kan dwingen wat de lokale bibliotheek doet aan zijn of haar collectie. Dat is de eigen verantwoordelijkheid van de lokale bibliotheek. De motie is onuitvoerbaar, want de provincie Utrecht kan geen invloed uitoefenen op de samenstelling van de collectie van de bibliotheken. Vandaar dat het college deze motie ontraadt.

De VOORZITTER: Zijn er fracties die wensen te reageren? Het woord is aan mevrouw Vrielink.

Mevrouw VRIELINK (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! GroenLinks staat voor een inclusieve samenleving waarin stereotyperingen niet thuis horen en waarin wel alle feestdagen thuishoren op een manier waardoor iedereen kan meedoen. Zonder stereotypering en zonder discriminatie.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Kocken.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Bij de vorige motie heeft de VVD al verteld wat wij hierover kwijt willen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Dinklo.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Bij de vorige motie ben ik uitgebreid ingegaan op hoe het FvD hier tegenaan kijkt. Daar laat ik het bij.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Welschen.

Mevrouw WELSCHEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Sinterklaas is een kinderfeest waaraan iedereen op zijn eigen manier invulling geeft. Dat zijn ontwikkelingen van de samenleving en dat laten wij over aan de samenleving.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Kamp.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Terecht werd net gezegd dat wij hiervoor al een discussie hebben gevoerd over dit thema in een iets andere vorm. Deze discussie is toch anders. Het is voor mij iedere keer de afweging of ik er wat van zeg of niet, maar als je roept dat mensen met een rechtmatige verblijfstatus weg moeten, dan heb ik daar moeite mee. De heer Dercksen verwijst naar artikel 7 over de vrijheid van meningsuiting. Ik gun hem dat graag. Echter, als de directeur van de

Vereniging van Openbare Bibliotheken wordt aangehaald, dan vraag ik mij af wat zwaarder weegt. Mijn voorstel is dat wij elkaar niet de maat nemen, maar dat wij dit debat met een zekere waardigheid voeren. Ik heb er moeite mee als de termen communistische censuur wordt gebruikt of als er wordt gezegd dat onze medelanders moeten worden weggestuurd. Dat vind ik niet passend.

De VOORZITTER: De PvdA heeft geen behoefte aan het woord. Het woord is aan mevrouw De Haan.

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De ChristenUnie wil de moties van alle fracties graag op waarde schatten. De voorwaarde is voor ons wel dat er geen onwaarheden in staan of dat er selectief gebruik gemaakt wordt van een bepaald artikel. In dit geval artikel 7. In de motie staat een constatering dat de zwartepietendiscussie niks te maken heeft met racisme. De heer Dercksen verwijt de fractie van de ChristenUnie nog weleens dat wij onder een steen gelegen hebben. Ik geloof dat in dit geval de PVV onder een steen heeft gelegen. Dat betekent dat onze fractie hierover verder niet het woord wil voeren. Daarnaast hoorde ik de heer Dercksen een prachtige tekst citeren uit de Bijbel. Die vind ik in deze context minder gepast.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Keller.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Ik benadruk nogmaals dat het er niet over gaat hoe wij Zwarte Piet bedoelen, maar hoe anderen zich daarbij voelen.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Poppe.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! De SP heeft hieraan niks toe te voegen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Van den Dikkenberg.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Waar wij bij de vorige motie nog recht door zee konden gaan, is dat bij deze motie wat lastiger voor de SGP-fractie. Wij hebben intern overlegd wat wij gaan doen, omdat het een specifieke motie is. De bibliotheek heeft waarde voor wat betreft het historisch verslag van de ontwikkeling van de discussie. Het is niet goed als wij direct de boeken verwijderen waar Zwarte Piet in voorkomt. Wij moeten historisch kunnen duiden dat er een ontwikkeling heeft plaatsgevonden. Ik weet nog niet hoe de SGP gaat stemmen. Misschien gaan wij wel verdeeld stemmen.

De VOORZITTER: Ik begin een beeld te krijgen bij de gevraagde hoofdelijke stemming. Mevrouw De Haan heeft een interruptie. Ik wil geen debat voeren bij dit punt, maar u mag een korte vraag stellen.

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een korte interruptie op de heer Van den Dikkenberg naar aanleiding van zijn inbreng. Heeft de heer Van den Dikkenberg zich laten informeren door de bibliotheken in de provincie Utrecht of gaat hij alleen af op de krantenkoppen of de inhoud van de motie?

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik heb niet met de koepel van bibliotheken gebeld. Als wij een sociale agenda en inclusiviteitsagenda hebben waarbij verschillende meningen langs elkaar moeten kunnen bestaan, dan valt daaronder dat de groepen die eraan hechten om Zwarte Piet vast te houden niet direct worden verweten dat zij onder een steen vandaan komen. De geleidelijke gang die de maatschappij maakt moet gevolgd kunnen worden in de bibliotheek.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Hoek.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Ik ben opgegroeid in een milieu waar discriminatie, racisme en andere vormen hiervan niet speelden. Alles kwam voor in onze familie.

Het wordt steeds schokkender hoe wij op dit moment een aantal zaken bespreken en hiermee omgaan. Jarenlang hebben wij zilverpapier gespaard. De hele school deed daaraan mee voor de zwartjes in Afrika. Dat werd liefkozend genoemd. Daarvoor gingen wij allemaal. Deze discussie is van de laatste paar jaar. Opeens zit alles in de taboesfeer. Ik ben hier tegen. Ik blijf het te gek voor woorden vinden dat bepaalde boeken niet meer in de bibliotheek uitgeleend mogen worden. De tijd zal het leren dat dit zal verdwijnen, omdat dingen verschuiven. Hoe ik zal stemmen, zal ik vanavond laten weten.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Bittich.

Mevrouw BITTICH (Lijst Bittich): Mijnheer de voorzitter! Ik wilde mijn opmerking inhoudelijk laten aansluiten op mijn inbreng bij de motie van het FvD. Toch zal ik ingaan op de bijdrage van de heer Dercksen. Hij demoniseert in zijn bijdrage niet alleen de leden van de KOPZ, maar ook mij en alle migrantenkinderen die in alle legitimiteit in Nederland leven. De vragen zoals 'wat doen zij hier?' en de opmerking 'stuur ze weg' en 'wij hebben andere meningen geïmporteerd' passen niet in Nederland. Deze vind ik ronduit walgelijk. Wij bepalen mede wat de waarden zijn in ons Nederland.

De VOORZITTER: Tot slot mag de heer Dercksen reageren.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik heb mij afgevraagd waarom mensen in zulke grote getale naar Nederland komen en op de bootjes op de Middellandse zee al zeggen dat wij racistisch zijn. Dat heb ik net al bedoeld. Als je een hekel hebt aan de westerse samenleving en de manier waarop wij dit deel van de wereld hebben ingericht, waarom kom je dan hier naartoe? Is het niet beter voor allebei om elders je heil te zoeken.

Ik wist niet dat ik iets uit de Bijbel geciteerd heb. Ik zal mijn vader daarop wijzen via de telefoon.

Ik voel mij heel slecht bij de PvdD. Ik weet niet of dat een reden is om de PvdD op te heffen. Als iets niet racistisch is, dan kunnen mensen zich daar wel slecht bij voelen. Dat is geen reden om een traditie daarmee op te heffen. Iedereen die zich verdiept heeft in de geschiedenis van Zwarte Piet, ziet dat die over de hele wereld bestaat. In Iran is het notabene UNESCO-erfgoed, maar in Nederland moet Zwarte Piet afgeschaft worden.

De opmerking is gemaakt dat wij het aan de samenleving overlaten. Lieten wij het maar aan de samenleving en niet aan burgemeesters en bibliotheken die ingrijpen. Dan zou dit land er een stuk beter voor staan.

De VOORZITTER: Mevrouw Bittich heeft een interruptie.

Mevrouw BITTICH: Mijnheer de voorzitter! Ik reageer op de vraag die mij direct gesteld werd waarom men op een bootje hier naartoe komt als men vindt dat Nederland racistisch is. Ik ben niet op een bootje hier naartoe gekomen, net zoals de leden van KOPZ. U kunt zich inlezen over het idee van gastarbeiders en de kinderen die dit heeft achtergelaten. Wij mogen vinden dat wij in Nederland niet de juiste waarden hebben of dat wij bepaalde tradities een beetje mogen aanpassen. Dat recht hebben wij.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik heb het recht om mij daartegen te verzetten. Uiteraard mag u alles vinden. Ik mag vinden dat als mensen uit andere landen naar Nederland komen en onze tradities afbreken, wij dit moeten stoppen. Je bent niet verplicht om mee te doen aan de tradities. Ik zag in het fotoboek uit mijn kleutertijd een foto met Sinterklaas en Zwarte Piet. Zwarte Piet werd gespeeld door een klein Ambonees jongetje en wij hadden allemaal reuze veel plezier.

De VOORZITTER: Wij zijn aan het einde gekomen van de beraadslagingen over dit agendapunt.

Motie M123 vreemd aan de orde van de dag Fairtrade provincie Utrecht.

De VOORZITTER: Aan de orde is de motie vreemd aan de orde van de dag Fairtrade provincie Utrecht, ingediend door D66, GroenLinks, PvdA, CDA en ChristenUnie. Wij verwelkomen de heer Strijk in ons midden. Het woord is aan de heer Kamp.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik werd er zojuist op geattendeerd dat ik nog ruim 12 minuten heb. Deze tijd zal ik niet gebruiken.

Ik had mijn korte inleiding de titel gegeven 'Fairtrade is meer dan een etiket'. Voordat ik in de Staten kwam werd mij vaak gevraagd wat de provincie eigenlijk doet. Deze motie komt voort uit het directe contact in de samenleving. Ik werd gebeld en iemand vroeg wie de contactpersoon is binnen de provincie voor Fairtrade. Hij had gelezen dat wij in 2015 het label Fairtrade hebben gekregen en ik heb gezegd dat ik dit zou navragen. Ik heb eens gebeld her en der en de griffie benaderd. Uiteindelijk bleek er geen contactpersoon meer te zijn. Ik heb toen de vraag gesteld in de commissie BEM en hierop een antwoord gekregen van de gedeputeerde. Het was mij te vrijblijvend. Als wij iets gedaan hebben in 2015 en het is in de vergetelheid geraakt, dan is het goed om dit op te halen en te benoemen. Dat is een van de belangrijkste redenen om met deze motie te komen.

D66 is ervan overtuigd dat Fairtrade van intrinsieke waarde is. Ik stam uit de gedachte: wat je zegt moet je doen. Als wij in 2015 breed in de krant stonden met een bord en Fairtrade-producten worden uitgereikt, dan moeten wij ons best doen om dat te blijven zijn. Ik weet dat wij nog steeds Fairtrade koffie dringen in dit huis, maar het gaat over de connectie met de gemeenten. De belangrijkste reden voor deze motie is dus de intrinsieke waarde van Fairtrade.

Ten tweede wil ik de situatie van 2015 herstellen die uit het oog is verloren. Waarom zijn de Staten over dit belangrijke onderwerp nooit geïnformeerd? Ik wist niet dat de provincie Fairtrade is.

Ten derde hoop ik dat de provincie Fairtrade beter borgt na het aanvaarden van deze motie. Het kan niet zo zijn dat iemand die hierom geeft vertrekt en het dossier niet wordt opgevolgd. Vandaar deze motie. Ik nodig alle partijen uit om deze motie te steunen.

Motie vreemd aan de orde van de dag M123 (D66, GroenLinks, PvdA, CDA, ChristenUnie):
Fairtrade provincie Utrecht

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op woensdag 18 november 2020;

constaterende:

- *dat keuzes rondom de inkoop en het gebruik van producten die wij in Nederland maken invloed hebben op mensen in andere delen van de wereld;*
- *dat het stimuleren en toepassen van eerlijke handel een manier is om wereldwijd invulling te geven aan maatschappelijk verantwoord ondernemen;*
- *dat duurzaamheid al een belangrijk criterium is in het provinciale inkoopbeleid;*
- *er een Fairtrade campagne is die provincies, gemeenten, instellingen en bedrijfsleven aan concrete en meetbare doelstellingen bindt;*
- *dat het handhaven en mogelijk uitbreiden van de voorbeeldfunctie van de provincie een van onze beleidslijnen is;*
- *dat er binnen de provincie Utrecht 17 Fairtrade gemeenten zijn;*
- *dat de provincie Utrecht al in 2015 de titel Fairtrade Provincie heeft behaald, maar deze weer is kwijtgeraakt;*
- *het stimuleren van organisaties en gemeenten in de provincie ook zonder financiële prikkels mogelijk is, bijvoorbeeld via de bestaande communicatiekanalen;*

spreken uit:

- *de wens om weer op korte termijn Fairtrade Provincie te worden;*
- *deze wens concreet te maken en ons blijvend te willen inzetten voor Fairtrade;*

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:

- *een plan van aanpak te maken om voor 1 april 2021 te kunnen voldoen aan de criteria die gelden voor het behalen van de titel Fairtrade Provincie na consultatie van werkgroep Fairtrade en de landelijke Fairtrade organisatie;*
- *Provinciale Staten binnen de gestelde termijn hierover te informeren.*

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie vreemd aan de orde van de dag wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging. Het woord is aan de heer Strijk.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik hecht er waarde aan om hier opnieuw onze excuses aan te bieden dat wij dit niet actief aan u gemeld hebben. Dat had wel zo moeten zijn. Dit is in de vergetelheid geraakt en heeft geen actieve melding gekregen. De voorliggende oproep kan het college goed uitvoeren. Als u dat wilt, dan gaan wij dat doen.

De VOORZITTER: Ik kijk of er behoefte is vanuit uw Staten om het woord te voeren. Het woord is aan mevrouw Boelhouwer.

Mevrouw BOELHOUWER (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! GroenLinks is blij dat D66 ons heeft opgefrist. Ik was er net achter de schermen achter gekomen wie de contactpersoon was, maar de heer Kamp was mij voor met deze motie. Wij hopen dat hier echt werk van gemaakt wordt. Ik ben blij met de reactie van de gedeputeerde.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer De Brey.

De heer DE BREY (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb nog een vraag aan de gedeputeerde. Een week geleden hebben wij de begrotingsbehandeling gehad. Daarbij is een motie ingediend door de heer Janssen en heette 'geen taken zonder middelen'. Dit kwam er in het kort op neer dat door decentralisaties heel veel taken van het Rijk bij de gemeenten en de provincies worden gelegd. Daardoor komen klassieke gemeentelijke kerntaken onder druk te staan. Het IPO en VNG hebben nadrukkelijk het signaal afgegeven dat zij het niet meer kunnen bolwerken. Wij hebben daarbij overwogen dat het provinciaal beleid kan zorgen voor extra taken bij gemeenten en dat lang niet alle gemeenten de ambtelijke capaciteit of de middelen hebben om provinciaal beleid vorm en inhoud te geven. Naar ons idee is dit opnieuw een voorbeeld hiervan.

Een aantal jaren geleden waren wij een Fairtrade provincie. Ik meen dat er veel inkoop op een Fairtrade manier wordt gedaan. Toch is er een aantal gemeenten die deze status hebben opgegeven. Bij de begrotingsbehandeling is door de gedeputeerde toegezegd dat hij een inventarisatie zal maken van door gemeenten ervaren provinciale lastendruk. Is deze inventarisatie inmiddels gemaakt en komt Fairtrade daarin voor?

De VOORZITTER: U weet dat de gedeputeerde niet meer aan het woord komt en u snijdt een ander onderwerp aan. Het gaat over het oordeel van de VVD-fractie over de ingediende motie.

De heer DE BREY (VVD): Mijnheer de voorzitter! Dit is weer een voorbeeld van extra lasten voor gemeenten.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Dinklo.

De heer DINKLO (FvD): Mijnheer de voorzitter! Het verbaast onze fractie dat deze motie in stemming wordt gebracht, omdat de hele coalitie deze ondertekend heeft. Als er een motie wordt ingediend over een onderwerp waaraan ik zeer lang gewerkt heb, namelijk een ontwikkelings samenwerking, dan wil ik daarover graag iets zeggen. Helaas moet ik de indieners van deze motie een illusie ontnemen, want het aannemen van deze motie gaat geen enkel effect hebben op de mensen waarop je impact wil

maken, namelijk de boeren. De manier waarop Fairtrade werkt zorgt voor meer armoede. Dat is de reden waarom het FvD tegen deze motie stemt.

Fairtrade werkt volgens het principe dat boeren een minimumprijs gegarandeerd krijgen en dat zij gecertificeerd worden. Daar gaat het mis. Fairtrade met dit label zorgt voor overproductie. In Europa kennen wij allemaal de melkplassen en de boterbergen. Dat heeft ook niet gewerkt. De premie die wij betalen voor Fairtrade komt niet terecht bij de boeren, maar blijft hangen in de waardenketen. Dit blijft hangen bij de tussenhandel; de mensen die het inkopen. Fairtrade zorgt ervoor dat boeren extra kosten maken om gecertificeerd te worden. Deze kosten wegen vaak niet op tegen de extra opbrengsten. Fairtrade zorgt ervoor dat mensen blijven hangen in onproductieve sectoren, zoals koffie en cacao, terwijl zij veel meer geld kunnen verdienen in een andere sector. Daarnaast richt Fairtrade zich op boeren in middeninkomen-landen en niet op de echte arme boeren in landen zoals Ethiopië.

De fractie van het FvD zal helaas niet voor deze motie stemmen, ondanks dat onze stem geen impact heeft. Ik wil deze provincie oproepen dat de manier waarop dit Fairtrade-label werkt niet de impact heeft die het moet hebben. Het FvD is voor eerlijke handel, maar dan moet je naar de hele waardenketen kijken. Hoe Fairtrade dat doet gaat niet werken. Daarom zal het FvD tegen deze motie stemmen.

De VOORZITTER: Het CDA, PvdA en ChristenUnie hebben geen behoefte aan het woord. Het woord is aan de heer Dercksen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De bijdrage van de heer Dinklo is mij uit het hart gegrepen. Vijf jaar geleden heeft de PVV hiervan een punt gemaakt. Er is allerlei onderzoek gedaan naar dit soort labels. De enigen die daarbij gebaat zijn, zijn degene die het certificaat bedacht hebben en in de business class de wereld rondvliegen. Het geld komt niet bij de boeren en de plukkers. Ik heb onderzoeken van universiteiten uit de Verenigde Staten aangehaald. Voel jezelf goed. Meer is het niet. De PVV zal tegen deze motie stemmen.

De VOORZITTER: De PvdD heeft geen behoefte aan het woord. Het woord is aan mevrouw Poppe.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Het idee van Fairtrade is dat boeren die koffie, cacao, thee en dergelijke verbouwen een eerlijke prijs krijgen voor hun producten. De SP wil daaraan meewerken. Wij zijn voor eerlijke handel voor iedereen. Wie komt er op voor de Hollandse boeren die tegen een minimumprijs werken? De SP is er nog niet uit hoe wij over deze motie gaan stemmen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de heer Van den Dikkenberg.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! De SGP hecht zeer veel waarde aan een eerlijke keten waarin de handel wordt gedreven en een eerlijke prijs voor degene die het produceren. Eerlijk gezegd vond ik de motie heel charmant. Toen las ik in het verzoek dat wij vragen om een plan van aanpak te maken om te voldoen aan de criteria. Wij hoorden van de gedeputeerde in de begrotingsbehandeling al dat het de gemeenten zijn die weer lid moeten worden, zodat wij weer een Fairtrade provincie kunnen zijn. Moeten wij een plan van aanpak maken om gemeenten te bellen? Ik vraag de opstellers van de moties of zij bereid zijn om dit iets breder te trekken en te onderzoeken of dit het beste label is waarmee wij de meeste impact hebben op een eerlijke keten die wij kunnen bewerkstelligen met de handel die wij wegzetten? Is dit werkelijk het label dat de meeste impact maakt die wij samen beogen?

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw Hoek.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Ik heb goed naar de heer Dinklo geluisterd. Ik heb tien jaar bij een ontwikkelingsorganisatie gewerkt en daar goed achter de schermen gekeken. Ik ben voor eerlijke handel en tegen een oneerlijke keten.

De VOORZITTER: Mevrouw Bittich heeft geen behoefte aan het woord. Tot slot krijgt de heer Kamp het woord.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Dank voor alle reacties van de collega-Statenleden. Deze motie heb ik van tevoren ambtelijk laten toetsen of hij uitvoerbaar is. Daarop kreeg ik een bevestigend antwoord. In 2015 is de provincie van start gegaan met het label. Dat is langzamerhand uitgefaseerd. Ik heb mij laten vertellen dat dit komt doordat iemand op deze functie is verdwenen. Ik heb overigens van de gedeputeerde gehoord dat het meer tijd kost om het uit te zoeken en uit te voeren dan 1 maart. Daarom was het antwoord bevestigend dat het kan. Ik ga ervan uit dat daarvoor ambtelijke capaciteit is.

Voor wat betreft de kritiek op de inhoud en de betekenis van Fairtrade heb ik stukken gelezen op internet. Ik zal niet zeggen waar ik allemaal op uitzending ben geweest, maar ik lees kritiek. Ik weet dat dit in beeld is bij de Fairtrade-organisatie. Deze wereldwijde organisatie is in 2001 opgericht en is een groeiende organisatie. Waar organisaties groeien, worden fouten gemaakt en daar kunnen wij van leren. Fairtrade heeft dit zelf goed in beeld en wil dit verbeteren. Daarbij komt: hoe meer boeren zich aansluiten, hoe meer mensen je bereikt. Het effect wordt groter als er meer mensen meedoen. Het westen is dit verplicht aan de landen die bananen en koffiebonen verbouwen. Het komt dus niet alleen ten goede van de boeren, maar er wordt geld overgehouden voor educatie, om ervan te leren en een eigen coöperatie te starten. Ik zal niet ontkennen dat er kritiek is op Fairtrade, maar anderzijds weet ik dat dit goed in beeld is bij Fairtrade.

De SGP vroeg of dit het beste label is. Er zijn veel labels. Ik begon mijn bijdrage met de woorden: 'Fairtrade is meer dan een etiket.' Tot nu toe is dit een organisatie met een goed gevestigde naam in Nederland. Alle Wereldwinkels verkopen Fairtrade. Fairtrade staat voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. De provincie doet haar koffie-inkopen via Fairtrade. Het lijkt mij dat dit goed is onderzocht en eerlijke handel is.

De SP vroeg wie bereikt wordt op een rechtvaardige manier en of alle boeren bereikt worden. Niet alle boeren worden bereikt. Dat is moeilijk voor een groeiende organisatie. Als de boeren en de mensen die werken met Fairtrade bereikt worden, dan vergroot dit hun kansen. Ik zou dit zien als een olieplekwerking. Hoe meer mensen eraan meedoen, hoe beter het is. Ik hoop van harte dat u met uw sociale hart deze motie zult steunen.

De VOORZITTER: Vanavond kunt u bij de stemverklaringen laten horen wat de positie van uw fractie zal zijn bij de stemmingen.

Sluiting.

De VOORZITTER: Wij zijn aan het einde gekomen van de behandeling van twaalf agendapunten. Vanavond om 20.00 uur zal ik de digitale statenvergadering openen voor besluitvorming over de verschillende punten.

Bedankt voor uw inbreng vandaag en uw deelname aan de vergadering. Dat geldt ook zeker voor de mensen die van huis uit vergaderd hebben. Voor degene in het provinciehuis is er de gelegenheid om vanaf 17.30 uur wat te eten. Tegen de mensen thuis zeg ik: smakelijk eten. Tot vanavond 20.00 uur.

Einde van de vergadering om 17.25 uur.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van Provinciale Staten van Utrecht van 27 januari 2021.

De voorzitter,

De griffier,